

396401 36063300

HENRYK

RYNIEWSKI

продавца
мислю в Зах. Укр.
татів. В 1932^о. призначен
касаєтьє професора перспектив и
сованих; роботу огу веду и сегодє. В 1,
д. Худож. Трудни мюган професораи ар
а архит. факульт. и по перспектив
и факультетат А.Х.Тр. 1923^о. Назнач
Трудни деканом архит. факульт. в. А.Х
илен Наркомпроса проректорам по ауд
Акад. Худ. Тр - В 1929 освобожден от до
асно мнгому завлєкнто. В период
Ак. Худ. Т. - в В.Х.теик. - факульт.
сет. и, наконец, в тифлисе. Акад. Худ
продолжал свою работу в качестве
ект. и охвор. неважнє; тековую раб
оло и ныне -
твенная работа: в 1912^о. признач
Худож. Архит. секции при К.
исследовательской раб
илен Зака

კენრიკ
კრინეზსკი

Henryk Hryniewski

...at History. I gave

წიგნი მომზადდა და დაიბეჭდა საპარტოვალოს ბანათელაშვილის, ბერძენიშვილის, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს და თბილისში კოლუმბარი ინსტიტუტის მხარდაჭერით

THE BOOK WAS PREPARED AND PUBLISHED WITH THE SUPPORT OF THE MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE, CULTURE AND SPORTS OF GEORGIA AND POLISH INSTITUTE IN TBILISI

საპარტოვალოს ბანათელაშვილის,
ბერძენიშვილის, კულტურისა
და სპორტის სამინისტრო
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE,
CULTURE AND SPORT OF GEORGIA

საპარტოვალოს ეროვნული მუზეუმი
GEORGIAN NATIONAL MUSEUM

კოლუმბარი ინსტიტუტი თბილისში
POLISH INSTITUTE IN TBILISI

ავტორი

ეკა კიკნაძე

კონსულტანტი

ჰენრიეტა იუსტინსკაია

რედაქტორები

მაია თვარაძე

ნინო ტაბუცაძე

მთარგმნელი

მარიამ გოგუაძე

ფოტოგრაფი

მირიან კილაძე

დიზაინი

გეგა პაქსაშვილი

AUTHOR

Eka Kiknadze

CONSULTANT

Henryka Justyńska

EDITORS

Maia Tvaradze

Nino Tabutsadze

TRANSLATOR

Mariam Gogvadze

PHOTOGRAPHER

Mirian Kiladze

DESIGN

Gega Paksashvili

კვლევაში მონაწილეობდნენ და ანოტაციები მოამზადეს
ეროვნული მუზეუმის კურატორის ასისტენტმა:
დავით ნიორაძემ, კონსტანტინე მარტინენკომ,
გვანცა ბერძენიშვილმა

David Nioradze, Konstantine Marinenko and Gvantsa
Berdzenishvili, assistant curators of the Georgian National Museum
participated in the research and prepared annotations

დიდ მადლობას ვუხდით აპოლონ კულატელაშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის პერსონალის
პრინციპების წარმომადგენლების აქტიური კოლექციის
გაცემისა და გამოქვეყნების უფლებისთვის, აკადემიის
საბიბლიოთეკის სივრცის ხელმძღვანელ ნინო გუგაბიძესა
და ბიბლიოთეკის რარიტეტული ფონდის სპეციალისტ
ირინა ელიოზოვას კოლექციის ისტორიის წერილობით
მონოგრაფიისთვის

We would like to thank Apolon Kulatladze Tbilisi State Academy of
Arts for providing Henryk Hryniewski's unknown till now collections
and giving us permission to publish them; Nino Gugabidze, Head
of The Library Space of the Academy and Irina Eliozova, Specialist
of Rarity Collection of the Library for providing written history of the
collections

მადლობას ვუხდით: ვია გერსამიას, ლევან ტაქტაკიშვილს,
მანანა გედევანიშვილს მათს კოლექციებში დაცული
ნამუშევრების, ფოტო და საარქივო მასალის გამოქვეყნების
უფლებისთვის

We express our gratitude to Gia Gersamia, Levan Taktakishvili,
Manana Gedevanishvili for giving us permission to publish artworks,
photo and archive materials preserved in their collections

გაბიბლიოთეკის მას. „საქადაგანო“
BIBLIOTHECA

თბილისი 2019 TBILISI

საპარტოვალოს ეროვნული მუზეუმი
GEORGIAN NATIONAL MUSEUM

ISBN 978-9941-9681-0-5

პენრიკ პრინევსკი ილია ჭავჭავაძის თხზულებების პირველი ილუსტრატორი, თბილისის არქიტექტურის გამორჩეული ძეგლის - ეროვნული ბიბლიოთეკის I კორპუსის საფასადო და ინტერიერის დეკორირების ავტორი, თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის დამფუძნებელთაგანი, არქიტექტორთა და აკვარელისტთა პირველი თაობის პედაგოგი, ქართული კულტურის უზადო მცოდნე და მისი მოამბე.

პენრიკ პრინევსკი ერთ-ერთი მათ შორის, ვინც XX საუკუნის დასაწყისიდან ქვეყანაში სახელოვნებო დარგების დაფუძნებასა და მათ განვითარებას, სწავლების თანამედროვე სტანდარტის დამკვიდრებას, ქართული სახვითი ხელოვნებისთვის ახალი სიცოცხლის მინიჭებასა და მის ევროპეიზაციას დაუდო საფუძველი.

2019 წელს შესრულდა 150 წელი პენრიკ პრინევსკის დაბადებიდან. 81 წელი კი მისი სიკვდილით დასჯიდან. 1938 წელს საბჭოთა ხასამართლომ დახვრეტის განაჩენი გამოუტანა და უსაფლავოდ გააქრო ადამიანი, რომელმაც დიდი ცოდნა და შემოქმედება დაუტოვა ქვეყანას.

პენრიკ პრინევსკის სიცოცხლეც და სიკვდილიც ჩვენი ისტორიაა. ჩვენ ამ ისტორიის მეგვიდრენი ვართ. ჩვენივე არჩევანია მოვყევით რეალურ ისტორიას, თუ ყალბი ლეგენდებით შევცდებით მის შელამაზებას.

პენრიკ პრინევსკის და იმ ადამიანებს, რომელთა ერთგულ მსახურებას ქვეყანამ ტყვეთი უპასუხა, ეძღვნება ეს წიგნი.

Henryk Hryniewski – the first illustrator of Ilia Chavchavadze's works, author of the façade and interior decoration of one of the most magnificent monuments of Tbilisi architecture – the first building of the National Library, one of the founders of the Tbilisi State Academy of Arts, mentor of the first generation of architects and watercolourists, exquisite connoisseur of Georgian culture and its caretaker.

Since the beginning of the 20th century, Henryk Hryniewski was one of the promoters of artistic development in Georgia; he greatly contributed to adoption of new standards in teaching and learning arts, giving new life to Georgian fine arts and its Europeanization.

In 2019, 150 years have passed since the birth of Henryk Hryniewski and 81 years since his killing. In 1938, a Soviet court sentenced him to death and the man, who granted the country with immense knowledge and beauty, was left without a grave.

The life and death of Henryk Hryniewski is our history; and we are the heirs of this history. And it is up to us: will we tell the true story or continue to embellish it with legends.

This book is dedicated to Henryk Hryniewski and to those, whose devoted life was responded with a bullet.

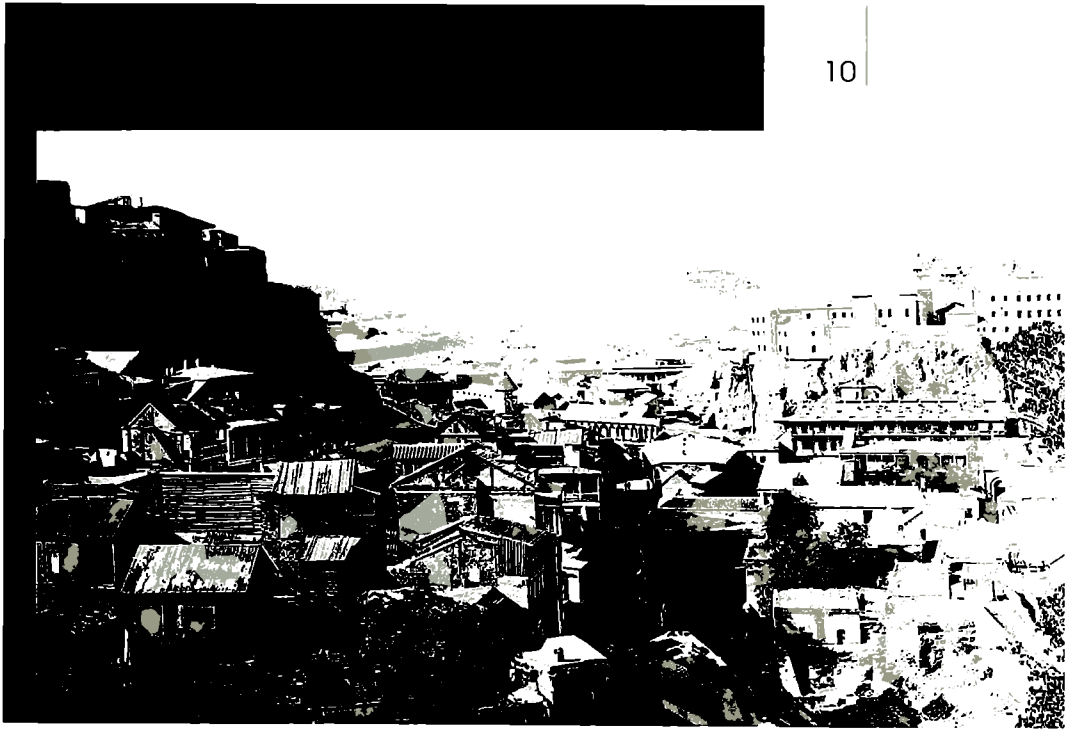
გეა კიკნაძე
EKA KIKNADZE

1869-

ჰენრიკ ჰრინევსკი
Henryk Hryniewski

*„ქართველი ერი და პოლონეთი:
ორი გვირგვინი და ორი კუნება!“*

პაოლო იაშვილი

*“Georgian Nation and Poland:
Two crowns and two groans!”*

Paolo Iashvili¹

XIX საუკუნიდან კავკასიის რეგიონის ცენტრად ქცეული ტფილისის თავისებურებას მისი ინტერნაციონალური, მულტიკულტურული გარემო განსაზღვრავდა. დასავლეთისა და აღმოსავლეთის გასაყარზე მდებარე, აზიური ეგზოტიკურობითა და ევროპული ელეგანტურობით

Distinctiveness of Tbilisi, being the centre of the Caucasian region from 19th century was defined by its international, multi-cultural environment. Located on the cross-roads of east and west, the city with oriental exotics and European elegance was uniting different ethnos² and reflecting their national and religious peculiarities. Each of

1. პაოლო იაშვილის მიერ 1917 წლის 1 იანვარს ტფილისში, პოლონურ კაფეში წარმოთქმული ექსპრომტიდან „უცდარი ლექსი პოლონეთის“ გ. შ. „საქართველო“ №6. დამატება 142. 1917 წ.

1. Fragment from impromptu “Sudden poem to Poland” by Paolo Iashvili, on 1st January 1917 at the Polish café in Tiflis Newspaper “Sakartvelo” # 6. Supplement #2. 1917

ერთდროულად აღბეჭდილი ქალაქი სხვადასხვა ეთნოსებს და მათ განსხვავებულ ნაციონალურ თუ რელიგიურ თავისებურებებს აერთიანებდა. თითოეულს თავისი წვლილი შეჰქონდა ქალაქის განვითარებაში. ტფილისური კულტურა ამ განსხვავებულები, გლეხტური ნიშნების შერწყმით მიღებული ფენომენია.

საქართველოში მცხოვრები დიასპორებიდან სიდიდითა და ქვეყნის კულტურულ ცხოვრებაში მონაწილეობით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პოლონური სათვისტომო იყო. პოლონელი ემიგრანტები საქართველოში 1790-იანი წლებიდან მოყოლებული რამდენიმე დიდ ნაკადად დასახლდნენ. XIX საუკუნის მიწურულისთვის დიასპორის რიცხვა 8000-ს მიაღწია. ამ პერიოდიდანვე პოლონელი მხატვრების, მოქანდაკეებისა და არქიტექტორების შემოქმედება ქართული სახელოვნებო სივრცის განუყოფელი ნაწილი გახდა. ტფილისში დადგმული პირველი სკულპტურული ბიუსტების დავით ერისთავის (დაიდგა 1890 წელს); ალექსანდრე პუშკინის (დაიდგა 1897 წელს); დიმიტრი ყიფიანის (დაიდგა 1898 წელს) და ნიკოლოზ გოგოლის (დაიდგა 1903 წელს; დაიკარგა 1990 წელს) ავტორი პოლონელი მოქანდაკე ფელიქს ხოდოროვიჩი იყო. პოლონელ არქიტექტორ ალექსანდრე შიმკევიჩს ეკუთვნის ტფილისის არქიტექტურის რამდენიმე გამორჩეული ნაგებობა: საქართველოს უზენაესი სასამართლო (1894 წელი); შოთა რუსთაველის სახელობის

them made their contributions to the development of the city, and left its specific patterns. The Tiflis culture is a phenomenon created from assembly of these various eclectic patterns.

One of the biggest diasporas living in Georgia and taking active participation in the cultural life of the country was the Polish community. Polish émigrés started to arrive to Georgia from 1790s; by the end of the 19th century their number reached 8000 people². Since this period, the creative work of Polish painters, sculptors and architects became an integral part of Georgian artistic environment. The Polish sculptor Felix Hodorovich was the author of the first busts in Tbilisi: to David Eristavi (Mtatsminda Pantheon of Writers and Public Figures, 1890), Aleksandr Pushkin

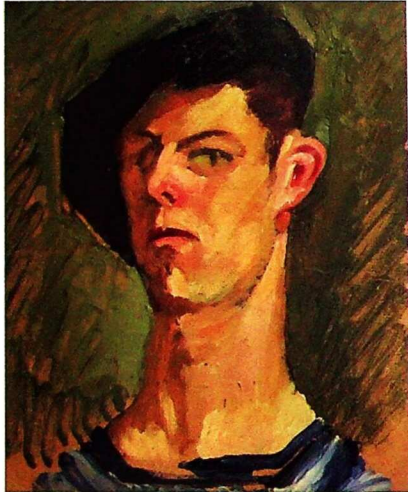
რუსთაველის თეატრი. არქიტექტორები: ალექსანდრე შიმკევიჩი, ჯორჯი ცაქიშვილი. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. დიმიტრი რამაძის ფოტოარქივი

ალექსანდრე პუშკინის ბიუსტი გახდა თბილისში. ბიუსტის მხარეს დგას ავტორი ფელიქს ხოდოროვიჩი. 1892 წ. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. დიმიტრი რამაძის ფოტოარქივი

2. ბ. ბასილავა, „რედ.“, „ეთნოსები საქართველოში“, თბ. 2008 წ. გვ. 215

2. Merab Basilava (editor). Ethnoses in Georgia. Tbilisi, 2008. p. 215.

ზიგმუნტ ვალისევსკი. ავტოპორტრეტი. ბუკი, ზეთი.
37x30 სმ. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

Zygmunt Waliszewski. Self-portrait. Oil on cardboard.
37x30 cm. Georgian National Museum

სახელმწიფო აკადემიური
თეატრი (1898-1901 წწ. ყოფილი
„არტისტული სამოგადოების“
შენობა. პროექტის თანაავტორია
კ. ტატოშჩევი; ვანო სარაჯიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო
კონსერვატორია (1901-1902 წწ.);
აბრეშუმის სახელმწიფო მუზეუმი
(1890-1892 წწ.) და სხვა. აქტიურად
მონაწილეობდნენ სამსახელო და
საგანმანათლებლო ასპარეზზე
პოლონელი მხატვრები: ილია
ზანკოვსკი, იან პავესკი, ბორის
რჰიმანოვსკი. პოლონელი მხატვრის
ნიკოლოზ სკლიფოსოვსკის
მოსწავლეები იყვნენ ელენე
ახვლედიანი, ვანო სოჟახეიძე,
კირილ ზდანევიჩი, ალექსანდრე
ბაუბეშვი-მელიქოვი, სერგო
ქობულაძე. საქართველოს
ეროვნულ მუზეუმში დაცულია
ქართული და ევროპული
მოდერნიზმის ერთ-ერთი
საინტერესო წარმომადგენლის
ზიგმუნტ ვალისევსკის ნამუშევრების
კოლექცია. საქართველოსთან
მას ახალგაზრდობის წლები,
შემოქმედება, ფიროსმანაშვილის
სიყვარული და ქართველ
მხატვრებთან და პოეტებთან
მეგობრობა აკავშირებდა. მამით
პოლონელები იყვნენ ძმები ილია
და კირილ ზდანევიჩები, რომელთაც
საქართველო ფიროსმანაშვილის
სახელის აღმოჩენასა და
ქართული მოდერნიზმის საკვანძო
მოვლენების ინიცირებას უმაღლის.
პენრიკ პრინევესკი ქუთაისში
მცხოვრები პოლონელი
ემიგრანტების შთამომავალი იყო.
საქართველოს ეროვნულ არქივში
დაცული დოკუმენტის მიხედვით,
ოფიცერ თეოდორ კატანის-

(The Pushkin Garden, 1892), Dimitri
Kipiani (Mtatsminda Pantheon of
Writers and Public Figures, 1898),
and Nikolay Gogol (Garden of 9th
April, 1903; lost in 1990). Several
distinguished monuments of
architecture in Tiflis were designed
by Polish architect Aleksander
Szymkiewicz: the Georgian Supreme
Court (1894), Shota Rustaveli State
Academic Theatre (1898-1901;
former “Artistic Society” building,
co-author of the project was Kornely
Tatishchev), Vano Sarajishvili Tbilisi
State Conservatoire (1901-1902),
State Silk Museum (1890-1892), and
others. Polish artists: Ilya Zankowski,
Jan Pajewski, Boris Romanowski
were actively involved in artistic and
educational processes. The Polish
artist Nikolay Sklifosovsky trained
future renowned painters: Elene
Akhvlediani, Vano Khodjabekov, Kirill
Zdanevich, Alexandre Bazhbeuk-
Melikov, Sergo Kobuladze.³ The
Georgian National Museum
houses the collection of artworks by
Zygmunt Waliszewski, one of
the interesting representatives
of Georgian and European
modernism. The years of youth
spent there, close friendship with
Georgian painters and poets, and
admiration of Niko Pirosmanashvili
interconnected Waliszewski to
Georgia. Sons of Polish Father, Ilya
and Kirill Zdanevich, were the ones
to whom Georgia must be grateful
for discovery of Niko Pirosmanashvili,
and the enhancement of the key
events of Georgian Modernism.

Henryk Hryniewski was a
descendant of Polish emigrants who

3. ვ. ი. იუსტიცია. „პოლონელი მხატვრები
საქართველოში“. თბ. 2015 წ. გვ. 80-81.

3. Henryka Justyńska. „Polish painters in
Georgia“ Tbilisi. 2015. pp. 80-81.

ძე პრინევსკისა და ლეონიდა მალევსკა-პრინევსკაის 1869 წლის 10 ოქტომბერს დაბადებული შვილი პენრიხი 1870 წლის 10 იანვარს მოინათლა ქუთაისის კათოლიკურ ეკლესიაში. თეოდორ პრინევსკი, ტვერის დრაგუნთა პოლკის გადამდგარი ოფიცერი, ქუთაისის მაზრის უფროსის თანამემწე იყო და ერთხანს მაზრის უფროსის მოვალეობასაც ასრულებდა.⁴ 1877 წელს პენრიკ პრინევსკი დედასთან ერთად ევროპაში გაემგზავრა. საშუალო განათლება საფრანგეთში, ხოლო უმაღლესი – იტალიაში (ფლორენციის სამხატვრო აკადემია) და გერმანიაში (კარლსრუეს ტექნოლოგიური ინსტიტუტი) მიიღო. 1898 წელს იგი ტფილისში დაბრუნდა. უკვე შემდეგ წელს, 1899 წლის 24 მარტს, გაზეთი „ივერია“ იუწყებოდა, რომ „მხატვრებს გრენევსკის, ტრიფონოვსა და ეისლერს აშრადა აქვთ გამართონ ტფილისში თავიანთის სურათების გამოფენა“.⁵

1902 წლიდან პენრიკ პრინევსკი „კავკასიის სატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ წამდგელი წევრი გახდა. ტფილისში 1877 წელს დაარსებულმა საზოგადოებამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ქართული სახვითი

ლენიდა მოხსენიებულია ქუთაისის კათოლიკურ ეკლესიაში. თეოდორ პრინევსკი, ტვერის დრაგუნთა პოლკის გადამდგარი ოფიცერი, ქუთაისის მაზრის უფროსის თანამემწე იყო და ერთხანს მაზრის უფროსის მოვალეობასაც ასრულებდა.⁴ 1877 წელს პენრიკ პრინევსკი დედასთან ერთად ევროპაში გაემგზავრა. საშუალო განათლება საფრანგეთში, ხოლო უმაღლესი – იტალიაში (ფლორენციის სამხატვრო აკადემია) და გერმანიაში (კარლსრუეს ტექნოლოგიური ინსტიტუტი) მიიღო. 1898 წელს იგი ტფილისში დაბრუნდა. უკვე შემდეგ წელს, 1899 წლის 24 მარტს, გაზეთი „ივერია“ იუწყებოდა, რომ „მხატვრებს გრენევსკის, ტრიფონოვსა და ეისლერს აშრადა აქვთ გამართონ ტფილისში თავიანთის სურათების გამოფენა“.⁵

In 1902 Henryk Hryniewski became the full member of “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts” The Society, established in Tiflis in 1877, played an important role in the development of fine arts in Georgia. With the support of the Society, in 1901, the school of painting and sculpture was

ილია და კიზილ ზდანევიჩი
Ilya and Kizil Zdanovich

4. რუსულ ენაზე შედგენილ დოკუმენტებში პრინევსკი მოხსენიებულია, როგორც „გერნიხ“. ვინაიდან, პოლონურად მისი სახლის ბოლოს იწერება და გამოითქმის - „ჟ“, წონის ტექსტში დაიწერება - „პენრიკ“ (ჟ.კ.).

5. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფ. 489. ა. 45. ს. 590. გვ. 77.

6. ქუთაისის ცენტრალური არქივი. ფ. 8. ა. 1. ს. 501. გვ. 89.

7. გაზ. „ივერია“. №64. 1899 წ.

4. The documents issued in Russian language refer to Hryniewski's name as *Genrykh*, while in Polish language his name is written and pronounced as *Henryk*. The current publication considers the Polish spelling. (E. K.)

5. Georgian National Archive. Collection 489. Description 45. Case 590. p. 77.

6. Kutaisi Central Archive. Collection 8. Description 1. Case 581. p. 89.

7. Newspaper “Iveria”. # 64. 1899.

ჰენრიკ ჰრინესკი, მხატვარი გეორგ ბაშინჯიანი,
მუსიკოსი კონსტანტინე ალიხანოვი,
მხატვარი ოსკარ შმერლინგი
გია გეისამიას კოლექცია

Henryk Hryniewski, painter Gevorg Bashinjaghyan,
musician Konstantin Alekhanov,
painter Oskar Schmerling
Gia Gezsamia's collection

ხელოვნების განვითარებაში. 1901 წელს. საზოგადოების ეგიდით, გრიბოდოვის ქუჩაზე, არმაკუნის სასახლეში (დღეს აპოლონ ქუთათელაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემია) ფერწერისა და ქანდაკების სკოლა გაიხსნა. პედაგოგები იყვნენ ოსკარ შმერლინგი, მოსე თოიძე, ელიშე თათვეოსიანი, გეორგ ბაშინჯიანი, გიგო გაბაშვილი და სხვები. სხვადასხვა წლებში დაწყებითი სამხატვრო განათლება აქ ლადო გუდიაშვილმა, მიხეილ ჭიაურელმა, ქეთევან

established in the Arshakuni Palace, in Griboyedov Street (present-day Apolon Kutateladze Tbilisi State Academy of Arts). Teachers were Oskar Schmerling, Mose Toidze, Yeghishe Tatevosyan, Gevorg Bashinjaghyan, Gigo Gabashvili and others. In different times, Lado Gudiashevili, Mikheil Chiaureli, Ketevan Maghalashvili, Elene Akhvlediani, Shalva Kikodze and other Georgian painters* received elementary art education within the walls of the school. Since 1904

8. Report of the Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts Tiflis 1912. pp. 12-14.

მაღალიაშვილისა, ეძღვნებოდა ხელოვნებას, მალევე ქვემოთმდებარე ქართულმა მხატვრებმა მოიღეს. 1904 წლიდან ჰენრიკ პრინცივესკი ამ სკოლაში ასწავლიდა ხატვას და რეწვის კურსების ხელმძღვანელობდა. ამავდროულად იგი „კავკასიის ნათელი ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ მდივანია. 1918 წლიდან ფერწერისა და ქანდაკების სკოლის დირექტორი გახდა. იგი სკოლის სამხატვრო აკადემიად გადაკეთებამდე იკავებდა ამ თანამდებობას. ადრე აკადემიაში ვი. დობაძემრეკამდე, ხატვასა და კერამიკისკენ ასწავლიდა სტუდენტებს.

ჰენრიკ პრინცივესკის შემოქმედება მოიცავს დახვეწილ და მონუმენტურ მხატვრობას, წიგნის ილუსტრაციას, არქიტექტურულ პროექტებს, ქართული ხუროთმოძღვრების რეკონსტრუქციის, არქიტექტურული ფორმებისა და ეთნოგრაფიული ნივთების ჩახატვას, რომლებსაც მხატვრობის ენაზე, დღეს დოკუმენტური ღირებულებაც აქვთ. პრინცივესკი, აგრეთვე, მუშაობდა სცენოგრაფიამაც.

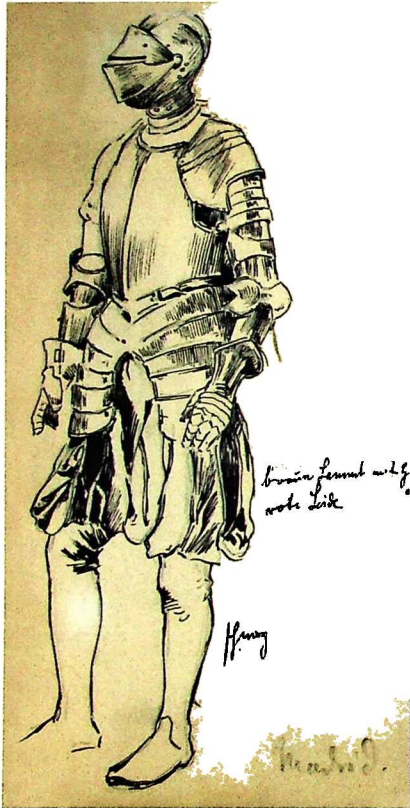
1907 წელს, გაზეთი იუწყებოდა: „მეტიწიგნის ტფილისის კოლეჯში მუშავდა კავკასიის საუცხოო ხელოვნებათა დამზადებელ საზოგადოების ბალო. დარბაზები მშენებრივად იყო შორთული მხატვრობის მაღალმანის მიერ სავანეებზე ამ საღამოსათვის დამზადებულ დეკორაციებით; დარბაზებშივე გამოდგენილი იყო ტატუვისა და გრიზესკის მიერ დახატული დეკორაციები, რომლებზედაც

Henryk Hryniewski led the courses of painting and craftsmanship there. In the same year 1904, he became the Secretary of "The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts" In 1918 Hryniewski was appointed as the director of the School of

ნოუ, ჩანახატი, 1903 წ.
ქუთაისი, თბილისი. 28.5x19.5 სმ.
თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის კოლექცია

Nude. Sketch, 1903
Pencil on paper, 28.5x19.5 cm.
Collection of Tbilisi State Academy of Arts

რაინტი. ქაიხი. მუკუთ. თანქარი. ქუმი. 17X9 სმ.
თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის კოლექცია

Knight. Sketch. Pensil, Indian ink on cardboard. 17x9 cm.
Collection of Tbilisi State Academy of Arts

აგრეთვე იყო „ღმერთებისა“ და „მონის სიმღერის“ სურათები.“⁹ არქიტექტორ ეთერ ციციშვილის მოგონებებში აღნიშნულია, რომ პრინცესკი თბილისის ოპერის თეატრის სპექტაკლებს აფორმებდა.¹⁰ სავარაუდოდ, მათ შორის იყო საქართველოში საბალეტო სკოლის ფუძემდებლის, პენრიკ პრინცესკის მუელების, მარია პერინის საბალეტო სტუდიის დადგმები. პრინცესკის სცენოგრაფიული ნაშუქგებებიდან დღემდე, მხოლოდ რამდენიმე კოსტუმის ესკიზმა მოაღწია. ისინი თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიაშია დაცული. თუმცა, კონკრეტულად რომელი სპექტაკლებისთვის შეიქმნა ისინი, უცნობია.

პენრიკ პრინცესკის ავტობიოგრაფიის (19/03/1934 წ.) მიხედვით, იგი ორი სამეცნიერო ნაშრომის ავტორია: „ქართული ორნამენტის ანალიზი ხელნაწერსა და ნახაზებში“ და „ხაზოვანი პერსპექტივა და ჩრდილთა თეორია მხატვრებისა და არქიტექტორებისთვის.“ უკანასკნელი 1934 წელს გამოიცა, სახელწოდებით „პრაქტიკული სახელმძღვანელო ხაზობრივ პერსპექტივაში“. რაც შეეხება პირველ ნაშრომს, რომელიც ქართული ხუროთმოძღვრების, ხელნაწერი წიგნისა და ხალხური ორნამენტის მრავალწლიანი კვლევის შედეგი იყო, მისი გამოქვეყნება მხატვარმა ვერ მოახერგა. დაპატიმრების

Painting and Sculpture; he held this position until the school was converted into the Academy of Arts. At the newly-established Academy of Arts, Hryniewski taught painting and perspective until his arrest in 1937.

Henryk Hryniewski's rich and diverse legacy encompasses easel and mural paintings, illustration of books, architectural projects; sketches and drawings of monuments of Georgian architecture and their fragments, as well as ethnographic objects. In line with their artistic value, nowadays these works gain an enormous documentary significance. Hryniewski also worked in scenography. In 1902 the newspaper "Iveria" published: "On 30th November at the Kruzhok of Tiflis [Artistic Circle of Tiflis] was held a ball hosted by the Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts. The halls were beautifully adorned with decorations made by artist Mr. Salzmann specially for this evening; the halls displayed painted decorations by Tatevosyants and Grinevski, with pictures of "Gods" and "Slave's song" attached."⁹ In the memoirs, an architect Eter Tsitsishvili wrote that Hryniewski decorated performances at the Tbilisi Opera Theatre.¹⁰ Most probably among these performances were the productions by the ballet studio of Maria Perini – Hryniewski's wife, and the founder of the school of ballet in Georgia. Nowadays only a few scenographic works by Hryniewski are preserved. They are

9. გაზ. „ივერია“ №259. 1902 წ.

10. ე. ციციშვილი, „საქართველოს სივარჯლით“, თბ. 2006 წ. გვ. 296.

11. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფ. 181. ა. 1. ბ. 482. გვ. 2.

9. Newspaper "Iveria". 1902. #259.

10. Eter Tsitsishvili. "With love to Georgia" Tbilisi. 2006. p. 296

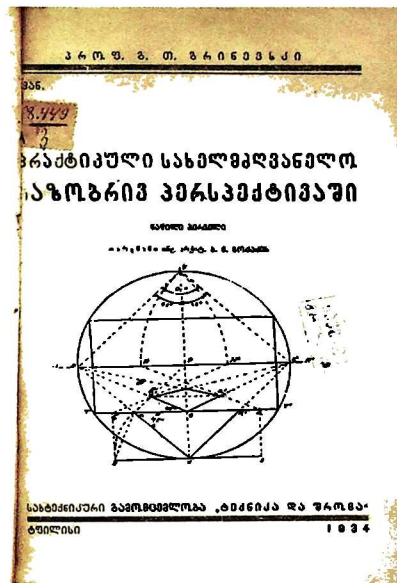
შემდეგ პრინცესკის სახელოსნო გაიხარევა. სამხატვრო აკადემიის თანამშრომლები, რომელთაც 1930-იანი წლების მოვლენები კარგად ახსოვდათ, თაობიდან თაობას გადასცემდნენ შემხარავ სურათს - დარბეული სახელოსნო, ძირს დაყრილი, დახეული ნამუშევრები, წიგნები, საოჯახო ნივთები და მათ შორის მოსიარულე ადამიანები, რომელთაც საზოგადოებრივი აზრი პრინცესკის დასმენას მიაწერდა.¹² „აერძო საუბრებში ფიგურირებდა სახელები, ვისაც შემდგომ მისი ბინა, ქონება, ნამუშევრები, ინტელექტუალური შრომის ნაყოფი (ნაშრომები ფერწერის ტექნოლოგიის, პერსპექტივის, სწავლების მეთოდების შესახებ) მიითვისეს.“¹³ ქართული ორნამენტის შესახებ 1950-იანი წლების გამოცემაში, რომელშიც, სავარაუდოდ, შესული უნდა იყოს მისი ნამუშევრები, პრინცესკის გვარი ნახსენები არ არის.

საქართველოს ეროვნული მუზეუმის შალვა ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმში დაცული ჰენრიკ პრინცესკის ნამუშევრების კოლექციიდან ყველაზე ადრინდელი 1899 წლით არის დათარიღებული. კოლექციამოში სამი ფერწერული სურათია, რამდენიმე კალმითა და ტუშით შესრულებული ჩანახატი, ხოლო ძირითადი ნაწილი აკვარელით

stored at the Tbilisi State Academy of Arts. These are the sketches of costumes; however it is unknown for which stage performances they were created.

According to Henryk Hryniewski's autobiography¹¹ (19/03/1934), he was the author of two scientific works: "Analysis of Georgian Decoration in Manuscripts and Drawings" and "The Linear Perspective and Theory of Shadows for Painters and Architects". The latter was published in 1934 with the title: "Practical Guide in Linear Perspective". As for the first work, which was the result of many years' research of Georgian architecture, manuscript books and folk decorations, the artist could not publish it. After his arrest, Hryniewski's studio was robbed.

Those workers of the Academy of Arts, who remembered the developments of 1930s, handed down from generation to generation the description of a horrifying picture: destroyed studio after the artist's arrest; his works and books torn; family belongings thrown down all over the room, and people walking around; the people who were considered as Hryniewski's denounciators by the society.¹² "In private conversations, some people were mentioned who misappropriated his property, apartment, works, intellectual works (works on technologies of

პრაქტიკული სხედმძღვანელო ხაზობრივ პერსპექტივაში პრინციპული ჰენრიკ პრინცესკი. თბილისი. 1934 წ. ნაწილი დაუკარგავია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ მუზეუმში

A practical guide in Linear Perspective Professor Nino Zaalishvili. Tbilisi. 1934 The book is preserved at the National Parliamentary Library of Georgia

12. ნ. მაღლიშვილი. „ახალი მონაცემები რეპრესირებული ქართველი მხატვრების ბიოგრაფიებისა და შემოქმედების შესახებ“ ვერხ. „საქართველოს სიძველენი“. 2005 წ. № 1-2. გვ. 359

13. ნ. მაღლიშვილი. „30-იანი წლების საბჭოთა რეპრესირების მსხვერპლი მხატვარი ჰენრიკ პრინცესკი“. კონფერენციის „ჰენრიკ პრინცესკი“ მოხსენებების კრებული. თბ. 2007 წ. გვ. 72.

11. Georgian National Archive. Collection 181 Description 1 Case 482. p. 2.

12. Nino Zaalishvili "New data about biographies and works of the repressed Georgian artists". Journal "Sakartvelos sidzveleni" (Georgian antiquities) 2005. #7 p. 359.

დაბადებული ნამუშევრებია.
აკვარელი პრინციპის რჩეული
მასალაა, რომლის ტექნიკას იგი
კარგად ფლობდა. აკვარელისთვის
დამახასიათებელი სიმუშებზე,
ეტიუდურობა, ჯეროვნება
პრინციპის ნამუშევრებში
მეხსიამოურადაა გამოვლენილი.

აკვარელითაა შესრულებული
„ვენეციის ბაზარი“ (1906 წელი).
ეს სურათი მუზეუმის კოლექციის

*painting, linear perspective, teaching
methods).*¹³ In 1950s, the work about
Georgian decorations was published
(it probably contained works by
Hryniewski), however Hryniewski's
name was not mentioned there.

The earliest work by Henryk
Hryniewski, preserved in

13. Nino Zaalishvili, "Victim of Soviet
repressions in 1930s, painter Henryk
Hryniewski" Materials of the conference
"Henryk Hryniewski" Tbilisi: 2007. p. 72

ვენეციის ბაზარი
ქალაქი, აქვარეცი
24x55 სმ.
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

Venetian bazaar
Watercolour on paper
24x55 cm.
Georgian National Museum

ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშია. მასზე, მარცხნივ, ვენეციის პატარა არხი, ქვის თაღოვანი ხიდითა და ნაგებით, კიბეზე მიმავალი, ერთმანეთთან მოსაუბრე ადამიანები; მარჯვნივ კი თევზის დახლები და მის ირგვლივ შეკრებილი ფიგურებია გამოსახული. წაქცეული კასრიდან თევზები პირდაპირ სველ ქვაფენილზეა დაფანტული. ფაქიზი

the collections of the Shalva Amiranashvili Museum of Fine Arts, Georgian National Museum, is dated back to 1899. The museum houses three oil paintings, several pen and Indian-ink made sketches, and a majority of watercolour paintings by the artist. Watercolour was Hryniewski's favourite medium, and he was well-mastered in this technique. Hryniewski's works

ჩანახატი. ქალაქი, შირუჯი ცეხი. 19x9 სმ.
„გაქროა ვერსი“ კოლექცია
Sketch. Mixed media on paper. 19x9 cm.
Collection of „Vere Gallery“

ჩანახატი. ქალაქი, შირუჯი ცეხი. 18x16 სმ.
„გაქროა ვერსი“ კოლექცია
Sketch. Mixed media on paper. 18x16 cm.
Collection of „Vere Gallery“

კოლორისტული აქცენტებით გამოყოფილია თბილ მოსასხამებში გახვეული სამი ქალი და პატარა გოგონა. მას ერთ ხელში ქოლგა უჭირავს, მეორეთი კი დედის მოსასხამს ეკიდება. სურათზე ცივა და სისველეა. თითქოს დაორთქლილი ფანჯრიდან უყურებ ქუჩას, რომელიც მალე ნისლით დაიფარება. პრინციპი ოსტატურად იყენებს აკვარელის ტექნიკას - სველ, ნოტიო პერში გახვეული ქუჩის, ბუნდოვან სილუეტებად ქცეული ადამიანებისა და პეიზაჟის გადმოსაცემად. ცოცხლადაა ასახული შთაბეჭდილება, რომელიც მხატვარმა იქ ყოფნისას მიიღო და ბაზრის თითქოსდა პროზაული სცენა სურათზე პოეტურადაა გარდასახული.

იგივე ბაზრის სცენებს ასახავს „გალერეა ვერსი“ კოლექციაში დაცული პენრიკ პრინციპის 29 სურათიდან შეიდი ჩანახატი. ერთ-ერთ მათგანზე ნაჭრის საფარველქვეშ მოთავსებულ იგივე დახლს, კასრიდან ქვაფენილზე დაყრილ თევზებს და მოსასხამში გახვეულ ქალებსა და პატარა გოგონას ვხვდებით. ჩანახატში ოსტატურადაა გადმოცემული სველ ქვაფენილზე არეკლილი სილუეტები, დედის მოსასხამზე ხელჩაკიდებული, მოწყვნილი გოგონა. დედა-შვილი მეორე ჩანახატშიც შეორდება, ისევე, როგორც ცალკეული ფიგურები ეროვნული მუზეუმის კოლექციაში დაცული „ვენციის ბაზრიდან“.

პრინციპის დაპატიმრების შემდეგ, განადგურებას გადაორჩენილი მისი ნამუშევრები, კერძო კოლექციებში დაიქსაშა. შესაძლოა, სადმე კიდევ ინახება

brilliantly demonstrate the lightness and translucence, so much appreciated in watercolour painting.

“The Venice Bazaar” (1906) is a watercolour painting, one of the highlights of the Georgian National Museum’s collections. On its left side the artwork features a small Venetian channel with stone arch bridge and boats, and people walking up and down the stairs, talking with each other, on the right side one can see the fish counters, and figures of people around them. From the turned over barrels fish is scattered on the wet pavement. Three women in warm capes and a little girl are show up with fine picturesque accents. The little girl holds an umbrella in one hand and with the other hand she grasps her mother’s cape. The picture exposes coldness and dampness; as if you look at the street through shaded windows, and soon it will be covered with the fog. Hryniewski masterly uses watercolour technique to depict the street, filled with humid air; and to portray people, turning into obscure silhouettes, and a landscape. The picture lively shows the impression that the artist got while being there; a prosaic scene of a bazaar was reproduced in a poetic manner.

Seven sketches (N3-7-8-15-17-19-27) out of 29 works by Hryniewski preserved in the “Gallery Vere” collections depict the scenes of the same bazaar. On one sketch there is seen the same counter behind a cloth cover, the fish scattered around from the barrels on the pavement, and women

ჯარისკაცი თოფით. ქაღალდი, აკვარელი,
ფერადი ფანქარი. 24x13 სმ.
თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის კოლექცია

Soldier with rifle. Coloured pencil,
watercolour on paper. 24x13 cm.
Collection of Tbilisi State Academy of Arts

ცივ. წვიმიან დღეს დედის მოსასხამზე ხელჩაკიდებული პატარა გოგონას ამსახველი ჩანახატები.

ჰენრიკ ჰრინევსკის საუკეთესო ნამუშევართა რიცხვს მიეკუთვნება, აგრეთვე, საქართველოს ეროვნულ მუზეუმში დაცული „მოხუცი ჯარისკაცი“ (1904). ვერტიკალური ფორმატის სურათზე პროფილშია გამოსახული მოხუცი სამხედრო. ფიგურა თითქოს ჩვენ თვალწინ იხატება ფუნჯის უზუსტესი მოძრაობით დასმული შტრიხებითა და ლაქებით. ნამუშევრის მონოქრომულობის მიუხედავად, მოდელირება იმდენად მდიდარია, რომ მიღებული შთაბეჭდილება ფერწერული სურათისას უთანაბრდება. ეროვნული მუზეუმის კოლექციაში დაცულია ჰენრიკ ჰრინევსკის მიერ „კურინსკის პოლკის“ ბრძოლების ამსახველი, 1915 წელს აკვარელში შესრულებული ნამუშევრებიც. მათ შორის მრავალფიგურიანი, დინამიკური კომპოზიციის რამდენიმე მშვენიერი ნიმუშია. ჯარისკაცების ფანქრით შესრულებული ჩანახატები დაცულია თბილისის აპოლონ ქუთათელაძის სახელობის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის კოლექციაშიც. რამდენიმე მათგანი ტიპაჟის საინტერესო დახასიათებით, მდიდარი მოდელირებით გამოირჩევა. თუმცა, მხატვრული შთაბეჭდილებითა და შესრულების სიფაქტით, „მოხუცი ჯარისკაცი“ გამოირჩეულად დიდოს იკავებს ჰრინევსკის შემოქმედებაში.

covered in capes and a little girl. The sketch displays the masterfully pictured silhouettes reflected from the wet pavement; and a sad little girl grasping her mother's cape. The figures of mother and child appear on the second sketch too; and other individual figures recur from the "Venice Bazaar", preserved in the Georgian National Museum collections.

After Hryniewski's studio was robbed, his works were dispersed in private collections. Another depiction of a little girl grasping her mother's cape in a cold, rainy day might be preserved somewhere else.

"The Old Soldier" (1904), stored at the Georgian National Museum collections, is among the best works of the artist. The image of vertical layout portrays an elderly military man in profile. The figure appears as if it is being painted in front of us, with lines and spots created by the careful movements of a brush. The picture is monochromatic; however, the rich modelling of the artwork leaves the impression, equal to the one of an oil painting. The Georgian National Museum also preserves the series of Hryniewski's watercolour paintings, which were produced in 1915,¹⁴ and illustrate the battles of "Kurinsky Regiment". Among them are a few brilliant samples of multifigured, dynamic compositions. Drawings of military figures are also found in the collections of the Academy of Arts. Some of them are distinguished by the strong

14. პ. იესიტისკია. „ჰენრიკ ჰრინევსკი“. კონფერენციის „ჰენრიკ ჰრინევსკი“ მასალების კრებული. თბ. 2007 წ. გვ. 152.

14. Henryk Justyńska. "Henryk Hryniewski" Materials of the conference "Henryk Hryniewski". Tbilisi. 2007. p. 152

Old soldier, 1904. Watercolour on paper.
27.3x11 cm. Georgian National Museum

შუქურა. ქაღალდი, აკვარელი. 31.5x51.5 სმ.
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

*Lighthouse Watercolour on paper. 31.5x51.5
cm. Georgian National Museum*

1900-იანი წლებით თარიღდება ეროვნული მუზეუმის კოლექციაში დაცული სამი მარიონეტული პეიზაჟი. შესრულების თარიღი მხოლოდ ერთ მათგანზეა მითითებული - 1906 წელი. სამივე სურათზე მხატვარი მოტივი შეორდება. უნდა ვთვარათ, რომ ისინი ერთ პერიოდშია შესრულებული. განსაკუთრებული პოტენულობით გამოირჩევა ორი მათგანი: „იალქნიანი ნავები ზღვის კარას“ და „მუტურა“.

character of portrayed types and rich modelling. However, with its impressiveness and artistry “The Old Soldier” holds its unique place in Hryniewski’s work.

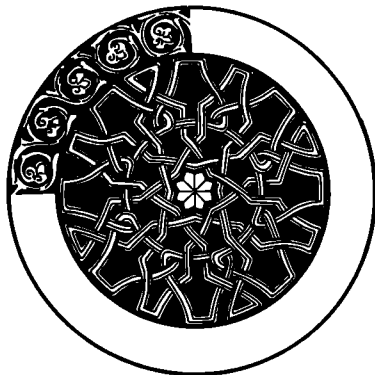
Three seascapes, also preserved in the collections of the Georgian National Museum, date back to 1900s. Only one of them is dated: 1906. All three paintings feature the same motif. It is most supposed that they were painted in the same period. Two artworks are

იუჯენი ნავები ზღვის სანაპირს
1906 წ. ცხელი წელი. 48x74 სმ.
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
Sailboats near the Sea Shore
1906. Oil on canvas 48x74 cm.
Georgian National Museum

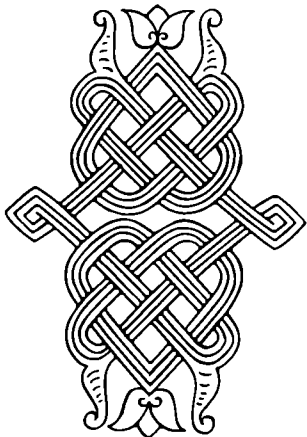

ზღვის პანორამა
ქალაქი, აკანკინი. 7,5x19,3 სმ.
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
Seascape
Watercolor on paper 7.5x19.3 cm.
Georgian National Museum

ნრთელი ციკლი. ქალაქი, ქაჯბი. 14x14 სმ. სქოლესი
საქსის ხელის და გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმი

Circle decoration. Pen on paper. 14x14 cm. Georgian State
Museum of Folk and Applied Art of the Art Palace

ორნამენტული ციკლი. ქალაქი, თბილისი. 32x21 სმ.
ხელოვნების სახლის ხელის და გამოყენებითი
ხელოვნების მუზეუმი

Ornamental decoration. Pencil on paper. 32x21 cm. Georgian
State Museum of Folk and Applied Art of the Art Palace

1910-იან წლებში პენრიკ პრინცესი მონაწილეობას იღებდა საქართველოს ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის შექმნაში და ექსპედიციებში. რომელთა მიზანი ძველი ქართული ხუროთმოძღვრული ძეგლების მხატვრობისა და ორნამენტის შესწავლა, ანაზღაურების, ფრესკის პირების, ქანდაკებისა და ორნამენტის ესტამპაჟების შესრულება იყო. 1910 წელს მან იმოგზაურა ქუთაისში, ბორჩალოში, გორში და ახალციხეში. პრინცესი 1912 წელს „კავკასიის ნაიდო ხელოვნებათა წამახალისებელ საზოგადოებაში“ შუა საუკუნეების ქართული ხელოვნების შემსწავლელი მხატვრულ-

არქიტექტურული ხეყვის ერთ-ერთი დამაარსებელია. იმავე წლიდან იგი თანამშრომლობდა „კავკასიის შინამრეწველობის კომიტეტთან“ კომიტეტის მიზანი კავკასიაში ადგილობრივი წარმოების ხელშეწყობა და ხელოსნობის ტრადიციული დარგების განვითარება იყო. „კავკასიის შინამრეწველობის კომიტეტთან“ თანამშრომლობა და ექსპედიციებში მონაწილეობა პრინცესისთვის გახდა საშუალება ქართული შუა საუკუნეების ხუროთმოძღვრებისა და ტრადიციული ორნამენტის საფუძვლიანი შესწავლისთვის.

საქართველოს ეროვნული მუზეუმის შალვა ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმის არქიტექტურული ანაზღაურების

distinguished by their outstandingly poetic nature – “Sailboats near the Sea Shore” and “The Lighthouse”

In 1910s Henryk Hryniewski participated in the establishment of the Museum of History and Ethnography of Georgia. He took part in the expeditions aimed at the study of ancient Georgian architectural monuments, paintings and decorations; and their documentation through making measurements, copies of frescos, and estampages of sculptures and decorations. For this purpose, he travelled to Kutaisi, Borzhala, Gori and Akhaltsikhe. In 1912 Hryniewski co-founded¹⁵ the artistic and architectural section studying medieval Georgian arts at “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts” From the same year the artist co-operated with “The Caucasian Kustar Committee”¹⁶ The aim of the Committee, established in 1899, was to support the local production and the enhancement of traditional fields of craftsmanship. Co-operation with the “Caucasian Kustar Committee” and participation in expeditions allowed Hryniewski to substantially study Georgian medieval architecture and decoration.

The collections of the architectural plans and drawings and the mural paintings, housed at the Shalva Amiranashvili Museum of Fine Arts, Georgian National Museum, preserve the materials

15. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფ. 181. ა. ს. 482. გვ. 2.

16. ი. კომორიძე, (რედ.) „ქოლინაშვილი პოლიტიკიდან ეროვნულ მუზეუმამდე“. თბ. 2018 წ. გვ. 30; 326.

15. Georgian National Archive. Collection 181. Description 1. Case 482. p. 2.

16. Irina Koshoridze, (Editor) “From Colonial Policy to National Museum. Tbilisi”. 2018. p. 30; 326.

ყინწისი. ნართექის მხატვრობა. XVII ს.
1910-იანი წლები. ქალაქი, აჯარჯი. 17x23 სმ.
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

Kintsvisi. Narthek painting of the 17th century
1910s. Watercolour on paper. 17x23 cm.
Georgian National Museum

ფიქარეთი. სინდა პეტრე. ნართექის მხატვრობა. XVII ს.
1910-იანი წლები. ბუჯო, ცქმურა, აჯარჯი. 101x52 სმ.
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

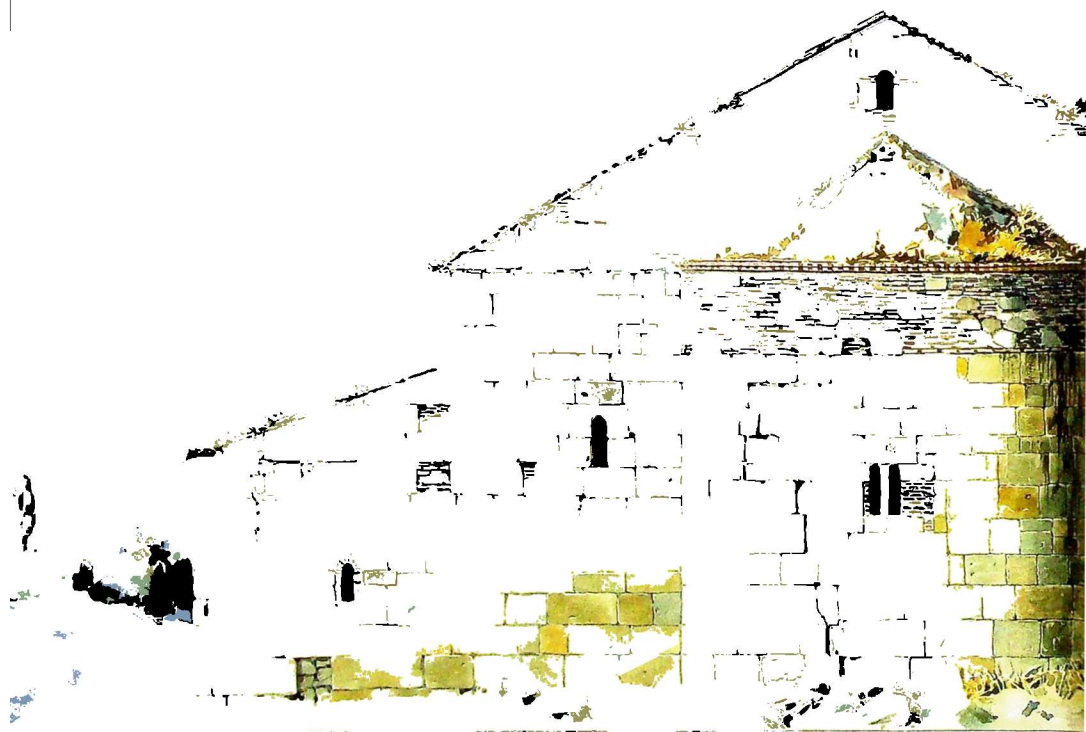
Pitazeti. St. Petre. Narthek painting of the 17th century.
1910s. Jempeza, watercolour on cardboard. 101x52 cm.
Georgian National Museum

და ნახაზების და მონუმენტური მხატვრობის კოლექციაში დაცულია ზემოთ ხსენებული ექსპედიციების ფარგლებში პრინციპის მიერ შესრულებული სურათთაგანგანული ძეგლების ამსახველი სურათები და მონუმენტური მხატვრობის ძირები. რამდენიმე მათგანი წარმოდგენილი იყო 1917 წელს „დიდების ტაძარში“ (დღეს საქართველოს ეროვნული მუზეუმის დიმიტრი შევარდნაძის სახელობის ეროვნული გალერეა) „საისტორიო და საეთნოგრაფიო სამოგადოებისა“ და „ქართველ ხელოვანთა სამოგადოების“ მიერ მოწყობილ გამოფენაზე - „ძველი ქართული საეკლესიო ფრესკები“.

made by Hryniewski during those expeditions. These materials feature the watercolour paintings and drawings of architectural monuments and mural paintings. Some drawings were displayed in 1917 at the exhibition "Old Georgian Frescoes", organised by the Historical and Ethnographic Society of Georgia and the Society of Georgian Artists at the "Temple of Glory" (present-day Dimitri Shevardnadze National Gallery, Georgian National Museum).¹⁷

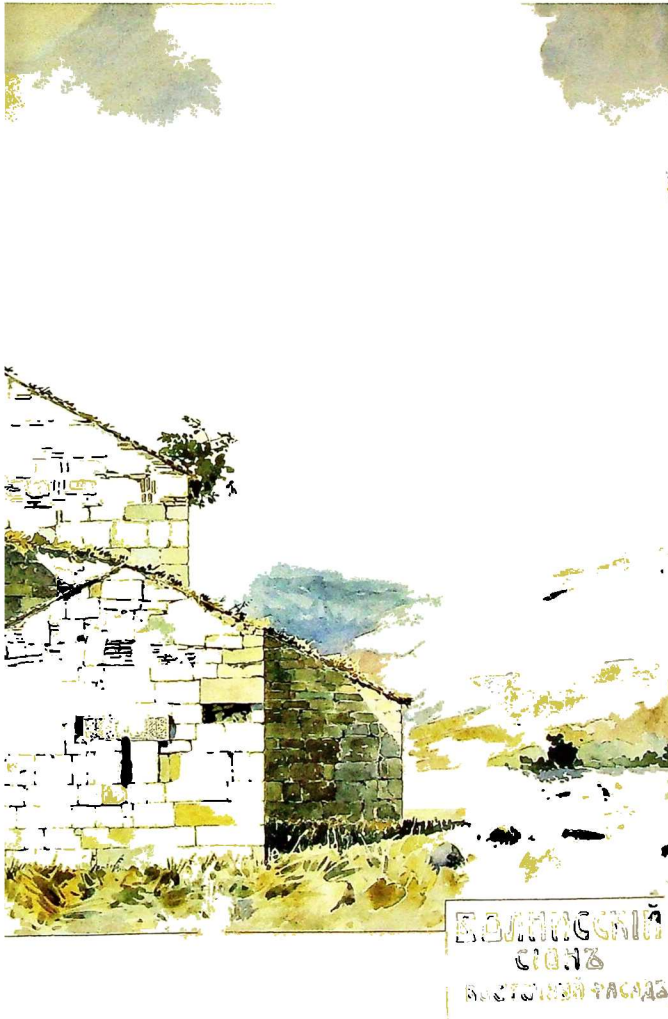
17. „ძველი ქართული საეკლესიო ფრესკები“. გამოფენის კატალოგი. თბ. 1917 წ. გვ. 5-6.

17. "Old Georgian Frescoes" Exhibition catalogue. Tbilisi. 1917 pp. 5-6

Thomson
1875

Gray's Inn

ანატოლი კალბინი, ჰენრიკ ჰრინიევსკი

ANATOLY KALGIN,
HENRYK HRYNIEWSKI

ბოლნისის სიონი. 1903 წ. ქაღალდი, აკვარელი.
58x90 სმ.

ნამუშევარზე ასახულია ბოლნისში (ქვემო ქართლი) მდებარე ადრექრისტიანული ეპოქის (V საუკუნე) სამნავიანი ბაზილიკის აღმოსავლეთი მხარე. ფასადის მკაცრი სისხადავით, შიდა სივრცის მონუმენტურობით, ლაპიდარული წარწერებით და რელიეფური გამოსახულებებით, ბოლნისის სიონი ეპოქის უმნიშვნელოვანესი ძეგლია.

ნამუშევარი გამოფენილი იყო დიდების ტაძარში (დღეს საქართველოს ეროვნული მუზეუმის დიმიტრი შევარდნაძის სახელობის ეროვნული გალერეა), „ძველი ქართული საეკლესიო ფრესკების“ გამოფენაზე, რომელიც „საისტორიო-საეთნოგრაფიო სამოგადოებამ“ და „ქართველ ხელოვანთა სამოგადოებამ“ მოაწვევს 1917 წელს. მეორედ ის გამოიფინა 1920 წელს, ახლად დაარსებულ ეროვნულ გალერეაში. ძველი ქართული სურათმოდერების გამოფენაზე.

Bolnisi Sioni. 1903. Watercolour on paper. 58x90 cm.

The painting shows the eastern side of the three-nave basilica of the Early Christian period (5th century), located in Bolnisi (Kvemo Kartli). Bolnisi Sioni is the most important church of the epoch, with its simple façade, grandeur of the internal space, lapidary inscriptions, and the figures in relief.

The painting was exhibited in the "Temple of Glory" (present-day Dimitri Shevardnadze National Gallery of the Georgian National Museum), at the exhibition "Old Georgian Frescos", organised by the Historical and Ethnographic Society of Georgia and Society of Georgian Artists in 1917. Second time it was exhibited in 1920, at the newly established National Gallery, at the exhibition of Old Georgian Architecture.

906630ნი

ქაღალდი, აკვარელი, 40x31 სმ.

ჩაქვარზე ასახულია ყინვისის
ტაძრის დარბაზული ტაძრის
აღმოსავლეთი ფასადი. ძველი
რეკონსტრუქციის შიდა ქართლში,
ქაღალდის დიდი ტაძრის
მშენებელი, თარიღდება X
საუკუნით.

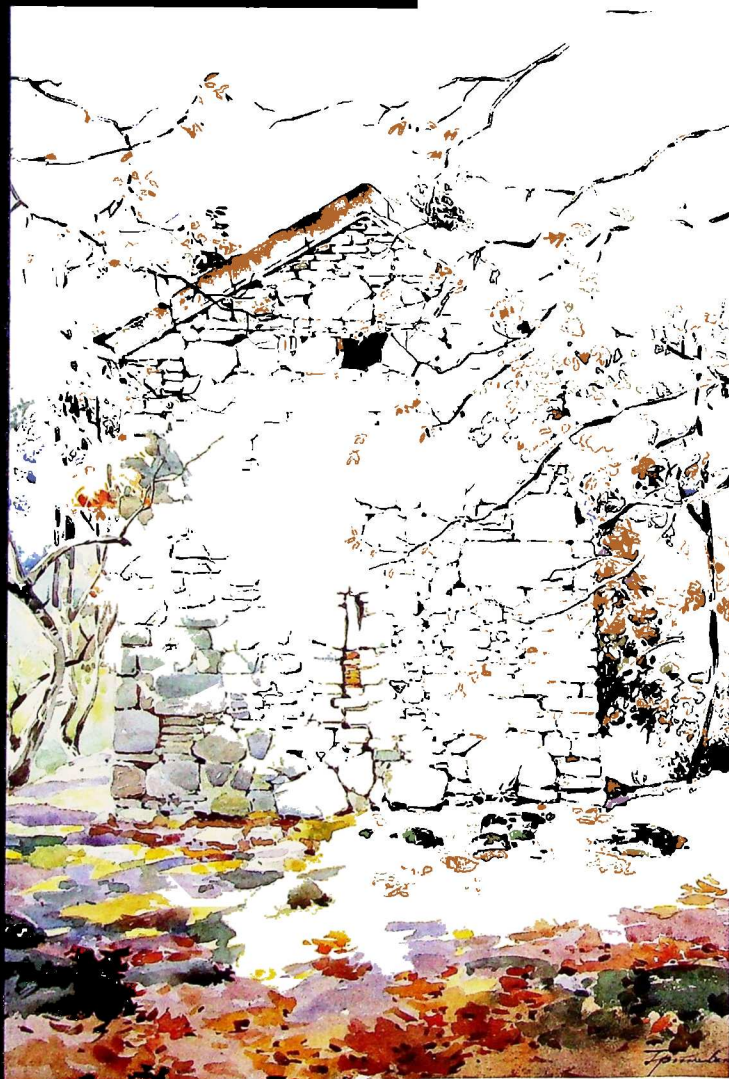
პრინციპის ტაძარი შემოღობის
მხარე დღეს დაუზღავს. ფერის
ფაქტში ნოვანსირებით იგი
მგაფიოდ გადმოცემს ამ პატარა
რეკონსტრუქციის კედლის ქვის წყობას,
მის გადახურვას და განწყობას.
ბოძელსაც ეს მგირე ზომის
საძველე მნახველს უქმნის.

KINTSVISI

Watercolour on paper. 40x31 cm.

The painting represents the eastern façade of Kintsvisi minor hall church. The monument is located in Shida Kartli, near Kintsvisi big church. It is dated back to the 10th century.

Hryniewski painted the Church on a sunny day. With refined shading he vividly depicts the stonework of this small building, its roofing and the mood that this monument creates for the spectator.

ბოლნისის სიონი

1912 წ. ქაღალდი, აკერული. 29X44 სმ.

ნამუშევარზე ასახულია V საუკუნეში აგებული ბოლნისის სიონის სამნავიანი ბაზილიკის სამხრეთ-დასავლეთი მხარე. წინა კლანზე ჩანს მოგვიანებით, XVII საუკუნის ბოლოს, გიორგი XI მეფობის დროს, აგებული სამოციქლო და ტაძრის გალავნის ფრაგმენტები. ეს გალავანი დღეს აღარ არსებობს. მისი კვალი პრინცესის სურათზე დარჩა.

BOLNISI SIONI

1912. Watercolour on paper. 29x44 cm.

The painting shows the south-western part of Bolnisi Sioni three-nave basilica, built in the 5th century. In the foreground, the bell-tower and the fragments of wall, built by the end of 17th century during the reign of Giorgi XI, are seen. This wall does not exist nowadays. Its trace is left in Hryniewski's painting.

ფიგურატი

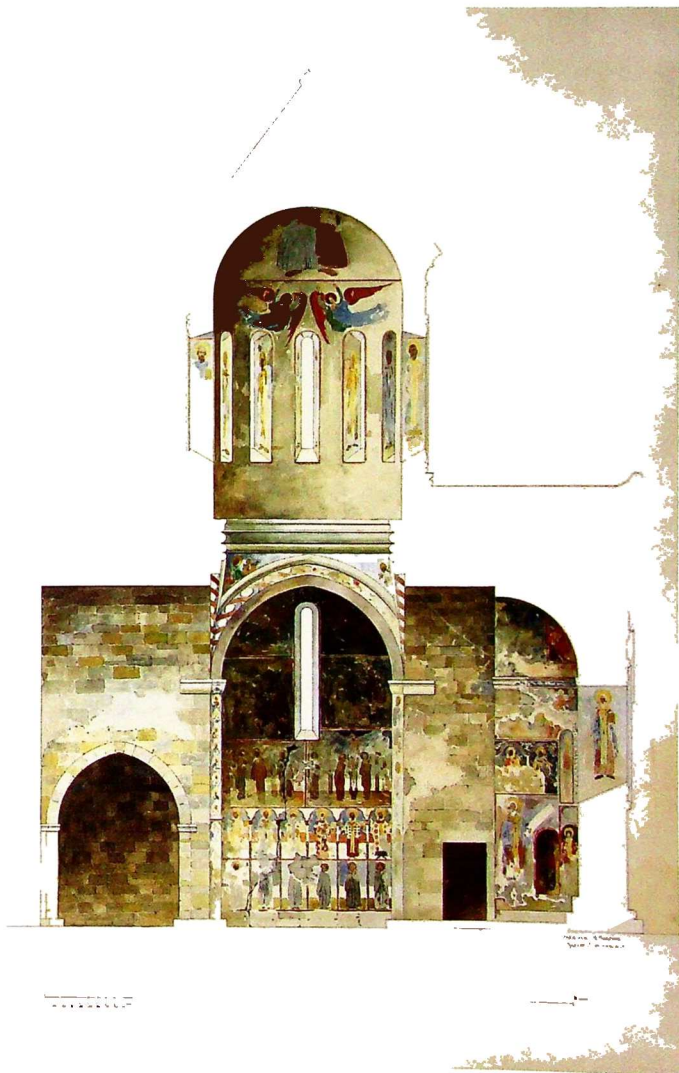
1907 წ. საერაძის განაკვეთი.
ტაძრის პრაიმალ სამსაღვთოებთან,
ფრესკული მხატვრობით.
ქილაღლი, აკვარელი, 91x55 სმ.

ნამუშევარზე ასახულია XIII
საუკუნეში ქვემო ქართლში
მდებარე გუმბათიანი
ტაძრის ინტერიერი, სურათი
პრინციპის მხატვრობისთვის
დამახასიათებელი ფაქტორი
კოლორითი გამორჩევა.
მაქსიმალური სიმკვრივეთაა
გაფორმებული ფრესკების
ტონალობა, მასალის ფერის
ფერადების მიმართება
ინტერიორის მასშტაბთან.

PITARETI

1907 Longitudinal section. The
section from south, with fresco
paintings. Watercolour on paper
91x55 cm.

The painting shows the interior
of a 13th century domed church
in Kvemo Kartli. The artwork
is distinguished by the refined
feeling of colour which is
characteristic to Hryniewski's
works. There is seen a perfect
match of tonal palette of
frescoes, colours of materials and
accordance of details with the
scale of interior.

ერთაწმინდა

ქაღალდი, აკვარელი, 24X51 სმ.

ნამუშევარზე ასახულია შიდა ქართლში მდებარე XIII საუკუნის გუმბათიანი ტაძარი და მისი მომდებარე ნაგებობების ხედი დასავლეთიდან. არისტეგის ნამუშევარი მთლიან მანძილიდან აქვს შესრულებული, რაც ძეგლის გარემოში აღქმისა და მისი ჩანსკების წარმოდგენას საშუალებას იძლევა.

ნამუშევარი გამოყენებული იყო დადების ცაძოში (აღეს ბაქრაძელოს ურთიერი ძეგლის დიმიტრი შევარდნაძის სახელობის ეროვნული გალერეა). „ძველი ქართული საეკლესიო დოკუმენტის“ გამოყენებით, რომელიც „საისტორიო-საეთნოგრაფიო სამოგადოება“ და „ქართული ხელოვნების სამოგადოება“ მოაწვევენ 1917 წელს. შეიქმნა ეს გამოცემა 1917 წელს. ახლადდაარსებულ ეროვნული გალერეაში, ძველი ქართული ხელოვნების ძეგლების გამოყენებით.

ERTATSMINDA

Watercolour on paper. 24x51 cm.

The image depicts the 13th century domed church (situated in Shida Kartli) and adjacent buildings from the west. Hryniyewski painted this picture from a distant view, what allows to locate the monument in its surrounding environment and imagine its scale.

The painting was exhibited in the "Temple of Glory" (present-day Dimitri Shevardnadze National Gallery of the Georgian National Museum), at the exhibition "Old Georgian Frescos", organised by the Historical and Ethnographic Society of Georgia and Society of Georgian Artists in 1917. Second time it was exhibited in 1920, at the newly established National Gallery, at the exhibition of Old Georgian Architecture.

წულარულაშენი, საქართველოს ეროვნული მუზეუმი.
დიმიტრი ერმაკოვის ფოტოკოლექცია
Tsughrughasheni. Georgian National Museum.
Dimitri Ermakov Photo Collections

წულარულაშენი

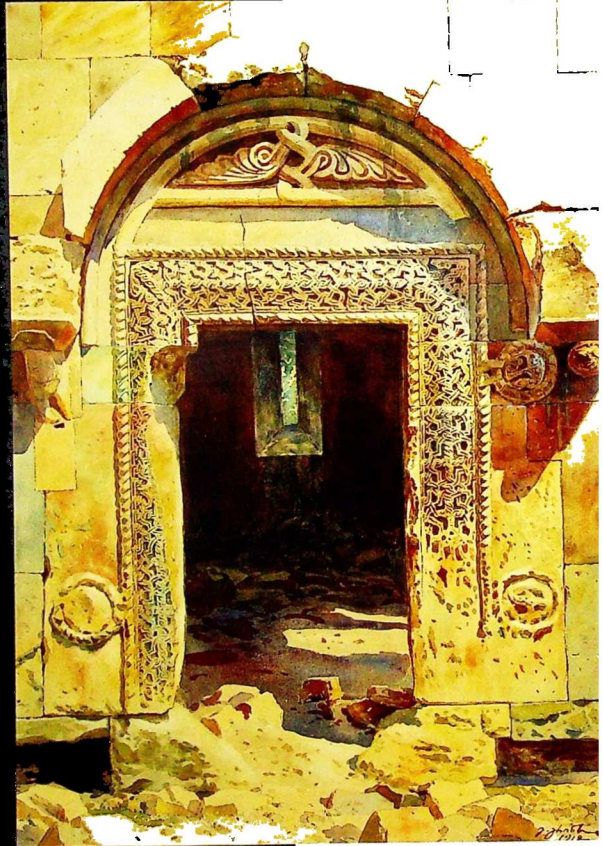
ქალაქი, აკვარელი, 59x41 სმ.

ნამუშევარზე ასახულია ქვემო ქართლში მდებარე XIII ს. ეკლესიის გუმბათიანი ტაძრის დასავლეთ შესასვლელი. მკაფიოდ იკითხება ორნამენტული კარის ირგვლივ – ლუნეტის მკნინარელი მოთივი, ქვის წყობა და მიხი ფერი. კარის მოღმა ინტერიერის ფრაგმენტი და კედელში გაჭრილი ფანჯარა. მოხატვა, რაც წარმოდგენას ქმნის ტაძრის მასშტაბზე.

TSUGHRUGHASHENI

Watercolour on paper. 59x41 cm

The painting illustrates the entrance of the western façade of the 13th century domed church located in Kvemo Kartli. The decoration around the door – the floral motif, stonework and the colour are clearly visible. The part of the interior and a window cut in the wall, seen behind the entrance, create the conception of the scale of the church.

წელს გადაიხადა საქართველოს ეროვნული მუზეუმი,
დირიჟორი ჯერმანოვის ფოტოგრაფიკული
Tsughrughasheni. Georgian National Museum.
Dimitri Ermakov Photo Collections

წულრულაშენი

ქალაქი, აკვარელი. 59x41 სმ.

ნამუშევარი ასახავს ქვემო ქართლში მდებარე XIII საუკუნის გუმბათიანი ტაძრის ხელს ჩრდილო-აღმოსავლეთიდან. რამდენიმე თანადროულ ტაძართან ერთად, გუმბათის მაღალი ყელითა და უხვი საფასადო დეკორით, წულრულაშენი ეპოქის ერთ-ერთი გამორჩეული ძეგლია.

წულრულაშენი დიდი ხნის განმავლობაში მიტოვებული იყო. განადგურდა გადახურვა, დაზიანდა გალავანი. პრინევსკის ჩანახატი ასახავს ძეგლის მდგომარეობას რესტავრაციამდე. ძეგლი მთიანი პეიზაჟის და ცის ფონზე შორიდანაა გამოსახული; ამ გზით პრინევსკი ზუსტ წარმოდგენას ქმნის ტაძრის მასშტაბზე. ნამუშევარი მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ მხატვრული, არამედ ქართული არქიტექტურის ისტორიის თვალსაზრისითაც.

TSUGHRUGHASHENI

Watercolour on paper. 59x41 cm.

The painting illustrates the 13th century domed church from north-east. In line with its contemporary churches, Tsughrughasheni is one of the distinguished monuments of the epoch. The church features the high dome and rich façade decorations.

Throughout centuries, Tsughrughasheni was abandoned. Roofing was deteriorated, the wall was damaged. The sketch by Hryniewski's shows the condition of the monument before restoration. The monument is painted from the distance, on the background of mountain landscape and sky; this way Hryniewski shows the scale of the church. The current artwork is important for its artistic value, and its significance for the history of Georgian architecture.

ატენის სიონი, საქართველოს ერეკლე შიშველი.
 დიმიტრი ერმაკოვის ფოტოგრაფიკული
 Ateni Sioni. Georgian National Museum.
 Dimitri Ermakov Photo Collections

აბაშის სიონი

1901 წ. ქალაქი, მუცაო, აკვარელი. 34x28 სმ.

ნამუშევარზე VII საუკუნის მცხეთის ჯვრის ტიპის
 ჯვარგუმბათოვანი ეკლესიის ჩრდილო-დასავლეთი
 მხარეა გამოხატული. ძველი მდებარეობა
 შიდა ქართლში, მდ. ტანას ხეობაში, პრინციპი
 შესანიშნავად გადმოცემს ეკლესიის ქვის ფერს, რაც
 მნიშვნელოვანი კომპონენტი ძველის მხატვრული
 ეფექტის აღქმისთვის.

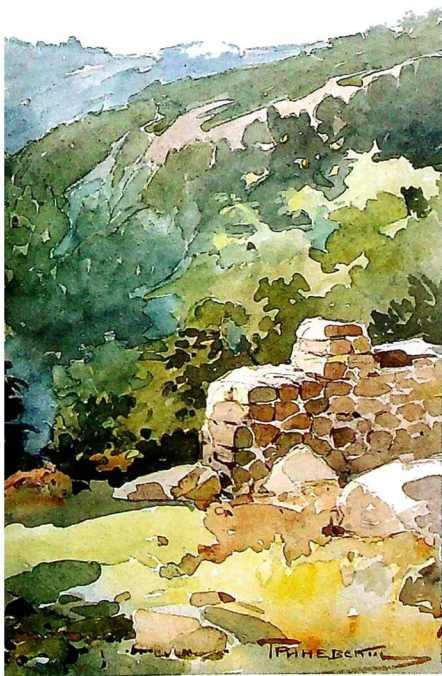
ATENI SIONI

1901. Watercolour on paper mounted on cardboard. 34x28 cm.

The painting shows the north-western side of a 7th century
 cross-in-square church, typical of Mtskheta Jvari [Holy Cross]
 Monastery. The monument is located in Shida Kartli, in the gorge
 of river Tana. Hryniewski brilliantly conveys the colour of stone
 of the church, which is an important component to see the
 artistic effect of the monument.

ბიეთი, საქართველოს ეროვნული მუზეუმი,
დამირი ერმაკოვის ფოტოკოლექცია
Bieti, Georgian National Museum.
Dimitri Ermakov Photo Collections

ბიეთი

ტაძრის ჩრდილო-აღმოსავლეთი
მონაკვეთი. ქალაქი, აკვარელი.
28x46 სმ.

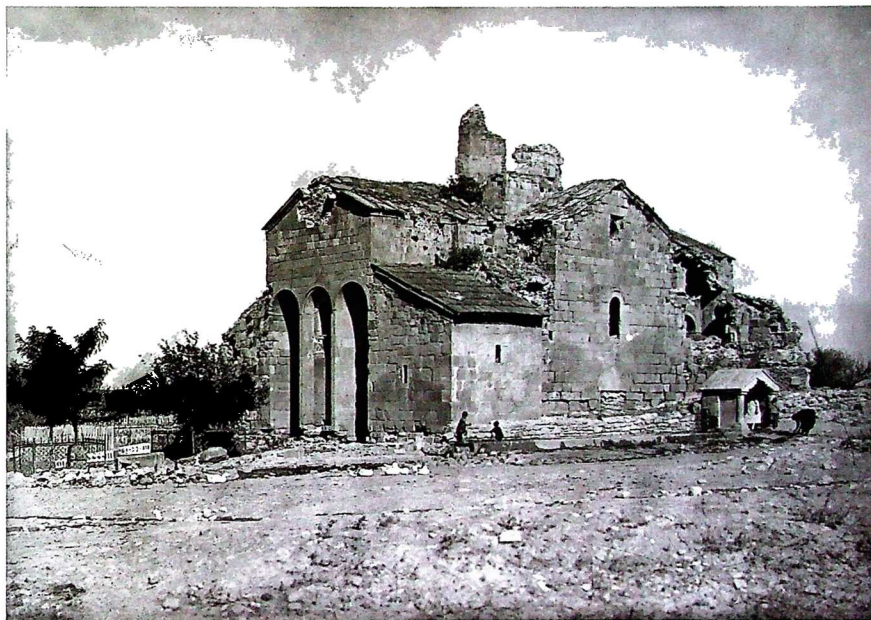
ნამუშევარზე ასახულია XIII საუკუნის
მეორე ნახევარში სამხრეთ
საქართველოში, სამცხეში აგებული
ჯვარგუმბათოვანი ტაძარი. დღეს
ძველი პრაქტიკულად დანგრეულია.
განადგურებულ ფრაგმენტებზე
მსჯელობა მხოლოდ პენრიკ
პრინცევის ჩანახატისა და XIX
საუკუნის მიწურულს გადაღებული
რამდენიმე ფოტოს მიხედვითაა
შესაძლებელი. შესაბამისად, ამ
ნამუშევარს, ფასდაუდებელი
მნიშვნელობა აქვს ქართული
არქიტექტურის ისტორიისთვის.

BIETI

North-eastern part of the
church. Watercolour on paper.
28x46 cm.

The painting illustrates a
cross-in square church built in
Samtskhe, southern Georgia
in the second half of the
13th century. Currently the
monument is ruined. Only the
sketch by Hryniewski's and a
few photos, taken by the end
of the 19th century, allow us
to refer to the deteriorated
fragments. Therefore, this
work has an invaluable
importance for the history of
Georgian architecture.

წრომი. გიგო გაბაშვილის ფოტო
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
Tsromi. Photo by Gigo Gabashvili
Georgian National Museum

წრომი

ქალაქი, აკვარელი. 46x65სმ.

VII საუკუნის ჩახაზული ჯვრის ტიპის ტაძარი (Croix luscrite) ქართლში, რომელიც გეგმარებითა და სივრცითი გადაწყვეტით უმნიშვნელოვნესი ნაბიჯია ქართული ხუროთმოძღვრების განვითარებაში. ტაძრის გუმბათს პირველადი სახით ჩვენამდე არ მოუღწევია (დღეს ის აღდგენილია). ჰენრიკ პრინეფსკის გრაფიკულ ჩანახატზე ვხედავთ ტაძრის სახეს რესტავრაციამდე.

TSROMI

Watercolour on paper. 46x65 cm.

The “escribed cross type” (Croix luscrite) church of the 7th century in Kartli, illustrating the crucially important stage of the planning and spatial development in Georgian architecture. The dome of the church was reconstructed. Hryniewski’s drawing shows the structure of the church before restoration.

ილია ჭავჭავაძის თხზულებების პირველი წიგნის
მხატვრული გაფორმება, 1914 წ.

Illustration of the first volume
of Ilia Chavchavadze's works. 1914

„ეს წიგნი – ილია ჭავჭავაძის
ნაწერების სრული კრებულის I ტომი –
არის ოცნება საუბედ ქვეყელი, დიდი
ხნის ნადიერ-ნაზრო.“
მიხეილ გედევანიშვილი

“This book – the first volume of
Ilia Chavchavadze's writings –
is a dream that came true, being
contemplated for so long.”
Mikheil Gedevanishvili¹⁸

1907 წლის 28 აგვისტოს (ახ.
სტ. 12 სექტემბერი) საქართველო
ილია ჭავჭავაძის მკვლელობამ
შეძრა. ილია ჭავჭავაძე,
რაზმის მიერ ინიცირებულმა
რეფორმებმა ახალი ქართული
სამოგადოება შექმნა, უდიდესი
დანაკარგი იყო ქვეყნისთვის.
სამოგადოებაში მაშინვე გაჩნდა
სურვილი ემედიით ნაბიჯები
გადადგმულიყო მისი სახელისა
და საქმეების უკვდასაყოფად.
„ქართველთა შორის წერა-კითხვის

The assassination of the
Founding Father of the Georgian
nation, Ilia Chavchavadze on the
28th August 1907 (New Style 12th
September 1907) shocked the entire
country. The reforms initiated by
Ilia Chavchavadze created the new
Georgian society; therefore, his
death was a grievous loss for the
whole nation. The society desired
to eternalize Ilia Chavchavadze's
name and deeds. For this purpose,
the Society for Spreading Literacy

18. „ილია ჭავჭავაძე.“ მ. გიდევანიშვილის
გამოცემა, ტფ., 1914 წ.

18. Ilia Chavchavadze. Edition by Mikheil
Gedevanishvili. Tbilisi, 1914.

გამავრცელებელმა საზოგადოებამ¹⁹ დაარსა მწერლის ხატულობის ფონდი, რომელმაც პირველეს მამნად ილიასთვის ძეგლის დადგმა და მისი პეტიციისტური და ლიტერატურული შემკვიდრების გამოცემა დაიხასია.

პრინციპი ქვეყნის კულტურული ცხოვრებისა და თვითშეგნებისთვის ესოდენ მნიშვნელოვანი, ორივე ამ საქმის უშუალო მონაწილე და ავტორია იაკობი იყო.

მთაწმინდის პანთეონში, იღუპა ქავჭავაძის საფლავზე მეტორიალური ძეგლის დასაბამელი. 1908 წლის თებერვალში, საყრანგეთიდან საქართველოში დაბრუნდა პირველი ქართველი მოქანდაკე იაკობ სიკოლაძე. მას დაევალა ოცნებებზე სახელოვნო, ევროპაში წარმატებული კარიერის ავრცელება და ძეგლებზე მუშაობის ტილისში შეუდგა. საქმეს „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ თაოსნობდა. საზოგადოების გამგეობამ ძეგლის შესაფასებლად კომისიის სახით მოიწვია „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ წევრები: არქიტექტორი სიმონ კლდიაშვილი და მხატვრები - გიგო გაბაშვილი, ბორის ფიგელი, ოსკარი შმერლინგი, ელიშე თათვერსიანი, მოსე თოიძე, ალექსანდრე მრევლიშვილი და პენრიკ პრინციპი. მოგვიანებით, მათ ისტორიკოსი ივანე ჯავახიშვილი და არქიტექტორი ანატოლი კალვინიც შეუერთდნენ. „ქართველთა შორის

among Georgians established the Foundation, named after him.¹⁹ The primary objective of this Foundation was to erect the monument to Iliia Chavchavadze, and publish his social-political and literary works. Henryk Hryniewski was the participant and one of the authors of both these tasks, so important for the cultural life and self-awareness of the country

The first Georgian sculptor, Iakob Nikoladze returned from France to Georgia in February, 1908 to create Iliia Chavchavadze's memorial sculpture and erect it in Mtatsminda Pantheon. He left Auguste Rodin's studio in Paris, a prospective carrier in Europe, and started to work

19. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფ. 481. ა. 1. ბ. 1045, გვ. 1.

20. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფ. 481. ა. 1. ბ. 1044, გვ. 15.

მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძე, 1907 წ.
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
ნიკოლაძის სახლ-მუზეუმი

Sculptor Jakob Nikoladze. 1907
Georgian National Museum
Jakob Nikoladze House-Museum

წერა-კითხვის გამავრცელებელი
სამოგადოების“ არქივმა

შემოგინახა ძეგლის შექმნის
საინტერესო ისტორია – ამართა
სხვადასხვაობა მის ირგვლივ,
არაერთი ცხარე განხილვა
და ის უამრავი ადამიანური,
მატერიალური, თუ ტექნიკური
ხირთულე, რომელთა დაძლევაც
უწევდათ საქმის მონაწილეებს.

ძეგლის შექმნის ისტორია,
1910-იანი წლების ქართული
სამოგადოების მცირე ისტორიაცაა.
იგი შემოწირულობებით იგებოდა.
გლეხები, მასწავლებლები,
მეწარმეები თუ პოეტები მთელი
საქართველოდან თანხას
სწირავდნენ საერთო საქმეს.

საქართველოს იაკობ
ნიკოლაძის გარდა, სხვა მოქანდაკე
მამინ არ აყვავდა. არც მხგავები
გემორიალური კომპოზიციის
განხორციელების ადგილობრივი
გამოცდილება არსებობდა. სულ
რამდენიმე ადამიანის, მათ შორის,
ჰენრიკ პრინევსკის ძალისხმევით
გახდა შესაძლებელი ამ შემოწყების
წარმატებით დაგვირგინება.

1908 წლის თებერვალში ძეგლზე
დაწყებული მუშაობა, მხოლოდ
1913 წლის მაისში დასრულდა და
ამ ხნის განმავლობაში პროექტმა
მნიშვნელოვანი ცვლილებები
განიცადა.

საარქივო ჩანაწერების
მიხედვით, 1908 წლის 28
ოქტომბერს, კომისიამ ძეგლის
პირვანდელ კომპოზიციასში
არსობრივი ცვლილება შეიტანა და
არჩევანი მწუხარე საქართველოს
ალეგორიის - მგლოვიარე ქალის
ფიგურის დადგამზე შეაჩერა.

კომისიის სხდომა, როგორც ოქმშია
მითითებული, „მატყარ პრინევსკის

on the monument in Tiflis. The
process was headed by the Society
for Spreading Literacy among
Georgians. The Board of the Society
invited the members of the Society
for the Promotion of Caucasian
Fine Arts to evaluate the sculpture:
architect Simon Kldiashvili, and
painters: Gigo Gabashvili, Boris
Fogel, Oskar Schmerling, Yeghishe
Tatevosyan, Mose Toidze, Alexandre
Mrevishvili and Henryk Hryniewski.²⁰
Later, historian Ivane Javakhishvili
and architect Anatoly Kalgin joined
the group. The archives of the
Society for Spreading Literacy among
Georgians preserved the interesting
history of creating the monument,
including the records of discussions
around the work. The chronicles
recall those countless human,
material and technical difficulties
that the participants had to
overcome during the work process.

The history of creating the
monument reflects the history of
Georgian society of 1910s. The
monument was created by way of
donations. Donators were peasants,
teachers, manufacturers, poets and
philanthropists from all over the
country.

In those times in Georgia there
was only one sculptor – Iakob
Nikoladze; and there was no local
experience in creating similar
memorial monuments. Realization
of this endeavour became possible
through the efforts of very few
people; among them was Henryk
Hryniewski. Working on the
monument started in February 1908,

20. Georgian National Archive. Collection
481. Description 1. Case 1044. p. 85.

ატელიუმში (გრიბოედოვის ქუჩაზე, არმაკუნის ყოფილი სასახლეში) გაიმართა: ჩანაწერებმა შემოგვინახეს პენრიკ ჰრინევსკის მიერ, 1912 წლის ივნისში კომისიის სხდომაზე წარმოდგენილი სიტყვები: „დღის ხანია კავკასიაში ვცხოვრობთ. გვიყვარს საქართველო და გულწრფელად გვსურს, რომ დიდი ქართველი პოეტის საფლავზე მისი სახელის შესაფერიანი ძეგლი დაიდგას“.

სხდომას პუბლიცისტი კიტა აბაშიძე დასწრებიდა. შეხვედრის შესახებ იგი „სახალხო გაზეთში“ წერდა: „ჩვენზე ღრმა შთაბეჭდილება მოახდინა ამ კომისიის სხდომაზე. მოახდინა იმით, რომ დავრწმუნდით, ილიას სახელი დღითი-დღე იზრდება და დღითი-დღე სათაყვანო ხდება არა თუ ყოველივე ქართველისათვის, არამედ ყოველივე რეგიონი კავკასიელიანთათვის. ამ მხრით ფრთხილ შესანიშნავი იყო მხატვარ გრინევსკის სიტყვები: ილიას სახელი, ბრძანა ბ. გრინევსკიმ, არა მარტო ქართველებისთვის, თავისთავად ყოველი უცხოელისათვის, რომელიც საქართველოში დაბადებულია და აღზრდილია, მისი სახელის პატივისცემას ჩვენც ისეთის მოწიწებით და ისეთსავე კრძალებით ვკავდებით, როგორც ქართველი ერი და ჩვენც არასდროს არ მოვიტოვებთ და არც არავის ნებას მივცემთ მისი სახელის სხენებას უდიერად და უკადმოხად მოქეცნენო. სასიამოვნო იყო მართლაც ასეთი სიტყვები.

and ended in May 1913. Throughout this period of time, considerable alterations were made in the design project.

According to archival records, on 28th October 1908, the Commission introduced essential changes in the initial composition of the sculpture; and made the choice of a mourning woman as an allegory to grieving Georgia. The meeting of the Commission, as it is recorded in the minutes, was held at “painter Hryniewski’s studio (in Griboyedov street, former Arshakuni Palace)”.²¹ The archives also preserved Henryk Hryniewski’s speech made in June 1912, during the session of the Commission: “We live in the Caucasus for a long time. We love Georgia and sincerely want that on the great writer’s tomb was erected a sculpture worthy of his name”²²

The publicist Kita Abashidze also attended the meeting; and he wrote in the newspaper “Sakhalkho Gazeti”: “We were strongly impressed by the meeting of the Commission. We are impressed because we got assured that Ilia’s reputation raises every day, and it is being more and more respected not only by all Georgians, but also by every thoughtful Caucasian. With this regards painter Grinevski’s [Hryniewski] words were great: Ilia’s name, said Grinevski [Hryniewski], is precious not only for Georgians, but also for every foreigner who was born in Georgia and was brought up here. We care about his name with

იაკობ ნიკოლაძე. ილია ჭავჭავაძის საფლავის ძეგლი
მთაწმინდის პანთეონი. 1913წ.

*Jakob nikoladze. Tombstone sculpture
of Ilia Chavchavadze. Mtatsminda Pantheon
of Georgian Writers and Public Figures. 1913*

21. საქართველოს ეროვნული არქივი.

ფ. 481. ა. 1. ს. 1044. გვ. 51-52.

22. საქართველოს ეროვნული არქივი.

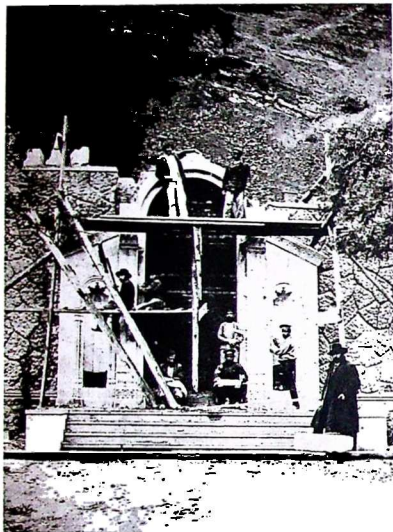
ფ. 481. ა. 1. ს. 1125. გვ. 79.

21. Georgian National Archive. Collection

481. Description 1. Case 1044. pp. 51-52.

22. Georgian National Archive. Collection

481. Description 1. Case 1125. p. 79.

ილია ჭავჭავაძის საფლავის ძეგლის მშენებლობის პროცესში
ვიორჯი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის
სახელმწიფო მუზეუმი

*Ilia Chavchavadze's tombstone sculpture in the
process of construction*
Georgi Leonidze State Museum of Georgian Literature

გულწრფელად და დიდის
მღელღარებით ნათქვამი“.

ილიას საფლავის ძეგლის
პროექტს ინტერესით ადევნებდა
ივანე ჯავახიშვილი პრესა. 1908-
1913 წლებში ძეგლის ფორმა
რამდენჯერმე დაიბეჭდა
პერიოდულ გამოცემებში და ყოველ
ჯერზე, ამრთა დიდი სხვადასხვაობა
გამოიწვია. განსაკუთრებით,
შუა საუკუნეების ბაზილიკის
მოხაზულობის არქიტექტურულმა
ნაწილმა (ავტორი - ინჟინერი
პეტრე მამრაცე), რომლის ფონზე
უნდა განთავსებულიყო „მწუხარე
საქართველოს“ ქანდაკება.
არქიტექტურული ფონის მასშტაბი
არ შეესაბამებოდა ნიკოლაძის
ქანდაკებას ამასთანავე, შუა
საუკუნეების სატაძრო ფორმებისა
და მრგვალი ქანდაკების
გაერთიანება, ეკლექტურ
სტილისტურ კონფლიქტს ქმნიდა.
სწორედ არქიტექტურული
ნაწილის გაუმჯობესებაზე იმუშავეს
ივანე ჯავახიშვილმა, ანატოლი
კალგინმა, სიმონ კლდიაშვილმა
და პეტრიკ პრინცესმა. მათ მიერ
შემუშავებული რეკომენდაციების
მიხედვით, ინჟინერმა მამრაცემ
საგულისხმო ცვლილებები შეიტანა
კომპოზიციაში.

კრიტიკის ობიექტი ძირითადად
ძეგლის არქიტექტურული ნაწილი
იყო. თუმცა იაკობ ნიკოლაძის
ალეგორიულ ქანდაკებასაც
არაერთი ოპონენტი ჰყავდა.
ერთ-ერთი, ვინც ქანდაკების
დადგმას მხარს უჭერდა,
პრინცესკი იყო. ძეგლის მორიგი
განხილვისას დასმულ შეკითხვებზე,
გამოხატავს თუ არა ქანდაკება

*such respect, as Georgian Nation
does, and we will not stand and
will never allow that his name was
mentioned boorishly and regarded
disrespectfully. It was really pleasant
to hear such words, voiced sincerely
and emotionally”²³*

Georgian press was keeping
an eye on the project of Ilia
Chavchavadze's monument with
great interest. Between the years
1908-1913 the photo of the
sculpture was published several
times in periodicals; every time it
resulted in variety of opinions. The
disagreement especially concerned
the architectural part – design of
medieval basilica (author – engineer
Petre Mamradze), serving as
the background to the sculpture
“Grieving Georgia” The scale of
the architectural background did
not correspond to the sculpture by
Nikoladze. Moreover, combination of
medieval cathedral forms with the
round shapes of sculpture created
stylistic eclectic conflict. It was the
improvement of this particular
architectural structure that Ivane
Javakhishvili, Anatoly Kalgin, Simon
Kldiashvili and Henryk Hryniewski
worked on. Engineer Mamradze
made significant amendments based
on their recommendations.²⁴

The object of criticism mainly was
architectural part of the monument.
Though Iakob Nikoladze's allegoric
sculpture of “Grieving Georgia”
had many opponents as well. One
of those, who supported the idea
of the sculpture was Hryniewski.

23. Newspaper “Sakhalkho gazeti”
626.

24. Georgian National Archive. Collection
481 Description 1 Case 1125. p. 79.

23. გაზ. „სახალხო გაზეთი“. 11626. 1912 წ.

24. საქართველოს ეროვნული არქივი.
ფ. 481, ა. 1, ს. 1125, გვ. 79.

მწეხარებას, პრინცესის პასუხი იყო: „ახლოდ მსაყვარელმა შესაძლებელი ღირსა მწეხარების გადმოცემა. ქანდაკებაში ეს რთული მისაღწევია. ქანდაკება გამოშასხველია, მართალია არ გადმოცემს დიდ ნაღვლს, ღირსა მწეხარებას, მაგრამ ნაღველი არის მასში“.

ეს სიტყვები 1912 წლის ზაფხულშია ჩაწერილი. ამ დროს პენრიკ პრინცესის უკვე დაწეხული აქვს მუშაობა ილია ჭავჭავაძის თხზულებების მხატვრულ გაფორმებასა და ილუსტრირებაზე.

ილია ჭავჭავაძის თხზულებების პირველი აკადემიური გამოცემა 1914 წელს დაბეჭდა ექიმისა და საზოგადო მოღვაწის მიხეილ გედევანიშვილის თაოსნობით. 1888 წელს მეცნად გიორგი ქართველიშვილის მიერ გამოცემული „ვეფხისტყაოსნის“ შემდეგ, გედევანიშვილისეული გამოცემა იყო პირველი ქართული, მხატვრულად სრულად გაფორმებული წიგნი. ის თამამად შეიძლება შეფასდეს, როგორც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენა 1910-იანი წლების ქვეყნის კულტურულ ცხოვრებაში, რობელსაც მხატვრულის გარდა, დიდი საზოგადოებრივი დატვირთვაც ჰქონდა: ახალი საქართველოს მოკლული ფუძემდებლისადმი პატივის მიცემა და მისი სიტყვის მიენა ადამიანებამდე. მიუხედავად ილიას სახელის, თითქმისა, საყოველთაო ცნობადობისა, მისი ლიტერატურული და პუბლიცისტური მემკვიდრეობა

During the following review of the project the question was asked if the sculpture replicates grief, and Hryniewski's reply was: "Only painting can convey deep grief. It is difficult to achieve it in sculpture. The sculpture expresses, though it does not convey grief, but grief is still in it"²⁵

These words were recorded in the summer of 1912. Hryniewski had already started working on the decorations and illustrations of Ilia Chavchavadze's literary works.

The first academic publication of Ilia Chavchavadze's literary works became possible in 1914 with the initiative of a physician and public figure Mikheil Gedevanishvili. Gedevanishvili's edition was the first Georgian illustrated book after the publication of "The Knight in the Panther's Skin" by philanthropist Giorgi Kartvelishvili in 1888. Chavchavadze's edition by Gedevanishvili can be evaluated as one of the most meaningful events in the cultural life of Georgia in 1910s; in addition to artistic significance it carried important public function as well – to pay honour to the assassinated Founding Father of new Georgian nation, and deliver his words to people. Despite the fact that it seemed as if Ilia Chavchavadze's name was universally known, only intellectuals were aware of his literary and social-political heritage.

6 years passed until it was managed to erect the monument on Ilia Chavchavadze's grave, and the first edition of his literary works saw

იაკობ ნიკოლაძე. ილია ჭავჭავაძის საფლავის ძეგლი მთაწმინდის პანთეონში. 1913წ.

Jakob nikoladze. Tombstone sculpture of Ilia Chavchavadze. Mtatsminda Pantheon of Georgian Writers and Public Figures. 1913

მიხეილ გედევანიშვილი
მანანა გედევანიშვილის კერძო კოლექცია
Mikheil Gedevanishvili
Manana Gedevanishvili's private collection

მხოლოდ იხვედრებოდა
წრისათვის თუ იყო ცნობილი.
მწერლის მკვლელობიდან 6 წლის
შემდეგ ილიას საფლავზე ძველი
დაიდგა, ხოლო 1 წლის თავზე, 1914
წელს დაიბეჭდა მისი თხზულებების
პირველი, გედევანიშვილისეული
გამოცემა.

the light only 7 years later after his death in 1914.

The physician Mikheil Gedevanishvili (1862-1922) studied medicine at the University of Moscow. In 1895-1913 he lived in Europe and worked with renowned European doctors. In 1896, one year later after the invention of X-Ray apparatus, Gedevanishvili launched the first in the Caucasus cabinet of X-Ray and physiotherapy in Tiflis. Mikheil Gedevanishvili was the founder of the first polyclinics and mental health facility in Georgia, he was the full member of the *Medical Society of the Caucasus*, and author of numerous scientific works. Mikheil Gedevanishvili and Ilia Chavchavadze were tied with friendship. In 1890s Gedevanishvili and his family lived in Ilia Chavchavadze's sister Elisabeth's house. After Chavchavadze's assassination Mikheil Gedevanishvili was the patron of his widow Olga Guramishvili, collected the writer's manuscripts, photos, and other documentary materials related to him. And he became the first publisher of Ilia Chavchavadze's literary works.²⁶

After Gedevanishvili received the permission from the Society for Spreading Literacy among Georgians to publish Ilia Chavchavadze's literary works, the editorial commission held its first meeting on 26th February 1912. The board members were famous publicists, scientists, translators, writers, doctors: Giorgi

26. Mikheil Gedevanishvili, "Mikheil Gedevanishvili, The Commissioner of Henryk Hryniewski." Materials of the conference "Henryk Hryniewski" Tbilisi. 2007, pp. 89-91.

იქია ჟაქავაძის თხზულებების
პირველი გამოცემის პოსტერი. 1912 წ.
მანანა გედევანიშვილის კერძო კოლექცია

Poster of the first edition of
Shia Chavchavadze's literary works. 1912.
Manana Gedevanishvili's private collection

იაკობ ფანცხავა, ივანე გომართელი, გრიგოლ ყიფშიძე, ივანე ზურაბიშვილი, კიტა აბაშიძე, მისიელი გედევანიშვილი და იოსებ გედევანიშვილი.

წიგნის ილუსტრირების საკითხის დასაგეგმად სარედაქციო კომისიამ მოიწვია მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძე და მხატვრები - გიგო გაბაშვილი, მოსე თოიძე, ალექსანდრე მრეველშვილი, ისკარ შერელინგი. კომისიის ანგარიშში ეკითხულობთ: „ქართველმა მხატვარმა, რომელსაც კომისიამ მიმართა, არ იკისრა სურათების დაშლადება“ და კომისია იძულებული გახდა. ეცხიოელ მხატვარისათვის შეეძარა, რომელმაც ქართული ენა არ იცოდა და მით უმეტეს ილიას თხზულებებს გაეცნობილი არ იქნებოდა. ადვილად გასაგებია, რა ბიძნულეს წარმოადგენდა ამ პირობებში სურათების დაშლადება“.

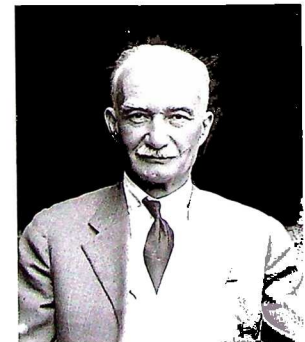
ამ მოკლე ჩანაწერიდან ჩანს, რამდენად რთული იყო წიგნის სრული მხატვრული გაფორმების საკითხი ქვეყანაში, ხადაც მსგავსი გამოცდილება არ არსებობდა. მხატვრული ილუსტრირების ალტერნატივად, გიგო გაბაშვილის შეთავაზებით, ცოცხალი სურათების დადგმა, შემდგომ მათი ფოტოგრაფირება და ილუსტრაციების ნაცვლად, წიგნში ფოტოების დაბეჭდვის იდეაც კი განიხილებოდა. მხატვრები, რომელთაც უკვე ათწლეულების სამხატვრო გამოცდილება

conditions“.²⁸

This short note shows that the major hardship behind the creation of a fully illustrated book was the lack of similar experience in the country. Skilled painters with decades of working experience held back on the book illustration. Gigo Gabashvili even suggested an alternative solution: to take live photos of staged scenes, and to use photographs instead of illustrations.²⁹ Finally, upon the recommendation of Iakob Nikoladze, it was decided to invite Henryk Hryniewski to illustrate the book.

Henryk Hryniewski worked on the book from April 1912 till August 1913. At the same time, Hryniewski worked on the project of the Nobles' Land Bank building, together with the architect Anatoly Kalgin. Probably, this was the

28. Collection of Mikheil Gedevanishvili. Archive of Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature
29. Ibid.

ივანე ჟაქავაძის
Ivane Javakhishvili

27. საუბარია გიგო გაბაშვილზე (ე.პ.)

28. გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის არქივი. მისიელი გედევანიშვილის პირადი ფონდი.

29. იქვე

უმაგრებდათ ზურგს, წიგნის მხატვრული გაფორმებისგან თავს იკავებდნენ. საბოლოოდ, იაკობ ნიკოლაძის რეკომენდაციით, წიგნის ილუსტრირებისთვის პენრიკ პრინცესის მოწვევა გადაწყდა.

პენრიკ პრინცესა წიგნზე 1912 წლის აპრილიდან 1913 წლის აგვისტომდე მუშაობდა. ამავე პერიოდში იგი არქიტექტორ ანატოლი კალგინთან ერთად მუშაობდა სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკის შენობის პროექტზე. ალბათ ამით იყო გამოწვეული რამდენჯერმე, ილუსტრაციების დათმულ ვადაზე გვიან ჩაბარება. სარედაქციო კომისიის 1913 წლის 15 თებერვლის სხდომაზე ასეთი ჩანაწერიც არის: „გრინევსკი, მიუხედავად მრავალი მოგონებისა, და თხოვნისა სურათებს მაინც ძალიან აგვიანებს. კომისიამ დაავალა მიხ. გედევანიშვილს ინახულოს ქალბატონი ვედრებისელი³⁰ და სთხოვოს, გავლენა მოახდინოს გრინევსკიზე“.

დროის სიმკირის გარდა, პრინცესისთვის დასაძლევია იყო ენობრივი ბარიერიც. იმ თხზულებების შინაარსს, რომლებიც რუსულ ენაზე თარგმნილი არ იყო, მას იოსებ გედევანიშვილი განუმარტავდა. წიგნზე მუშაობაში მონაწილეობას იღებდა ივანე ჯავახიშვილიც, რომელმაც პრინცესის „დიმიტრი თავდადებულის“ დასურათებისას

30. მწერალ დარია მალიევა-კალგინას ფსევდონიმი. იგი ანათოლი კალგინის მეუღლე იყო. ცოლ-ქმარს პრინცესისთან დიდი მეგობრობა აკავშირებდათ. (ე.კ.)

31. გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის არქივი. მიხეილ გედევანიშვილის პირადი ფონდი.

reason behind some delays in submission of illustrations. The record kept from the meeting of the editorial commission on the 15th February, 1913 informs: “Grinevski [Hryniewski], despite many reminders and requests, is late to submit pictures. The commission requested Mikh. Gedevanishvili to visit Madame Vedrebiseli,³⁰ and ask her to somehow influence Grinevski [Hryniewski]”.³¹

In addition to the time limit, Hryniewski had to overcome the language barrier as well. Ioseb Gedevanishvili explained to him the

მეფე დიმიტრის წინაშე, ილუსტრაცია ი. ჯავახიშვილის პოემისათვის „მეფე დიმიტრის თავდადება“ 1912-13 წწ. ქალაქი, აკურელი. 27X36 სმ. ივანე ჯავახიშვილის საგურამოს სახელმწიფო მუზეუმი

The King in front of a Khan. Illustration for Vlia Chavchavadze's poem "King Dimitri's Sacrifice" 1912-1913. Watercolour on paper. 27x36 cm. Vlia Chavchavadze Saguramo State Museum

30. Writer Daria Malieva-Kalgin's (Anatoly Kalgin's wife) pen-name. The couple were close friends of Hryniewski. (E. K.)

31. Collection of Mikheil Gedevanishvili. Archive of Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature

ბერი დასკვნის მძინარე ქალს
ილუსტრაცია ი. ჭავჭავაძის პოემისათვის „განდევნილი“
1912-1913 წწ. ქაღალდი, აკურული. 27X37 სმ.
იქია ჭავჭავაძის საგურამოს სახელმწიფო მუზეუმი

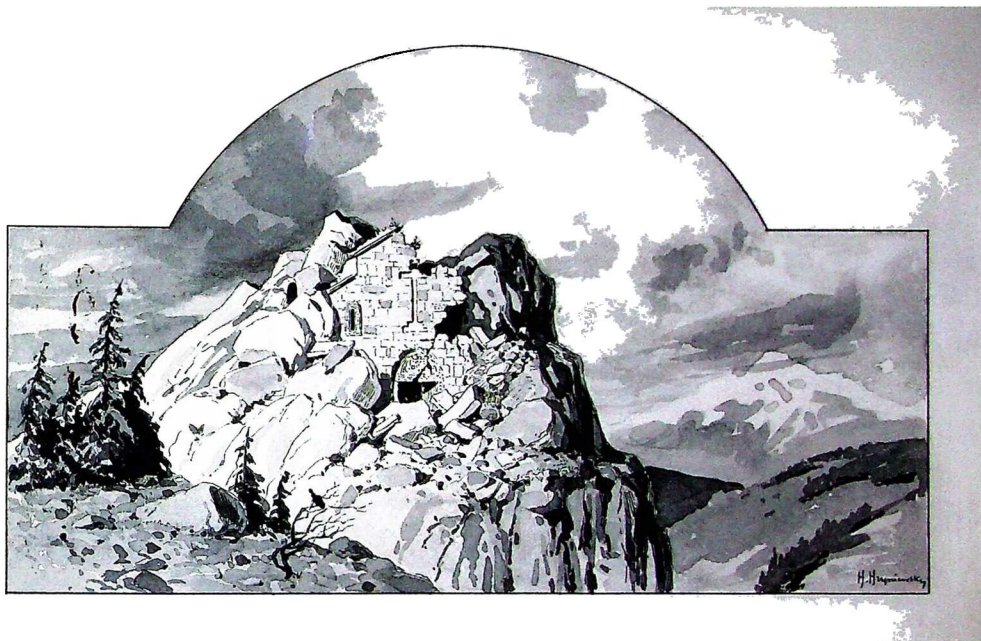
Monk is Looking at a Sleeping Woman
Illustration for I. Chavchavadze's poem "Ghetmit"
1912-1913. Watercolor on paper. 27x37 cm.
Ivane Chavchavadze Saguramo State Museum

გაუწია კონსულტაცია. პეტერბურგში მყოფი ჯავახიშვილი პრინციპების აგზავნიდა ევროპელი მოგზაურების მიერ შესრულებულ მონღოლეთის ამსახველ სურათებსა და ტექსტებს მონღოლთა სამოსისა და ყოფის შესახებ. ივანე ჯავახიშვილის მიმორწერა მიხეილ გედევანიშვილიდან წიგნის ილუსტრირების საკითხზე, გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული

32. გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის არქივი. მიხეილ გედევანიშვილის პირადი ფონდი.

content of the works, which were not translated into Russian. Ivane Javakhishvili advised Hryniewski during his work on the illustrations of "King Dimitri's Sacrifice" While being in Saint Petersburg, Javakhishvili sent to Hryniewski pictures of Mongolia painted by European travellers, and texts describing the Mongolian attires and lifestyle.³² The correspondence between Ivane Javakhishvili and Mikhael Gedevanishvili about

32. Collection of Mikheil Gedevanishvili. Archive of Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature.

ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის არქივშია დაცული. მიუხედავად კონკრეტული შენიშვნებისა, რომელსაც ჯავახიშვილი ილუსტრაციების მისამართით გამოთქვამდა, ჭრინევსკის ნამუშევარი ძალიან მოსწონდა. „სამოგადოდ მშვენიერი სურათებია და მე მოხარული ვარ, რომ ჭრინევსკი ასე კარგად და პირნათლად ასრულებს თავის მოვალეობას, დიდი მადლობის ღირსია იგი. ბატონო ჭრინევსკის ჩემ მაგიერ გთხოვთ სალამი გადასცეთ, უამბოთ, რომ მე მოგადად ძალიან კმაყოფილი ვარ

the illustration of the book, is preserved in the archive of Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature. Despite the particular points of criticism in regards to the illustrations, Javakhishvili liked Hryniewski's works very much. "Generally these are wonderful pictures and I am glad that Hryniewski so well and honourably fulfils his duties, he deserves immense gratefulness. I ask you to extend my greetings to Mr. Hryniewski and tell him that I am generally very pleased with his paintings" – we read in the letter sent

მიხანჯური. ილუსტრაცია ი. ჯავახიშვილის პოემისათვის „გლუმი“. 1912-1913 წწ. ქაღალდი, ცუმი. 27x37 სმ. გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმი

Abbey. Illustration for I. Javachavadze's poem "Glumit" 1912-1913. Indian ink on paper. 27x37 cm. Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature

მისი ნახატებით" - ვკითხულობთ 1912 წლის 19 ოქტომბერს გამოგზავნილ წერილში.

ილიას თხზულებებზე მუშაობა პრინციპში მოემა „განდგეილის“ ილუსტრირებით დაიწყო. მან თავხართ-ბოლოსართის სახით მონასტრის ორი სხვადასხვა გამოსახულება და ორი ილუსტრაცია - „განდგეილი და მძინარე გლეხი გოგონა“ და „გოგონა მწყემსავს ცხვრებს“

მონასტერი. ილუსტრაცია ი. ჭავჭავაძის პოემისათვის „განდგეილი“. 1912-1913 წწ. ქაღალდი, ცუმი. 27x37 სმ. გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის არქივი. მიხეილ გედევანიშვილის სხვაგვარი მუხრები

Abbey. Illustration for I. Chavchavadze's poem "Gdemit" 1912-1913. Indian ink on paper. 27x37 cm. Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature

33. გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის არქივი. მიხეილ გედევანიშვილის პირადი ფონდი.

on 19th October, 1912.³³

Hryniewski started his work with illustrating the poem "The Hermit". For the headpiece and the endpiece of the book he painted two different images of a monastery, and two illustrations – "A hermit and a sleeping peasant girl" and "A girl is herding sheep".³⁴ These were the works that Hryniewski submitted to the commission in May 1912; they were accepted with minor amendments.

The book is distinguished with its academism and modesty. Iliia Chavchavadze's works are printed in chronological order. Different fonts are used for poetry and prose. The headpiece and the endpiece of the book, the capital letters, as well as the illustrations for "The Hermit", "The Beggar's story" and "The Otaraant Widow", reveal, on the one hand, Henryk Hryniewski's deep knowledge of medieval Georgian architecture, façade decoration, painting, illuminated manuscripts, nature and lifestyle of the Caucasus; and on the other hand, demonstrated the artist's outstanding skills of using Indian ink and watercolour, achieving maximal artistic expressiveness.

The painter uses interesting composition techniques for the endpiece. On the left side of the oeuvre he places a stone, decorated with ornamental motifs. He distances it from the conventional boundaries of the frame, and distinctly fixes the forefront. With

33. Collection of Mikheil Gedeonishvili. Archive of Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature
34. Ibid.

შეასრულა." ეს იყო პირველი ნამუშევრები, რომლებიც პრინციპში 1912 წლის მაისში წარუდგინა კომისიას. ისინი მცირე შესწორებებით იქნა მიღებული.

წიგნი გააზრებული მხატვრული წყობითა და აკადემიური სისადავით გამოირჩევა. ილია ჭავჭავაძის ნაწარმოებები მათი შექმნის ქრონოლოგიის მიხედვითაა დაბეჭდილი. სხვადასხვა შრიფტით გამოყენებული პოეზიისა და პროზისთვის. თავსართებისა და ბოლოსართებში, სახედაო ასოებში, ისევე როგორც „განდევლის“, „გლახის ნამბობის“, „ოთარაანთ ქვრივის“ ილუსტრაციებში კარგად გამოვლინდა, ერთი მხრივ, პენრიკ პრინციპის მიერ შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების, საფასადო ორნამენტის,

მხატვრობის, ხელნაწერებისა და კაკვასიის ბუნებისა და ყოფის ცოდნა; მეორე მხრივ კი, ტუშისა და აკვარელის მასალის ფლობა და მისგან მაქსიმალური მხატვრული გამომსახველობის მიღების უნარი.

ბოლოსართებისთვის მხატვარი საინტერესო კომპოზიციურ ხერხს იყენებს. ნამუშევრის მარცხენა მხარეს იგი დიდ მასშტაბში გამოსახავს ორნამენტული მოტივით შეგულ ქვას. ჩარჩოს პირობით საზღვრებს აშორებს მას და მკაფიოდ აფიქსირებს პირველ პლანს. ამით მხატვარი გამოსახულ არქიტექტურულ ფრაგმენტს მნიშვნელოვნებასა და მონუმენტალიზმს ანიჭებს. ნამუშევრის დარჩენილ ნაწილს

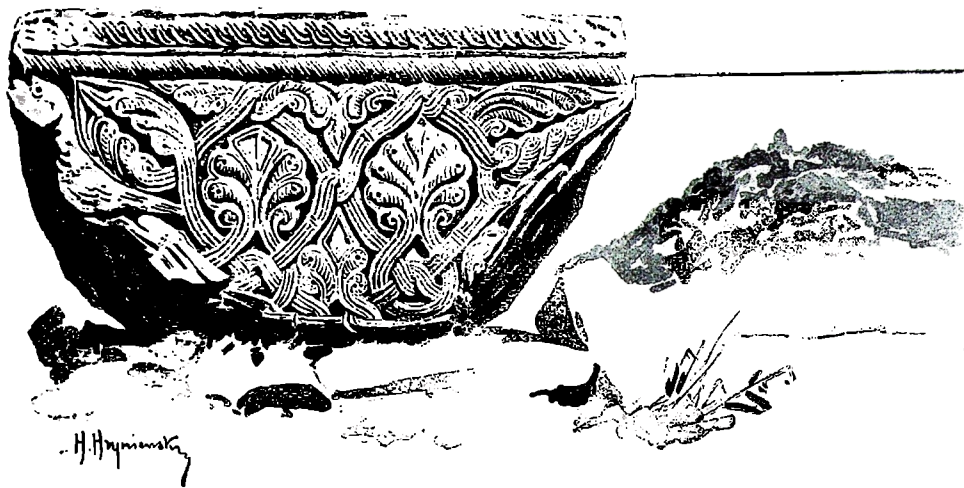
this technique the artist grants the importance and monumentality to the depicted architectural fragment. The remaining part of the artwork represents the spatial landscape. With such compositional arrangement the artist conveys that union full of harmony and content with the nature, which is characteristic to the medieval Georgian architecture.

It must be noted that as far as Hryniewski was the first illustrator of Chavchavadze's literary works and at this time artistic archetypes of literary characters did not exist at all, the painter had to independently visualize the characters and create their artistic images, typical environment and scenes. In some of the illustrations

დარეჯანი წერს შელოყვას. ილუსტრაციები ი. ჭავჭავაძის მოთხრობისათვის „აქცია-აღაპიანი?“ 1912-1913 წწ. ქალაქდი. აკვარელი. 27x36 სმ. ილია ჭავჭავაძის საფურცლის სახელმწიფო მუზეუმი

Darejan writes a spell. Illustration for Iliia Chavchavadze's story "Is the Man a Human?!" 1912-1913. Watercolour on paper. 27x36cm. Iliia Chavchavadze Saguramo State Museum

34. გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის არქივი. მიხეილ ვედევანიშვილის პირადი ფონდი.

იქია ჭაჭაძის თხზულების პირველი წიგნის
მხატვრული გაფორმება. 1912-1913 წწ.
ქაღალდი, აკერადი. 17x27 სმ.

Illustration of the first volume
of Shela Chachavadze's works. 1912-1913
Watercolour on paper. 17x27 cm.

კი სივრცობრივ პეიზაჟს უთმობს.
ასეთი კომპოზიციური წყობით
გაღმოსცემს პარმონიულ
და შინაარსობრივ ერთობას
ძეგლისა ბუნებასთან, რომელიც
შუა საუკუნეების ქართულ
ხუროთმოძღვრებას ახასიათებს.

რადგან პრინცესი ჭაჭაძის
თხზულებების პირველი
ილუსტრაციორი იყო და მისი
ლიტერატურული გმირების
მხატვრული ტიპაჟები ჯერ
არ არსებობდნენ, მხატვარს
დამოუკიდებლად უწევდა
პერსონაჟების ვიზუალიზაცია,
მათი მხატვრული სახეების,
სახასიათო გარემოსა და სცენების
შექმნა. რამდენიმე ილუსტრაციაში
პრინცესკომ ეს დიდი მხატვრული
დამაჯერებლობით მოახერხა.
დასამახსოვრებელია მის მიერ
შექმნილი ბერის სახე პოემისთვის
„განდეგილი“. ბერის ლოცვის
სცენის ამსახველ ილუსტრაციაზე
გამოსახულია მონასტრის

Hryniewski managed to do so with
great artistic persuasive power,
e.g. image of a monk for the poem
“The Hermit” The illustration of the
scene of praying monk is depicting
monastery interior, decorated
with carved stone stands and an
expressive passage of the poem
– a ray coming from the window,
which holds the prayer book of the
monk. Behind, Hryniewski placed
Virgin Mary's fresco of the Pitareti
Monastery, the copy of which he
made together with Anatoly Kalgin
during their expedition to Kvemo
Kartli. The illustration is full of
profoundness and content. Each
detail serves to strengthening artistic
expressiveness.

Another significance of
Hryniewski's illustrations is of note:
in line with their artistic value,
these illustrations are sources for
information about historic epoch,

რეზ. ი. ჯავახიძის
მოთხრობისათვის „მეზაქრის სეროჯი“
1912-1913 წწ. ქალაქი, თბილისი. 19x27,7 სმ.

In the coach. Illustration for Gela
Chavchavadze's story "J'avall'lez s' Lett'ez"
1912-1913. Indian ink on paper. 19x27,7 cm.

მინერა. ქალაქი, აკაკი, თბილისი. 7x13 სმ.
„მეზაქრის სეროჯი“

Glacier. Pencil, watercolours on paper. 7x13 cm.
Collection of "Vozz Gallery"

ინტერიერი, ჩუქურთმით შემკული ქვის სადგამები და პოემის მეტყველი პასაჟი - ფანჯრიდან შემოსულ სხივი, რომელიც ბერის ლოცვანს იჭერს. უკან, კედელზე კი პრინცესკიმ ფიტარეთის ტაძრის ღვთისმშობლის ფრესკა გამოსახა, რომლის ასლი ანატოლი კალგინთან ერთად შეასრულა ქვემო ქართლში ექსპედიციისას. ილუსტრაცია სიღრმითა და შინაარსით არის სავსე. ყოველი დეტალი მხატვრული გამომსახველობის გაძლიერებას ემსახურება.

ასლანიშნავია პრინცესკის ილუსტრაციების კიდევ ერთი ღირსება: ისინი მხატვრულობასთან ერთად, ისტორიული ეპოქის, სამოსელის, იარაღისა თუ ყოფითი გარემოს შესახებ ცნობების წყაროცაა. პრინცესკის ილუსტრაციები ინტელექტუალი მხატვრის ნამუშევარია. ამიტომ, მიუხედავად კრიტიკული გამოხმაურებისა, რომელიც წიგნის მხატვრული დაფორმების მისამართით გამოითქმოდა, ყველა აღნიშნავდა მის უდავო დამსახურებას ილია ჭავჭავაძის თხზულებების პირველი გამოცემის საქმეში.

ილია ჭავჭავაძის თხზულებების გედევანიშვილისეული გამოცემის პირველი ტომი 2050 ეგემშლარად დაიბეჭდა. გამოცემის ხარჯი სრულად დაფარა მიხეილ გედევანიშვილმა. წიგნის გამოიმწერათაგან შემოსული თანხა კი თბილისის სამეურნეო

costumes, weaponry and lifestyle.³⁵ Hryniewski's illustrations are results of work of an intellectual artist. Regardless some criticism,³⁶ expressed towards decorations, everyone agreed on his undoubted, immense contribution in this endeavour – the first edition of Ilia Chavchavadze's literary works.

The first volume of Ilia Chavchavadze's literary works published by Gedevanishvili was printed in 2050 copies. All expenses were fully covered by Gedevanishvili. The income received from subscribers was collected in Tbilisi Economy Bank account, and

ანატოლი კალგინი, პრინცი პრინცესკის ნიმუშები ღვთისმშობელი თეფარეთის ღვთისმშობლის აქტი. 19116. ქადაგი, აუარევი. 21X29 სმ. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

Anatoly Kalgin, Ghenzyk Ghenzyewski Virgin Platytera. Pitazeti. 1911 Watercolour on paper. 21x29 cm. Georgian National Museum

35. შ. კარბელაშვილი. „პრინცი პრინცესკის მოღვაწეობა.“ ქართული ხელოვნების ნაკვეთები. თბ. 2005.

36. ვ. კოტეტიშვილი. „ილია ჭავჭავაძე. მ. გედევანიშვილის გამოცემა.“ უფრ. „თეატრი და ცხოვრება“. N27-28-29. 1914 წ.

35. Meri Karbelashvili. Henryk Hryniewski's work. Review of Georgian Art. Tbilisi, 2005. 36. Vakhtang Kotetishvili. "Ilia Chavchavadze. M. Gedevanishvili's Edition." Journal "Teatri da Kkhovreba" (Theatre and Life). # 27-28-29. 1914.

ბერი ლოცვანით ხელში. ილუსტრაცია ი. ჭავჭავაძის პოემისათვის „განთავსება“ 1912-1913 წწ. ქადაგი, აუარევი. 37X27 სმ. ილია ჭავჭავაძის საერაობის სახელმწიფო მუზეუმი

The monk holding a psalmbook. Illustration for Ilia Chavchavadze's poem "Ghenit" 1912-1913. Watercolour on paper. 37x27 cm. Ilia Chavchavadze Sagutamo State Museum

ქვედი თბილისი. ილუგრაუიბა ი. ჭაჭაძეძის
მოთხრობისათვის „სარსობრჯაშუდ“
1912-1913 წწ. ჭაბაძე, ტუნი. 13,5X25 სმ.
ილია ჭაჭაძეძის სვერპის სხეშნო მუშეუმი

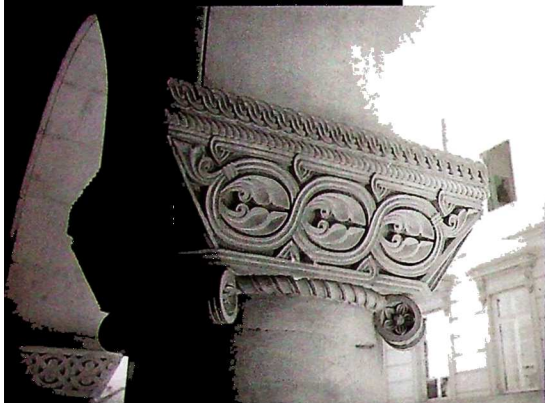
Old Tbilisi illustration for Ilia Chavchavadze's
story "On the Gallows"
1912-1913. Indian ink on paper. 13.5x25 cm.
Ilia Chavchavadze Saginamo State Museum

ბანკის ანგარიშზე გროვდებოდა
და გამოცემის შემდეგ ტომებს
უნდა მოხმარებოდა. 1922 წელს,
საბჭოთა მთავრობამ უარი
უთხრა მიხეილ გედევანიშვილს
თანხის დაბრუნებაზე. ამ ფაქტის
შემდეგ იგი მალე გარდაიცვალა.
ქართულ კულტურას მეცენატისგან
სახსოვრად დარჩა ილია
ჭაჭაძეძის თხზულებათა პირველი
ილუსტრირებული გამოცემა,
რომელიც დღეს რარიტეტთა
რიცხვშია.³⁷

37. მ. გედევანიშვილი. „მიხეილ
გედევანიშვილი. პერიოკ პრინცესკის
შემკვეთი“. კონფერენციის „პენრიკ
პრინცესკი“ მასალების კრებული.
თბ. 2007 წ. გვ. 89-91.

had to be used for further editions.
In 1922, Soviet government refused
Mikheil Gedevanishvili to return
the funds. After this fact he passed
away soon.³⁷ In memory of the
philanthropist, the Georgian culture
preserves the first illustrated edition
of Ilia Chavchavadze's literary works,
which today ranks among rarities.

37. Mikheil Gedevanishvili. "Mikheil
Gedevanishvili. The Commissioner of Henryk
Hryniewski." Materials of the conference
"Henryk Hryniewski" Tbilisi. 2007, pp. 89-91.

„დიდხანს ვფიქრობდი და ვუძებდი იმ სულს, რომელმაც შექმნა ბრწყინვალე ნაძრები, თუ რა გამოიშვიდა, ამას თქვენც კარგად ხედავთ, ერთადერთი კაცი, რომელიც გვერდში მედგა და მამხნევებდა, ეს იყო პენრიკ პრინესკი.“
ანატოლი კალგინი

"I thought hard and struggled to find a soul, who created brilliant monuments. How I managed, you can see very well. What I managed to do, you can see very well. The only person who stood by my side and encouraged me was Henryk Hryniewski."
Anatoly Kalgin³⁸

1912 წელს ანატოლი კალგინისა და პენრიკ პრინესკის პროექტმა სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკის შენობისთვის გამოცხადებულ კონკურსში გაიმარჯვა. კონკურსის პირობასთან, რომ შენობა „ქართული სტილისა“ ყოფილიყო, სხვა პროექტებს შორის, სწორედ მათი მიიჩნიეს ყველაზე შესაბამისად.

In 1912, the project submitted by Anatoly Kalgin and Henryk Hryniewski won the competition announced for the construction of a building of the Nobles' Land Bank. Their project was considered as most appropriate – featuring the “Georgian style”, best meeting the requirements as requested by the terms and conditions of the contest.

38. ა. ზაქარაია, „მცირე ზოგონებები კოლეგა არქიტექტორებზე“, ჟურნ. „ხელოვნება“, 119-12, თბ. 1999 წ.

38. Parmen Zakariaia, “Short recollections about colleague architects” Journal “Khelovneba” #9-12 Tbilisi, 1999.

პირველი ეროვნული პარლამენტის
პირველი საპარლამენტო შენობა
First building of the National
Parliamentary Library of Georgia

საფეხსეო ღვინის სარდაფი
არქიტექტორი - ალექსანდრე ოზეროვი
დამთავრებულია დიმიტრი
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

*The wine cellar of the department of the crown
landed property. Architect - Aleksander Ozerov
Photo by Dimitri Ezmakov
Georgian National Museum*

შუა საუკუნეების ქართული ხელოვნების ფორმების გაცოცხლება და თანამედროვე არქიტექტურაში მათი სტილიზებული გამოყენება დეკორატიულ თუ სტრუქტურულ ელემენტად, საქართველოში XIX-XX საუკუნეთა მიჯნაზე გახდა აქტუალური. აიგო ნაგებობები, რომლებიც თანამედროვეობის ტრადიციულ ქართულ ესთეტიკასთან მისადაგების ცდად უნდა შიგნით. რადგან, გასაგებ მიზეზთა გამო, ორგანული განვითარების შედეგად წარმოშობილი თანამედროვე არქიტექტურული სტილი ჩვენში არ შექმნილა. ე.წ. „ქართული სტილი“ იყო ერთგვარი სურვილი - თვითმყოფადი, ორიგინალური ხედვის ჩამოყალიბებამდე, ძველი, ტრადიციული ფორმების ხელახალი მოხმობით შექმნილიყო ქართულობის ილუზია, ტფილისის იმხანად ინტენსიურად მიმდინარე განაშენიანებაში.

On the edge of 19th-20th centuries, the shapes of medieval Georgian architecture were revisited for their styled application in modern architecture as decorative or structural element. The new buildings should be considered as the attempt to adapt modernity to the traditional Georgian aesthetics. Due to well-known purposes, the intrinsic style of modern architecture has not emerged in Georgia as a result of organic developments. Thereby, before the occurrence of this original style, the so called “Georgian Style”, based on the reconsideration of old, traditional forms, voiced the desire to create the illusion of “Georgianness” in the extensive urbanisation in Tiflis at that time.

The House of Tamamshev³⁹ in Galaktion Tabidze street (N22) built in 1882-1883, presumably by the architect Albert Salzmann, represents the first sample of “Georgian style” It must be also Salzmann’s decision to decorate the façade of the building of the Transcaucasian Institute of Noble Women (present-day Ministry of Foreign Affairs of Georgia), designed by the architect Robert Gödicke, with the ornamentations of medieval monuments, as he was the supervisor of construction works in 1888-1890.⁴⁰

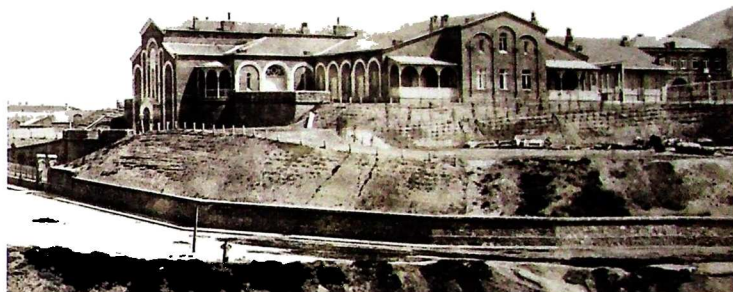
One more noteworthy example of “Georgian style” – the wine cellar

39. Tamaz Gersamia. “Georgian style” in Tbilisi architecture at the edge of 19th-20th centuries. Magazine “Spektri”. N2. Tbilisi 2006.

40. Maia Mania. “German architects in Georgia”. Tbilisi. 2018. p. 184

„ქართული სტილის“ პირველი ნიმუშია გალაკტიონ ტაბიძის ქუჩაზე (N22) 1882-1893 წლებში აგებული თამაშველების სასლი, რომლის არქიტექტორად ალბერტ ზალცმანი მირიწევა. ასევე ზალცმანის გადაწყვეტილება უნდა იყოს არქიტექტორ რობერტ გედიცეს პროექტით, 1888-1890 წლებში აგებული ამიერკავკასიის კეთილშობილ ქალთა ინსტიტუტის (დღეს საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო) შენობის ფასადის შემოღობა შუა საუკუნეების ძეგლების დეკორით, ვინაიდან შენობის აგების პროცესს სწორედ იგი ხელმძღვანელობდა.

„ქართული სტილის“ კოდექსი ერთი გამორჩეული ნიმუში 1894-1896 წელს აგო არქიტექტორ ალექსანდრე ოზეროვის საუფლისწულო უწყების ღვინის სარდაფი (პეტრე მელიქიშვილის ქუჩა). სადაც ქართული ხუროთმოძღვრების ფორმები არა მხოლოდ ფასადის დეკორირებისთვის გამოიყენება, არამედ მთელი შენობა მათი მემკვიდრეობაა სტილიზებული. ღვინის სარდაფს წინ უსწრებდა ქალაქის სათათბიროს ე.წ. წითელი დარბაზი (1886 წელი. დღეს თბილისის საკრებულოს დამირი ყიფიანის სახელობის დარბაზი), ასევე ალექსანდრე ოზეროვის ავტორობით. ამავე

of the department of the crown landed property (in present-day Petre Melikishvili street) was built by Aleksander Ozerov in 1894-1896. Here not only the façade decorations, but also the entire building features the stylised forms of medieval Georgian architecture.⁴¹ Earlier, Aleksander Ozerov designed the project of the so-called “Red Hall” (1886. Present-day Dimitri Kipiani Hall) of the Tbilisi City Municipal Assembly.

The “Georgian Style” embraces the following building projects: two projects of the Museum of the Society for Spreading Literacy among Georgians (architects: Paul Stern, Kornely Tatishchev. 1894), house of David Sarajishvili in Erekle II street (Aleksander Ozerov, 1896-1897), residential building in David Aghmashenebeli Avenue #38 (end of 1890s), house of Aleksandre Chavchavadze in Tsinandali (Aleksander Ozerov. Second half of

ლათქიშვილის დეპარტამენტის სარდაფი
პეტრე მელიქიშვილის ქუჩაზე
დიმიტრი კიპიანის სახლი
საქართველოს ქრონოლოგიური

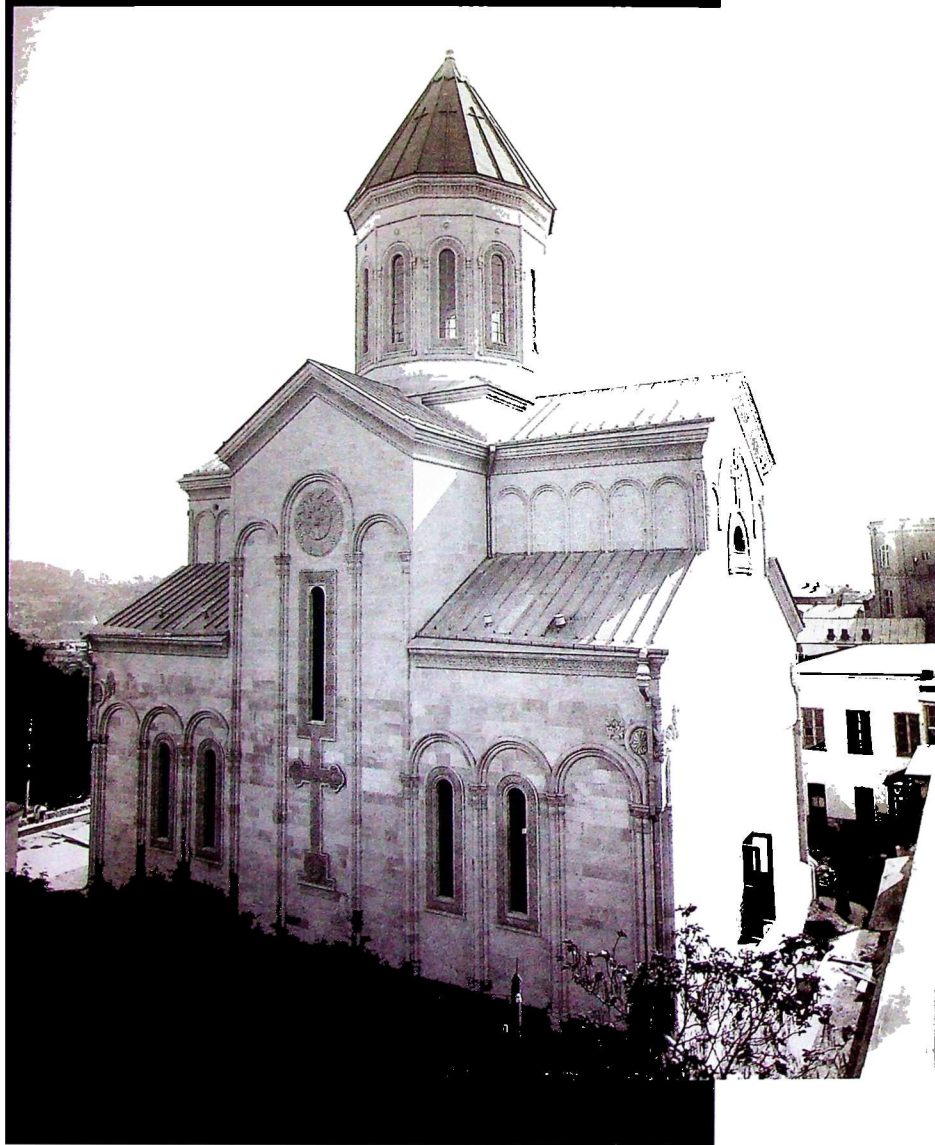
The wine cellar of the department of the crown landed property. Architect: Aleksander Ozerov. Photo by Dimitri Esmakov. Georgian National Museum

39. თ. გერსამია. „ქართული სტილი“ თბილისის არქიტექტურაში XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე“ კურსი. „სპექტრი“, თბ. 2006.

40. მ. შანიძე. „გერმანული არქიტექტურები საქართველოში“ გვ. 104, თბ. 2010.

41. თ. გერსამია. „ქართული სტილი“ თბილისის არქიტექტურაში XIX და XX საუკუნეების მიჯნაზე“ კურსი. „სპექტრი“, N2, თბ. 2006.

41. Tamaz Gersamia. “Georgian style” in Tbilisi architecture at the edge of 19th-20th centuries” “Spektri” N2. Tbilisi. 2006.

სტილის ნიმუშთა შორისაა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების მუზეუმის ორი პროექტი (1894 წელი). არქიტექტორები პაულ შვერნი, კორნელი ტატიშჩევი), დავით სარაჯიშვილის საცხოვრებელი სახლი ერეკლე II ქუჩაზე (არქ. ალექსანდრე ოზერიოვი. 1896-1897 წ.წ.), საცხოვრებელი სახლი აღმაშენებლის გამზაზე №38 (1890-იანი წლების ბოლო), ალექსანდრე ჭავჭავაძის სახლი წინანდალში (არქ. ალექსანდრე ოზერიოვი. 1880-იანი წლების II ნახევარი), აბასთუმნის აბალი მარმის ეკლესია (არქ. ოდი იაკობ სიმონსონი. 1899-1904 წ.წ.). ილია ჭავჭავაძის საფლავის ძეგლის არქიტექტურული ნაწილი მთაწმინდის მუწრალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში (მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძე. არქიტექტორი პეტრე მამრადე 1908-1913 წ.).

„ქართული სტილის“ განსაკუთრებული ნიმუშია გერმანელი არქიტექტორის ლეოპოლდ ბილფელდის მიერ, ქალაქის მთავარ პროსპექტზე, 1904-1910 წლებში აგებული ქაშვეთის წმინდა გიორგის ეკლესია. ტაძარი XI საუკუნის ძეგლის - სამთავისის მიხედვითაა აგებული. ქალაქის ცენტრის ეს უმნიშვნელოვანესი არქიტექტურული აქცენტია. ევროპული არქიტექტურის შენობათა წყებაში მოქცეული ისტორია, თავისი მასშტაბითა თუ ფორმით, ძალზე ემოციური სულიერი გზავნილია წარსულიდან

42. თ. გერაშიძე „ქართული სტილი“ თბილისის არქიტექტურაში XIX და XX საუკუნეების მიჯნაზე“ ქუთაისი „საბეჭდო“ თბ. 2006.

1880s), Akhali Zarzma [New Zarzma] Church in Abastumani (Otto Jakob Simonson, 1899-1904), architectural part of the monument on Ilia Chavchavadze's grave in Mtatsminda Pantheon of Writers and Public Figures (sculptor: Iakob Nikoladze, architect: Petre Mamradze. 1908-1913).

The Kashveti St. George Church, built in 1904-1910 in the main avenue of Tbilisi by the German architect Leopold Bielfeld, is one of the most significant examples of the “Georgian Style” The monument is built according to the 11th century Samtavisi church. Erected in the

42 Tamaz Gersamia “Georgian style” in Tbilisi architecture at the edge of 19th-20th centuries” “Spektr.” N2 Tbilisi. 2006.

ქაშვეთის ეკლესია
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
დიმიტრი ჯიშკარიძის ფოტოგრაფიული კოლექცია

Kashveti Church
Georgian National Museum
Dimitri Ezmakov Photo Collection

ქაშვეთის ეკლესიის ახალი
საქართველოს ეროვნული მუზეუმი
დიმიტრი ჯიშკარიძის ფოტოგრაფიული კოლექცია

Ikonostasis of Kashveti Church
Georgian National Museum
Dimitri Ezmakov Photo Collection

წმინდა ნინო
ქართული წმინდის ანკეტი
Saint Nino
Iconostasis of Kashveti church

და დღემდე რჩება ქალაქის ერთ-ერთ მთავარ ღირსშესანიშნაობად. XX საუკუნის მიწერულიდან, ძველი ტაძრების კოპირებით აგებული ეკლესიებისგან, მას სივცხლითა და შინაარსით საუბე ფორმა, გარემოსთან ორგანული თანაარსებობა გამოარჩევს. ქაშვეთის ტაძრის კანკელის მხავერობა, პერნიკ პრინევის ეკუთვნის. ასვე, მისი ესკიზის მხედვითაა ჩამოსხმული ტაძრის ბრინჯაოს კარი (მომხადდა ო. ნიუგაცის სახელმწიფო ბ. ლებედას მხედ). მისივე მხერულეულობა ტაძრის წმ. მარინეს სამლოცველოში მდებარე ბეთანიის ღვთისმშობლის ხატის პირი, ქართული გომწაზიდან (დღეს - ივანე კავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი) გადმოსვენებული დავით აღმაშენებლის ხატი და ყინწვისის წმ. ნიკოლოზის ტაძრის ფრესკის მხედვით დახატული თამარ მეფე.

სათავადმზაურო-საადგილმამულო ბანკის კონკურსში გამარჯვებული ანატოლი კალვინისა და პერნიკ პრინევის პროექტი არა მხოლოდ ე.წ. „ქართული სტილის“ საუკეთესო, არამედ ზოგადად, ერთ-ერთი გამოჩენული მხრობა XX საუკუნის ტფილისის არქიტექტურაში სათავადმზაურო-საადგილმამულო ბანკის მხრობა 1913-1916 წლებში აიგო ლორის-მელიქოვის (დღეს ლადო გუდიაშვილის) ქუჩაზე. 1929 წლიდან მხრობა ბიბლიოთეკას ეკუთვნის. დღეს მასში საქართველოს პარლამენტის

setting of European architecture, this most important monument of the city centre, with its scale and shape, is a very emotional message from the past, and even today it remains one of the landmarks of the city.

Full of life and content, organically fitted in the surrounding environment, it is much distinguished from those churches, built from the end of the 20th century and replicating old ones.

Henryk Hryniewski painted the iconostasis in the Kashveti church. The bronze door of the church was cast according to his sketch (made by B. Lebeda in O. Novak's studio). Hryniewski also made a copy of the Virgin Mary Icon of Betania from St. Marine Chapel, Icon of King David the Builder moved from the Georgian Gymnasium (present-day Ivane Javakhishvili State University), and Queen Tamar⁴³ painted according to the fresco from St. Nikoloz Church in Kintsvisi.

The building of the Nobles' Land Bank, constructed according to the award winning project by Henryk Hryniewski and Anatoly Kalgin, is the foremost representation of the "Georgian Style" and one of the outstanding monuments of Tiflis architecture of the 20th century. The building was constructed in the years 1913-1916 in Loris-Melikov Street (nowadays Lado Gudishvili Street). The Public Library was located there since 1929; today it represents the main – I building of the Ilia Chavchavadze National Parliamentary Library of

43. კ. ცინცაძე „ქვეშეთის წმინდა გიორგის ეკლესია დილისში“. თბ. 1994 წ.

43. Kalistrate Tsintsadze. "Qvashveti St. George Church in Tiflis". Tbilisi. 1994.

ილია ჯავახიშვილის სახელობის
ეროვნული ბიბლიოთეკის
კორპუსია განთავსებული
სამშობოეულიანი ნაკებობა
პროპორციების მსაფულოლობითა
და ზომიერებით, საყაადო
დეკორისა და არქიტექტურული
მასების ერთიანი რიგშია და
ორგანულითა გაბოირევა.
შენობის არქიტექტურული ნაწილის
ავტორია ანატოლი კალგინი, შილი
ჰენრიკ ჰრინევის ინტერიერისა
და ფასადების დეკორირება
ეკუთვნის.

შენობის ფასადები (ლ.
გუდიაშვილის და ნ. ვანნაძის

Georgia. Three-floored building is
distinguished with the artistry and
moderation of proportions, and
the unified rhythm and harmony of
façade decorations and architectural
structures. Anatoly Kalgin developed
the architectural project, while
Henryk Hryniewski was the author of
interior and façade decorations.

The façades of the building
(overlooking Lado Gudishvili
and Nato Vachnadze streets) are
decorated with ornamental motifs
of Georgian churches of 10th-13th
centuries. The direct quotes from
Akhtala and Oshki churches are

*საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკის კორპუსი
First building of the National
Parliamentary Library of Georgia*

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის /
იონიუხის ვაჭარის სვეტის კაპიტელი

Capital of the Gallery of the first building
of the National Parliamentary Library of Georgia

ბაგრატის ეკლესიის სვეტის კაპიტელი. XI ს.
ფოტო - გოგოთურ მისიაშვილი

Capital, Bagrati Cathedral. 11th century
Photo by Gogotur Misiashvili

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის /
იონიუხის ვაჭარის სვეტის კაპიტელი

Capital of the Gallery of the first building
of the National Parliamentary Library of Georgia

ქუჩებზე) X-XIII საუკუნეების
ქართული ტაძრების ორნამენტული
მოტივებითაა შემკული.

გამოყენებულია ციტატები
ახტალისა და ოშკის ტაძრებიდან.
ორნამენტების დიდი ნაწილი
კი პრინცესის ფანაბლითაა
შემკმნილი. „მოუხედავად იმისა,
რომ ყველა წყარო სტილისტურად
ერთგვაროვანი არაა, ავტორებმა,
კერძოდ, პრინცესიმ, შეძლეს
შემოქმედებითად გაეაზრებინათ
ნახევრები მასალა და უძველესი
მხატვრული მთლიანობისთვის
მიეღწიათ.“⁴⁴ ფორმათა ასეთი
მდიდარი ინტერპრეტაციის
საშუალებას პენრიკ პრინცესის
ქართული ტრადიციული
ხელოვნების ცოდნა აძლევდა.

ღაღო გუდიაშვილის ქუჩის
მხრიდან შენობის ფასადს
გალერეა და მისი კაპიტელების
ულამაზესი წყება მიყვება. არა
მხოლოდ თითოეული კაპიტელია
გადაწყვეტილი ახლებურად,
არამედ ზოგან, ერთი კაპიტელის
ოთხივე მხარე სხვადასხვაგვარია.

applied. However, major part
of decorations is created by the
artist himself. “Despite the fact
that references are not stylistically
homogeneous, authors, and
namely Hryniewski, managed
to conceptualize the referenced
material and achieve the absolute
artistic unity”⁴⁴ Deep knowledge of
Georgian traditional art gave Henryk
Hryniewski the possibility of rich and
creative interpretation of forms.

The most beautiful set of
capitals are set alongside the
façade of the building from Lado
Gudiashvili street. Each capital
features innovative design; in some
cases, even four sides of one capital
differ. Vine stems, grapes and other
stylized ornamental forms are united
in rich, live rhythm. They are inspired
by decorations of Bagrati Cathedral.
Arrangement of decorations of
the capitals involve typical signs
of medieval Georgian architecture
— decorative effect and simplicity
simultaneously.

44. ვ. ბერიძე. „პენრიკ პრინცესი.“ უფრ.,
„სპექტრი“. №1. თბ. 1989 წ.

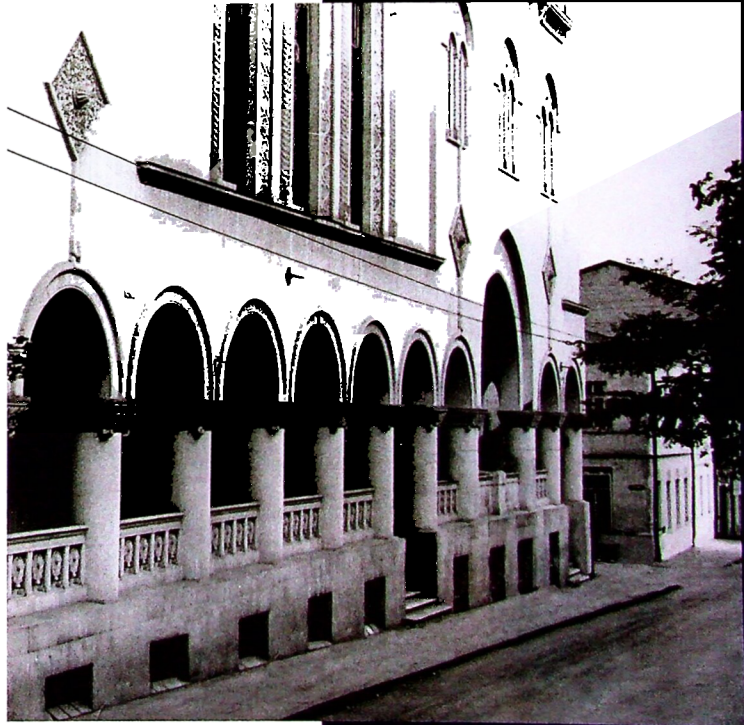
44. Vakhtang Beridze. “Henryk Hryniewski,”
Spektri. #1. Tbilisi. 1989.

ვაზის ტოტემი, მტევნები და სხვა სტალიზებული ორნამენტული ფორმები მდიდარ, ცოცხალ რიტმშია გაერთიანებული. ისინი ბაგრაძის ტაძრის დეკორითაა შთაგონებული. კაპიტელების დეკორის წყობა, შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრებისთვის ტიპურ ნიშანს დეკორატიულობასა და სისადავეს ერთდროულად აღარებს.

ღისადების მთავარი დეკორატიული აქცენტები: გრესილი ღილეებით მოჩარჩოებული მაღალი სარკმლები, მათი თაღოვანი ხათურები და რომები უხვია დეკორირებით, ორნამენტული მოტივების სიმდიდრით გამოირჩევა. ეფექტურია ფასადების შეერთებაზე აღმართული კოშკი, სვანური კოშკის სილუეტით იმსპირებული. შენობის გამომსახველობა ფორმითა მკაფიო გეომეტრიზაციით, მძლავრი დეკორატიული თუ კონსტრუქციული აქცენტებისა და სადა. გლუვი კედლის სიბრტყობრივი პაუზების რაციონალური, მხატვრული შეფარდებით მიიღწევა.

Main decorative accents of façades – high windows embosomed with twisted torus, their arched trims, and rhombs with generous decorations, embrace the richness of ornamental motifs. Vertical accent of the tower erected at the junction of the façades is extremely effective and is inspired by the silhouette of a Svanetan tower. The expressiveness of the building with geometrization of forms, decorative and construction accents, is achieved

შენიშვნა: ფოტოგრაფია
გადაღებულია
მთავარი კოშკის
მხრიდან.

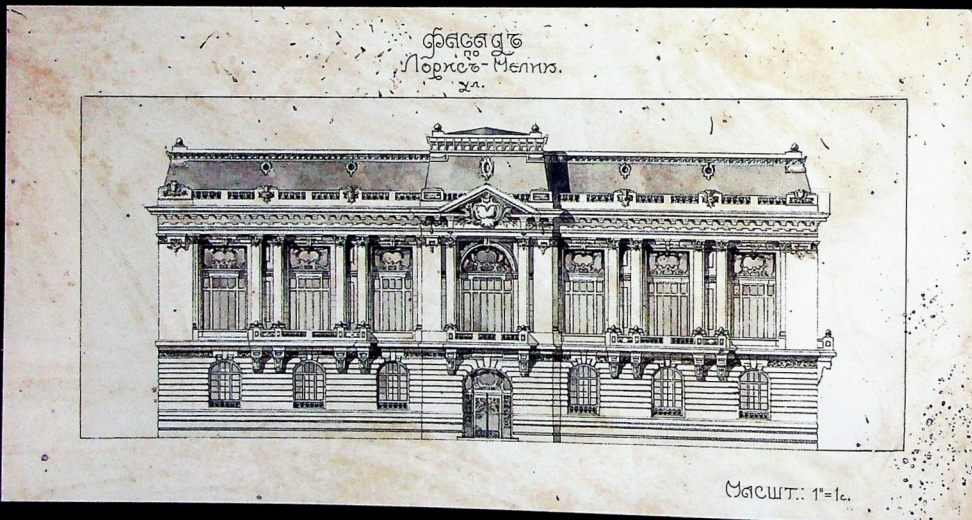

უცნობი ავტორი. სასაქონლო-საბანკო-საფინანსო
ბანკის სასაქონლო პროექტი
1912 წ. ქუთაისი, დათვრული. 40x71 სმ.

Unknown author. Project proposal for the
building of Nobles' Land Bank
1912. Cardboard, coloured. 40x71 cm.

საქართველოს ეროვნული
მუზეუმის შალვა ამირანაშვილის
ხასიათების სელოგების
მუზეუმის არქიტექტურული
ასაზომებისა და ნახაზების ფონდში
დაცულია ბანკის შენობისთვის
გამოსხმადეულ კონკურსში
მონაწილე სხვა პროექტები. მათი
ავტორები დადგენილი არ არის.
პროექტები არ განხორციელებულა.
ისინი საინტერესოა კალგინი-
პრინცესის პროექტის კონტექსტის
წარმოადგენად.

The collection of the architectural
plans and drawings of the Shalva
Amiranashvili Museum of Fine
Arts, Georgian National Museum,
preserves other projects submitted
in the competition announced for
the construction of Nobles' Land
Bank building. Their authors are
unknown. These projects have
never been implemented. They are
of particular interest to discuss the
context of the Kalgin-Hryniewski's
project.

ფეხაფი ნაპირის ხეივანზეა გადმოწყობილი. აქცესირებულია ცენტრალური ნაწილი რიზალიტით, ფრონტონით, დეკორითა და პროექტით. პროპორციებისა და მორთულობის სიმკმისა და მასიურობით ხასიათდება.

The façade is resolved in Baroque style. Central part is accentuated with risalit/avant-corp, gable/fronton, decorations and roofing. The project is characterised with weighty proportions and excessive decorations.

მოდერნის სტილის ეკლექტიკური მიმართულებით, კლასიციზმის, რენესანსისა და ბაროკოს ელემენტებით. შედგენილია დარბაზი, კუჩინა, გუმბათოვანი და მრავალფიგურული სკულპტურული კომპოზიციები.

Eclectic project of Modern style with elements of Classicism, Renaissance, and Baroque. The building is completed with a dome and a multi-figure statuary composition.

ფუნდოზი: იუდაზი, სარეზიდენციო სახლი, კლასიციზმის, რენესანსისა და ბაროკოს ელემენტებით.
1912 წ. შედგენილია 1912 წ.

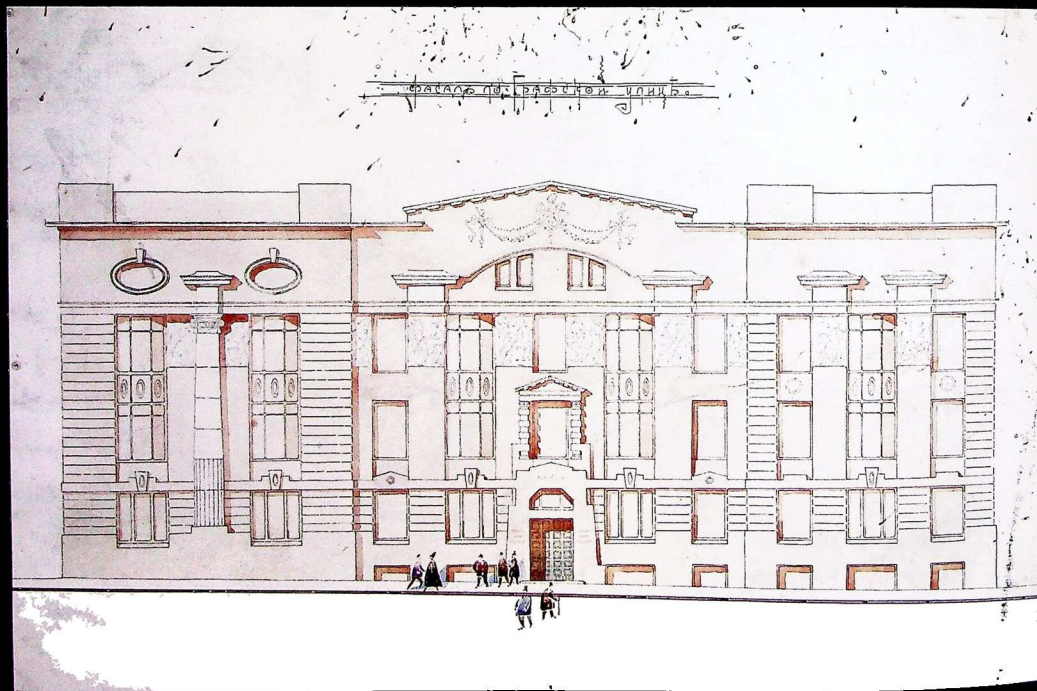
Author: Project proposal for the building of Hellesch House, 1912. Project on construction of Hellesch House.

ნ. ბ. ბერიძის, სოლომონ-საბდერძაშვილის
 და ს. ბერიძის პროექტი
 1912 წ. ქუთაისი, აკადემიკოსი. 46X66 სმ.

*Unknown author. Project proposal for
 the building of Nobles' Land Bank
 1912. Watercolour on paper. 46x66 cm.*

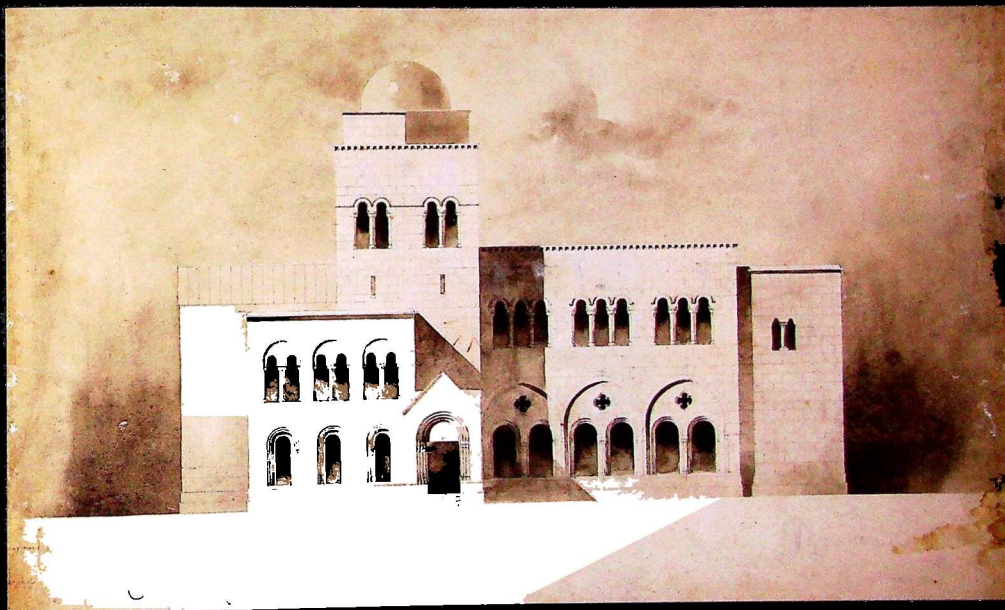
ნეოკლასიციზტური პროექტი მოდერნის სტილის ელემენტებით.
 ზემოთ მოყვანილ ორ პროექტთან შედარებით, მეტ შესაბამისობაშია
 იმ პერიოდის თბილისის არქიტექტურასთან.

The Neoclassical building with elements of Modern style. In
 comparison with the two above reviewed projects, the current
 proposal relatively fits into Tbilisi architecture of the époque.

ხელოვნების მუზეუმის კოლექციებში დაცული არქიტექტურული პროექტები, რომლებიც ბანკის შენობის პირვანდელ ვარიანტს წარმოადგენს, მაშინ ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ეს პროექტების სიმრავლე, თუ როგორ მიმდინარეობდა პროექტებზე მუშაობა.

One more project is preserved in the collections of the Museum of Fine Arts. The work most probably belongs to *Arakely Kalugin* and represents the initial version of the project of the building. Conclusively, the project was considerably revised, however, the current draft version tracks the development of the working process.

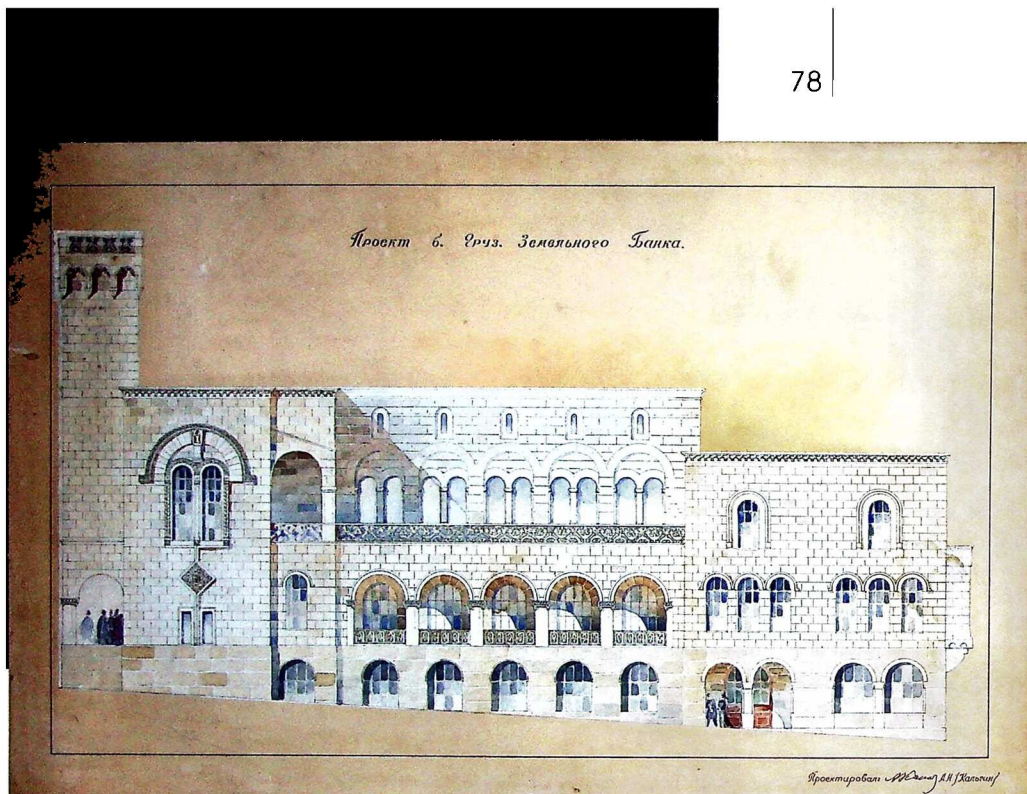

საკონკურსო პროექტების სხვაობის გაგებაში თბილისში არსებული არქიტექტორული ტრენდების გაღრმავებული ძიებები და მათი პრაქტიკული გამოყენების მიზნების, ძირითადად, ჩინური კლასიციზმის პროექტის ადაპტაციის.

The presented projects demonstrate the eclectic mix of architectural trends in Tbilisi at that time. In regards to these proposals, the Kalugin-Hayniewski's project is apparently superior.

ამოცდილი ვერსია, რომელიც უნდა იყოს ბანკის შენობის 1912 წლის პროექტის პირველი ვარიანტი, რომელიც უნდა იყოს ბანკის შენობის პირველი ვარიანტი.

Arakely Kalugin. Project of the building of the Bank of Georgia, 1912. Cardboard, colored pencil, drawing by Arakely Kalugin.

ანატოლი კალგინი. სათაჯლანზაფრო-საღვთისმშენებლო
ბანკის განხორციელებული პროექტი 1912 წ.
აქვარული. 45x69 სმ. აუქციონის ხელმოწერით
ფასადი ედო გუდიაშვილის ქუჩის მხრიდან

Anatoly Kalgin. The realized project of the building
of 'Nobles' Land Bank. 1912. Watercolour. 45x69 cm.
With author's signature. Facade facing Edo
Gudiashvili street. Made by Henryk Hryniewski

ფასადების დეკორირებასთან
ერთად. პენრიკ პრინცესკის
ვეკუთვნის შენობის გალერეისა
და ინტერიერის მხატვრული
გაფორმება. მის მიერაა მოხატული
ვესტიბული, პირველ სართულზე.
შესასვლელიდან მარცხნივ მდებარე
დარბაზი, კიბის უკრედი და მეორე
სართულის დიდი სამკითხველო
დარბაზი. მოხატულობა, როგორც
ხუროთმოძღვრული, ისე ქართული
ხელნაწერის ორნამენტული

45. ცნობილია, რომ გალერეის
მოხატულობაზე პრინცესკი მხატვარ იული
სტრაუმესთან ერთად მუშაობდა. (ე.კ.)

through rational artistic correlation
of clear two-dimensional pauses of a
simple, smooth wall.

Alongside the façades, the gallery
and interior of the building were
decorated by Henryk Hryniewski.⁴⁵
He painted the vestibule, the Hall
on the first floor (today it is named
after Hryniewski), the stairway and
the big reading-room. The artist was
inspired by the decorative motifs
of both Georgian architecture and

45. It is determined that Hryniewski painted
the Gallery together with the artist Julius
Straume (E.K.)

Проект г. Тбис. Земельного Банка.

Проект фасада Земельного Банка в Тбилиси. 1912 г.

მოტივებითაა შთაგონებული და თავის მასშტაბითა და მხატვრულობით თამამად შეგვიძლია შევაფასოთ როგორც ერთ-ერთი საუკეთესო, თბილისის მხატვრულად გაფორმებულ ინტერიერებს შორის.

გალერეის ცხრა კამარის მოხატულობის სქემა იდენტურია, დეკორი კი განსხვავებულია ყოველ კამარაში. მკაფიოდ სტრუქტურირებული მოხატულობა, ორგანულად იკითხება სივრცეში კამარების არქიტექტონიკასთან ერთად.

illuminated manuscripts. Based on its scale and artistic value, we can easily name the work among the best decorated interiors in Tbilisi.

The schemes of paintings of the nine vaults of the Gallery are identical, however, the decorations differ in all of them. Subsequently, the clearly structured painting coherently complements the architectonics of the vaults.

The vestibule of the building rests on four pillars. Alabaster capitals are tinted in light brown and decorated with zoomorphic figures.

ანატოლი კალგინი. სათაქდაზნაურო-საქვეყნობის
ბანკის განხორციელებული პროექტი 1912 წ.
აქაოლი. 45X69 სმ. ავტორის ხელმოწერით
უძველესი ნაწილი ქუჩის მხრიდან

Anatoly Kalgin. The realized project of the building
of Nobles' Land Bank 1912. Watercolor 45x69 cm.
With author's signature. Facade facing Nato
Vachnadze street. Made by Hlenuk Hlenuk

საქართველოს პარლამენტის ერთ-ერთი მიმართული /
კორპუსი. გალერეა ნათო გუდიაშვილის ქუჩის მხრიდან

The first building of the National Parliamentary Library
of Georgia. Gallery from Lado Gudishvili street

შენიშნავს ვესტერული ოთხ
სვეტს ეყრდნობა. ღია ყავისფრად
ტონირებული თაბაშირის
კაპიტელები ზორომორფული
ფიგურებითაა გაფორმებული.
ჭერის მხატვრობის დომინანტი
ფერი ლურჯია, მასზე დაფენილი
მცენარეული ორნამენტის
მკაფიო წითელი და ოქროსფერი
აქცენტებით.

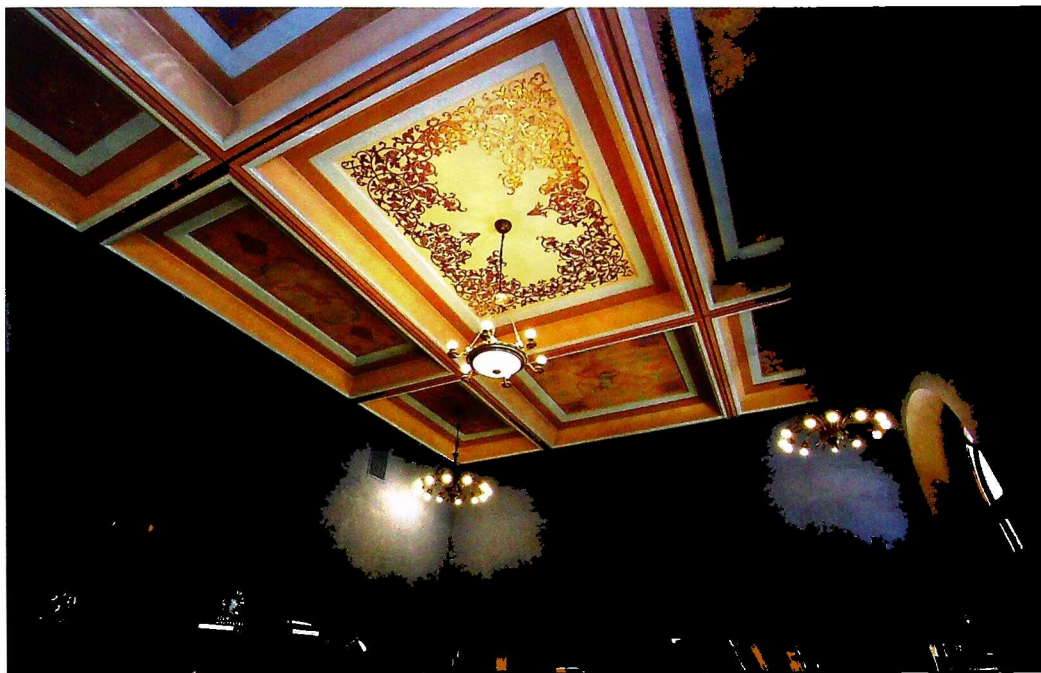
პირველი სართულის დარბაზის
მოხატულობა კედლისა და ჭერის
არქიტექტონიკას უკავშირდება. 2017
წელს, საქართველოში პოლონეთის
რესპუბლიკის პრეზიდენტის ანჯეი
დუდას ვიზიტისას, დარბაზის
რესტავრაცია გადაწყდა.
რესტავრაციაზე პოლონელმა
სპეციალისტებმა იმუშავეს. დღეს
დარბაზი პენრიკ პრინცესკის
სახელს ატარებს.

იშვიათი სილამაზით გამოირჩევა
კიბის უჯრდის მოხატულობა.
არქიტექტურულად ეს მონაკვეთი
გუმბათის კონქისა და აფრების
იმიტაციას ქმნის. კედელში ორი

The dominant colour of the ceiling
painting is blue, with sharp red and
golden accents of dispersed floral
ornaments on it.

The paintings of the Hall on
the first floor are related to the
architectonics of wall and ceiling.
In 2017, during the visit of the
President of Poland, Andrzej Duda,
it was decided to restore the
Hall. Polish specialists worked on
restoration. Today the Hall is named
after Henryk Hryniewski.

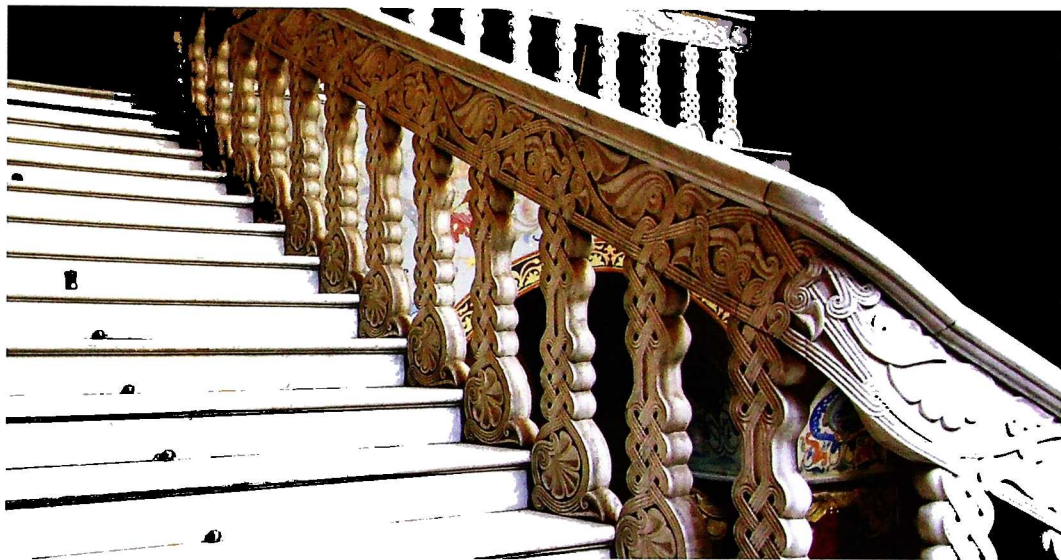
The painting of stairway is
distinguished by its exceptional
beauty. Architecturally this section
creates imitation of domed roof
of apse and spandrels. Two high
windows are cut in the wall. The
ceiling is completely covered by
circled, dynamic floral decoration,
and big monochromatic pauses are
left on the walls, which balances
heavily decorated upper part and
fills space with air and lightness.

საქართველოს პარლამენტის პირველი
ბინადართვის I კორპუსი. პეტრე პოდგეტსის
საბჭოთაო სკოლების კომპლექსი

First building of the National Parliamentary
Library of Georgia. Alekseyevskiy Art Hall

მაღალი სარკმელია გაჭრილი. ტერი სრელადაა დაფარული წრიული, დინამიკური მცენარეული ორნამენტით. კედლებზე კი დიდი, ერთფერო პანოები დატოვებული, რაც შედა სვეტების დეკორატიულ დატვირთულობას აწონასწორებს და სინათლითა და სიმაღლით ავსებს სივრცეს.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია კიბის ბალუსტრადა. მასიური მარმარილოსგან ნაკვეთი, ორიგინალური დეკორირებით, ფორმითა და პროპორციით, ის პარამონიულადაა შეწყობილი სივრცესთან.

46. პრინციპის ვარიანტის მიხედვით ქვის სამუშაოები შესრულებულია ცნობილი ოსტატების: ნიკოლოზი, ელადიშვილი, ნიკო და ლავრენტი აგლაძეების მიერ (ე.კ.).

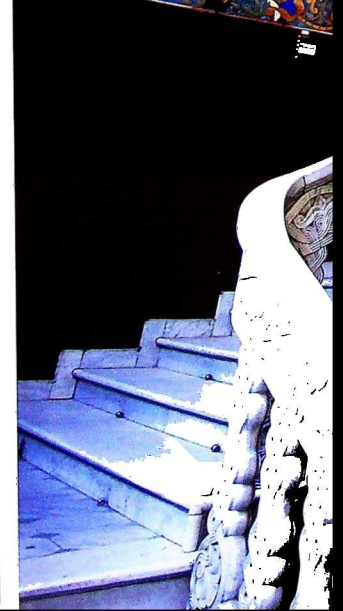
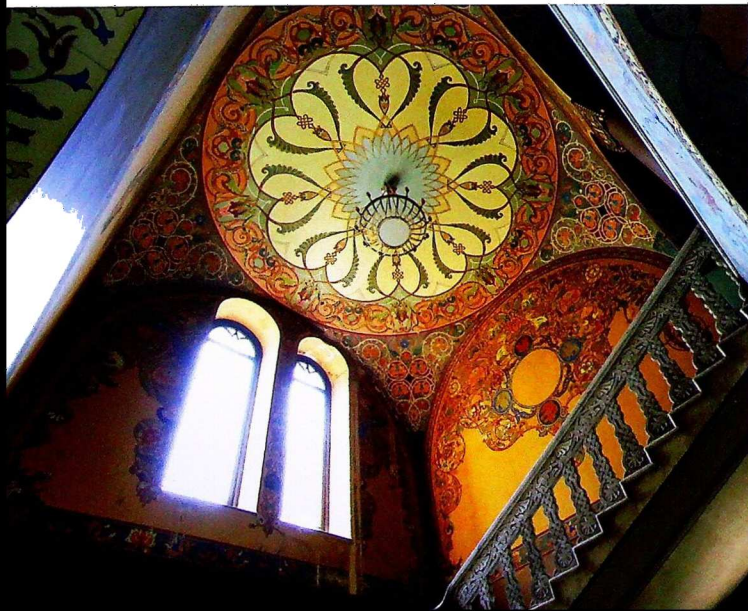
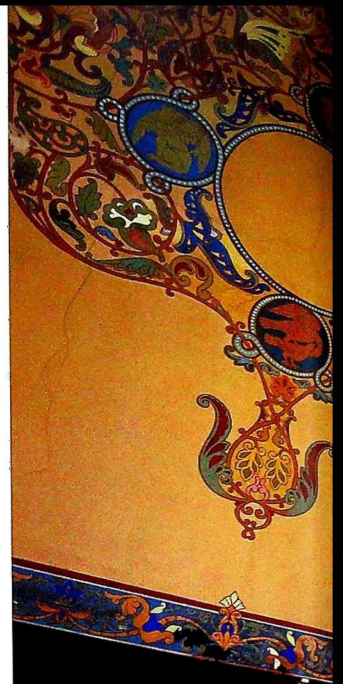
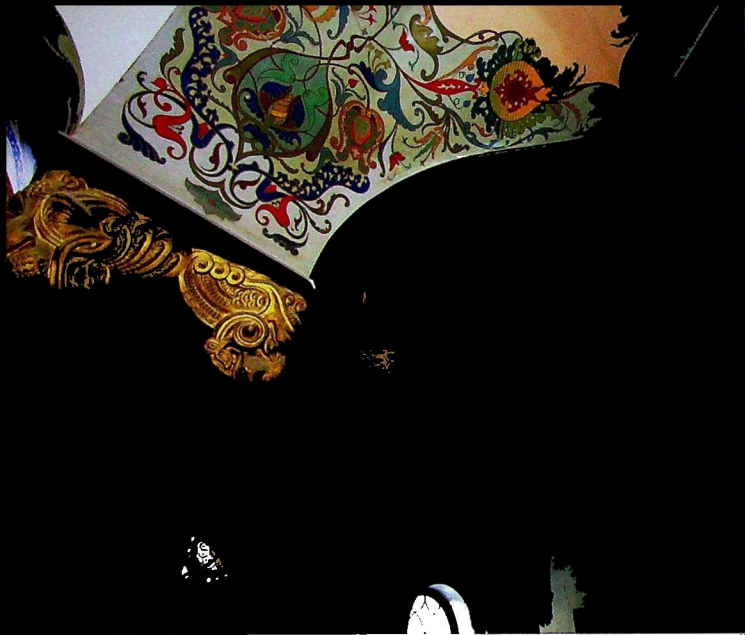
It is of special note the balustrade of the staircase. Carved from massive marble⁴⁶, with original decorations, this element harmoniously fits into the environment with its forms and proportions.

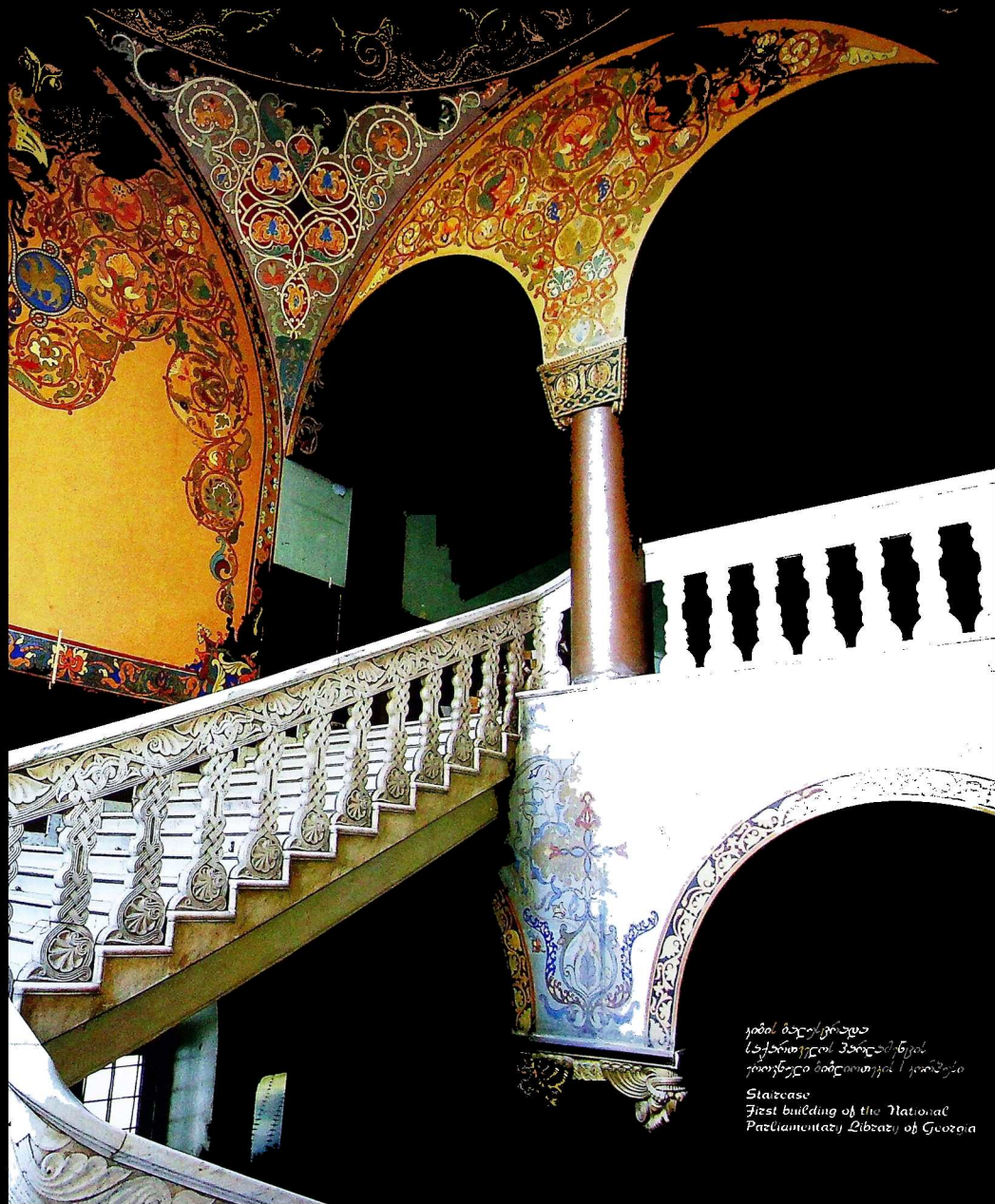
In the big reading hall, in addition to the aesthetic significance of paintings, the harmony between the decorations and architectural structures must be noted. Walls and ceiling are interconnected by alabaster and wooden structures. The latters end by drop arches, which are typical to oriental interiors and

46. Well-known masters of stone carving: Neophyte, Vladimir, Niko and Lavrenti Agladzes worked the stone based on the sketches by Hryniewski (E.K.).

კიბის ბალუსტრადა
საქართველოს პარლამენტის
პირველი მბრძოლის I კორპუსი
Staircase
First building of the National
Parliamentary Library of Georgia

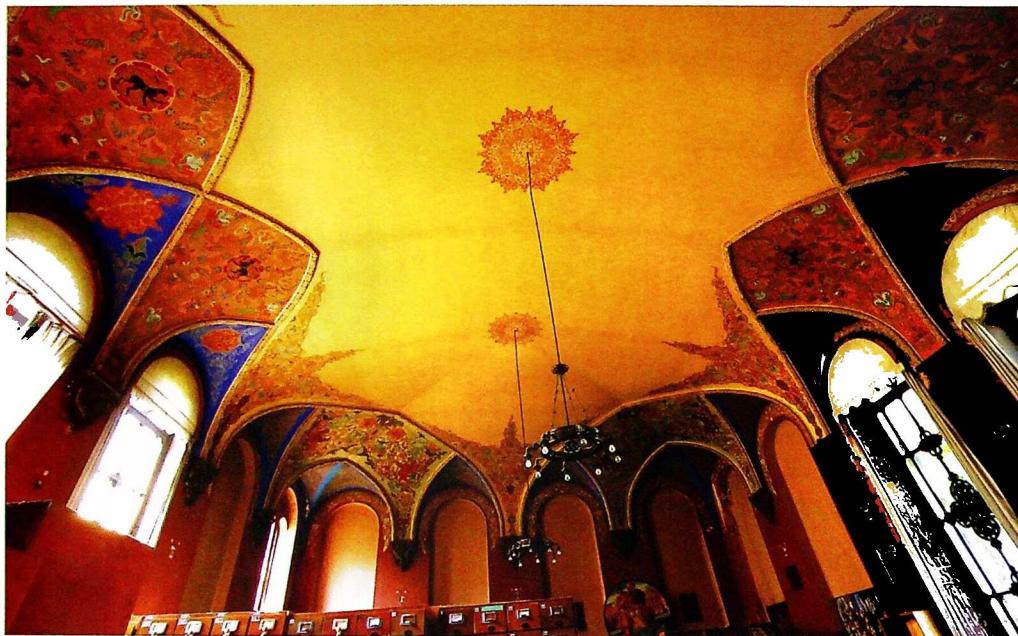
საქართველოს პარლამენტის პირველი
მბრძოლის I კორპუსის შესახებ
Vestibule. First building of the
National Parliamentary Library of Georgia

ქობულაძის სახელობის
საქართველოს ეროვნული
პარლამენტული ბიბლიოთეკა

Staircase
First building of the National
Parliamentary Library of Georgia

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის
I კორპუსის დიდი სამკითხველო დარბაზი

Big reading-room. First building of the
National Parliamentary Library of Georgia

დიდ სამკითხველო დარბაზში, გარდა ესთეტიკური ფაქტორისა, აღსანიშნავია დეკორირების ორგანული კავშირი დარბაზის არქიტექტურულ წყობასთან. დარბაზის კედლები და ჭერი თაბაშირისა და ხის კონსტრუქციითაა გაერთიანებული. კონსტრუქცია აღმოსავლური ინტერიერისთვის ტიპური, შეისრული თაღებით ბოლოვდება და დარბაზის დიამეტრზე მასათა ცოცხალ დეკორატიულ განლაგებას ქმნის. ფერწერულია კედლის რიტმული, ვერტიკალური აქცენტებისა და მაღალი,

create live, decorative arrangement of masses along the perimeter of the hall. Substitution of wall's rhythmic vertical accents with high, decorated windows is picturesque. This environment once again shows Hryniewski's range of artistic thinking; and his true perception of colour, space and scale.

The architecture and decoration of the building of the Nobles' Land Bank is the most illustrious example of Europeanization of Georgian artistic reality, which emerged in the end of the 19th century and reached its peak in 1910s. Henryk

ორსამენტირებული სარკმლების მოსაცდელობაც. ეს სივრცე კიდევ ერთხელ აჩვენებს პრიინვესტის მხატვრული აზროვნების დიაბოლის, ფერის, სივრცისა და მასშტაბის უტყუარ შეგრძნებას.

სათადადამზაურო-

საადგილმამულო ბანკის არქიტექტურა და დეკორირება ერთ-ერთი გამოცვეთილი ნიმუშია XX საუკუნის დასაწყისში ქართული მხატვრული რეალიზმის ევროპეიზაციის პროცესისა, რომელიც XIX საუკუნის მიწურულიდან იღებს სათავეს და პიკს სწორედ 1910-იან წლებში აღწევს. ამ პროცესში ჰენრიკ პრიინვესტის წვლილი შეუფასებელია. შენობის დეკორირებაში მან ევროპული ზომიერებით გადმოსცა აღმოსავლური დეკორატიულობა და შექმნა ტრადიციული ქართული მოტივებისა და სტილი მაიდერნის ელემენტების სინთეზი, რომლის სარისხობრივი ანალოგი XX ს. ქართულ არქიტექტურაში რთული მოსაძებნია.

1916 წლით თარიღდება კალგინი-პრიინვესტის „ქართული სტილის“ კიდევ ერთი საავტორო პროექტი - „ქართველთა პანთეონის“ შენობა. პანთეონის აგების ინიციატორი „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება“ იყო. პანთეონის განთავსება დიდუბის ეკლესიის ტერიტორიაზე იგეგმებოდა. ამ მიზნით „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ“ საქართველოს ეგზარქოს პიტრიმის თანხმობით

Hryniewski's contribution in this process is priceless. He conveyed the oriental decorative effect in a European modest manner, and created the synthesis of traditional Georgian motifs and Modern style. It is difficult to find its qualitative analogue in the Georgian architecture of the 20th century.

One more project of “Georgian Style”, authored by Kalgin and Hryniewski – “Building of Georgians’ Pantheon” – is dated back to 1916. Initiator of constructing Pantheon was the Society for Spreading Literacy among Georgians. It was planned to locate the Pantheon in the territory of Didube church. For this purpose, the Society purchased

საქართველოს პარლამენტის პრიინვესტირებული ბიბლიოთეკის
1-ე კორპუსის დიდი საკითხველთა დარბაზი

Big reading room. First building of the
National Parliamentary Library of Georgia

მიწა შეიძინა. პანთეონის შენობის საკონკურსო პროექტები 1916 წლის სექტემბერში განიხილა „ქართველ მხატვართა საზოგადოების“ კომისიამ მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძის, ინჟინერ პეტრე მამრადზისა და არქიტექტორ ზიმონ კლდიაშვილის შემადგენლობით. მათ გამარჯვება კალგინ-პრინცევის პროექტს მიაკუთვნეს. სამუშაო, პანთეონის პროექტი არ განსოცდებოდა.

პენრიკ პრინცევიმ თანამედროვე არქიტექტურაში სუროთმოდებული ორნამენტის გამოყენებას მოგივანებით, 1920-იან და 1930-იან წლებში კიდევ ორჯერ მიმართა: ამერკავკასიის რკინიგზის შენობის ფასადის დეკორირებისას (1926 წ.) და არქიტექტორ არჩილ ქურდიანთან ერთად ტფილისის დინამოს სტადიონის პროექტზე მუშაობისას (1936 წ.). ორივე მათგანი, განსაკუთრებით სტადიონის შენობა, ორგანული კავშირით არქიტექტურასა და დეკორს შორის, მნიშვნელოვანია, თუმცა, „ქართული სტილის“ საუკეთესო ნიმუშად, მის შემოქმედებაში, სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკის საფასადო და ინტერიერის დეკორირება რჩება.

the plot of land with the consent of Exarch of Georgia Pitirim.⁴⁷ The submitted project proposals were discussed by the Commission of the Society of Georgian Painters, which included: sculptor Iakob Nikoladze, engineer Petre Mamradze and architect Simon Kldiashvili.⁴⁸ They selected the Kalgin-Hryniewski's proposal, however, the project of Pantheon has never been realised.

Henryk Hryniewski later revisited the traditional architectural decoration two more times, in 1920s and in 1930s: while decorating the façade of the building of Transcaucasian Railway (1926), and during working on the project of Tiflis Dinamo Stadium together with an architect Archil Kurdiani (1936). Both buildings are important due to the harmonious correlation between architecture and decoration. However, the façade and interior decoration of the building of the Noble's Land Bank is regarded as the best example of “Georgian Style” in Hryniewski's work.

47. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფ. 481, ა. 1. კ. 1478, გვ. 8

48. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. შალვა ამირანაშვილის სახელობის სკულპტურის მუზეუმის არქივი. ფ. 1, ა. 1. ს. 4, გვ. 17

47. Georgian National Archive. Collection 481. Description 1 Case 1478. p. 8

48. Georgian National Museum. Archive of Shalva Amiranashvili Fine Arts Museum. Collection 1. Description 1 Case 4. p. 17.

„შეზღუდული ადამიანების ხელში
შეუზღუდავი ძალაუფლება
ყოველთვის სისასტიკედ მიდის.“

„Unlimited power in the hands of
limited people always
leads to cruelty“
Aleksandr Solzhenitsyn⁴⁹

„შეზღუდული ადამიანების ხელში
შეუზღუდავი ძალაუფლება
ყოველთვის სისასტიკედ მიდის.
აღუეჭანდრე სოლჟენიცინი

გრიბოედოვის 22 ნომერში,
პრინცესის სახელობის
მეზობლად, შიში მეუღლის,
იტალიელი ბალერინას მარია
პერინის საბალეტო სტუდია იყო.

“Unlimited power in the hands of
limited people always
leads to cruelty”
Aleksandr Solzhenitsyn⁴⁹

The ballet studio of Maria
Perini, Henryk Hryniewski's wife,
was located next to his studio in
Griboeydov Street, #22. Maria Perini
was invited to the Tbilisi state-

49. Aleksandr Solzhenitsyn "The Gulag Archipelago," Volume 2, Moscow, 2010, p. 443.

1907 წელს პერინი ტფილისის სახანოო ოპერის თეატრში პრიმა-ბალერინად მიიწვიეს. სცენის დაცოვების შემდეგ, მარია პერინიმ ტფილისში პირველი, კლასიკური ცეკვის ქორეოგრაფიული სტუდია გახსნა. 1916-1937 წლებში ამ სტუდიაში ქართული ბალეტის ვარსკვლავები: მარია ბაუერი, თამარ ჭაბუკიანი, ლილი გვარამაძე, ილია არბატოვი, სერგეი სერგეევი, ირინე ალექსიძე, ელენე ჩიკვაძე, ნინო რამიშვილი, ილია სუხიშვილი და სხვები აღიზარდნენ. „შეუძლებელია, გაიხსენო პედაგოგი მარია პერინი და არაფერი თქვა. თუ როგორი ადამიანი იყო იგი. ახლაც, ეწერ ამ სტრატეგიებს და სინათლით და სითბოთი მევსება გული. იგი მხოლოდ ბალეტს არ გვასწავლიდა, სიკეთე და ადამიანობაც გვასწავლა“ - იგონებდა მარია ბაუერი.

ქართული ბალეტის პირველი თაობის მოცეკვავების მესხიერებაში პერინი არა მხოლოდ კარგ პედაგოგად დარჩა, რომელიც უმცდომოდ საზღვრავდა მოწაფის მონაცემებს და მაქსიმალურად ავითარებდა მათ. არამედ ძვირფას ადამიანადაც. სტუდიაში ხშირად იმართებოდა კონცერტები, საუბრები კინოზე, თეატრსა და იტალიურ ოპერაზე. ხოლო ყოველ ახალ წელს - წვეულება მოსწავლეებისთვის. საახალწლო წვეულებაზე მოხვდა პირველად პერინის სტუდიაში 10 წლის ვახტანგ ჭაბუკიანი. „ბავშვობიდან

owned Opera Theatre as a prima ballerina in 1907. Retiring the ballet theatre, Maria Perini opened the first privately-owned choreographic studio of classical dances in Tiflis. Between the years 1916-1937, many famous Georgian dancers were brought up there: Maria Bauer, Tamar Chabukiani, Lili Gvaramadze, Ilya Arbatov, Sergey Sergeev, Irine Aleksidze, Elene Chikvaidze, Nino Ramishvili, Iliia Sukhishvili and others. *“It is impossible to recall tutor Maria Perini and say nothing about her personality. Now, when I am writing these lines my heart is filled with light and warmth. She was not teaching us only ballet, she taught us kindness and humanity” – Maria Bauer was recalling.*⁵⁰

In the memory of the first generation of Georgian ballet dancers, Perini remained not only a good teacher, who precisely defined their skills and maximally developed them, but also a very

მარია პერინი
Maria Perini

50. А. Чикхейдзе, Э. Гиоргадзе. „Основное положение хореографического образования в Грузии.“ Тб. 1987, Ст.10.
51. В. Кривошеина. „Вакханы Чабукяны“. 1956. Ст. 5-6.

50. Chkhcheidze A., Giorgadze E. „Founders of Choreographic Education in Georgia“ Tbilisi, 1987, p. 10

ჰენრიკ პრინიუსი (მშენებელი აუტელის) პედაგოგებთან ერთად. ვია ვერსამიას კოლექცია

Henryk Gryniewski together with the teachers of the Tbilisi Academy of Arts. Gia Gersamia's collection

ზღაპრული ხატუბოების მიღება მართა პერინი და ხარუდაძისე დარია ჩვენთან” - წერდა ვახტანგ უკიანი.

ამ ბოლონეტებმა წამდგელობა, მოზარდების წარმოსახვაში პერინის სრულის გაიგივება ზღაპართან, დღეს გადაჭარბებულ არ უნდა მოგვეჩვენოს. თუ გავითვალისწინებთ, რომ ისინი კერ პირველი მსოფლიო ომის

precious person for them. Her studio often hosted concerts, discussions about cinema, theatre and Italian opera. Every New Year the party was being organised for students. was the New Year celebration, when 10-years-old Vakhtang Chabukiani came to Perini's studio for the first time. “We all have recollection of bright, kind fairy tales from our childhood. Once upon a time, Maria Perini came from this kind, fairy world and stayed with us forever” –

57. A. Чендзе. Э. Гриниуси.

„Основоположники хорватифического образования в Грузии.“ Тб., 1987. Ст.12.

წილების ძეხსიერება, ცხატემა
სწავლობს

სადაც იმდენი სიყვარულია მთელს

ქალბატონებს

წივსებრი იყო ხალხი

არცხევსდით

მეხსიერება

ძიადეცხილებს ახერხდა ყველაზე,
თავისა, აქ ყველა ხალხობის,
მეხსიერება იყო სადა
ხატელებით, ძიადეცხიანობით
და დიადეცხი კლავებით, თავ
ძიადეცხი, დიადეცხი

კამბოჯელი იყო მხოლოდ

შეძრევების თითქმის ყველა
ხალხი“ ეთერ ციციშვილის
მოგონებებმა მხატვრის
დახასიათებაც შეძლონება:

“ნ.ვ. ბერიძე, „ახალი მხატვარი“
„ახალი“ თბ. 1989 წ. 49-51,
ნ.ვ. ციციშვილი „ახალი მხატვარი“
„ახალი“

wrote Vakhtang Chabukiani.

The truthfulness of these memories and equalisation of Perini's studio with fairy tales in children's imagination should not look like an exaggeration today taking into consideration that these memories refer to the extremely hard times – aftermath of the First World War and the tragic 1920-1930s, it becomes obvious, how light, music and beauty of the ballet studio could have impressed students.

A small domed building, where Henryk Hryniewski's and Maria Perini's studios were housed, was situated behind the building of the Academy of Arts. “Here was his studio, Hryniewski often asked us to come and he gave lessons here. It is easy to imagine what kind of atmosphere was in this place, where walls were covered with painter's works, and shelves were full of books” – recalls Academician Vakhtang Beridze. He was Hryniewski's student at the Academy of Arts.

Architect Eter Tsitsishvili remembers over decades the extraordinary atmosphere of Hryniewski's studio: “This environment greatly impressed everyone, as here all works were performed with immense talent, professionalism and refined taste, and what is most important with great love. A big studio was round-shaped; almost all his works were

არქიტექტორ
Eter Tsitsishvili
Maria Perini
Vakhtang Chabukiani's collection

ჰენრიკ ჰრინიუვსკი
Henryk Hryniewski

„ჰენრიკ ჰრინიუვსკი იყო ხალხური
ტანის, ინტელიგენტური
გარეგნობის, კეთილი,
მიმხილველი პიროვნება. მისი
აურა დადებითად განაწიბდა
მოხაუბრებს, მძმუნებს, მოწავე
სტუდენტს. უცხოთა თუ მშობლიურთა,
იგი უკვე ამყარებდა კავშირებს
მოხატობებზე თუ მშტეტელთან.
თამილურებზე გრძნობდნენ, თათ
მბთ ქაუბრებშია ნამდვილი
ისტელოვები, განათლებული,
ფრთხილ კვალიდგინებელი“

ბარონებზე“

ის საბაღელო

ის მუხობლო

გიგო გაბაშვილი
Gigo Gabashvili

exhibited in this interior”⁵⁴ Eter
Tsitsishvili's memories preserved
characteristics of the artist too:
“Henryk Hryniewski was of average
height, with intelligent appearance,
a kind, attractive personality. His
aura prepossessed positively the
companions, listeners, students,
strangers or kith and kin. He gained
contact right away with everyone,
who felt that real intelligent,
educated, very qualified and cultural
personality was talking with them”⁵⁵

Alongside with Perini's ballet
school, Gigo Gabashvili's studio was
neighbouring Hryniewski's workshop
too. Extensive part of photographic
legacy of Gigo Gabashvili was
made in this studio. They depict
the creative environment, full of
Gabashvili's paintings and Caucasian
ethnographic objects.

In 1936-1937 all these three
cultural centres were destroyed.
In 1936, the Union of Georgian
Painters forwarded Gigo Gabashvili
to Tskhisdzin to draw a picture
illustrating the Socialistic Labour.
Gabashvili died there while
being alone, in quite strange
circumstances. His family was
informed about the happened
only a week later. Very soon, the
artist's wife Olympia Milbaum⁵⁶ was
arrested and exiled from Georgia.
It is of note that after Hryniewski's

54 Eter Tsitsishvili. “With love to Georgia”
Tbilisi, 2006. p. 296.

55 Eter Tsitsishvili. “My elder friend and
teacher”. Materials of the Conference
“Henryk Hryniewski”. Tbilisi, 2007. p. 82.

56 Giorgi Sarajishvili, Maria Damenia, Maia
Tsitsishvili. “Gigo Gabashvili”. Tbilisi. 2012. p. 23.

57 Manana Surguladze. “Poles in Georgia
– Henryk Hryniewski”. Journal “Saarqivo
Moambe”. #18. 2017. pp. 102-103.

his spouse Maria Perini was also urged to leave Georgia. She died in Nice in 1938.

However, before Stalin's "Red Terror" started in the country, Henryk Hryniewski made not a single contribution to Georgia. the period of independence of the Democratic Republic of Georgia (1918-1921), Hryniewski worked on the national symbols of independent

*Gigo Gabashvili's studio
Georgia National Museum*

ხაზე რამიქსიდებოთ
აღბედილი.

1936-1937 წლებში კულტურის
ხაზე ეს კოა განადგურდა.
1936 წელს საქართველოს
მხადგართა კავშირმა გიგო

58. Niko Javakhishvili "Tokens of Georgian
Democratic Republic" Tbilisi, 1996 p. 44.

გაბაშვილი ციხისძირში გაგზავნა სოციალისტური შრომის ამსახველი სურათის შესახრულებლად. მხატვარი უცნაურ ვითარებაში, მარტო აღეზრეულა. გარდაცვალების შესახებ ოჯახს მხოლოდ ერთი კვირის შემდეგ შეაცნობინეს. მალევე დააპატიმრეს და საქართველოდან გასახლეს მისი მეუღლე ოლიმპია მილბაუმის. პენრიკ პრინციპის დაპატიმრების შემდეგ, მარია პერინისავე დაადგინეს საქართველო. იგი 1938 წელს გარდაიცვალა ნიკაში

Republic of Georgia, together with sculptor Iakob Nikoladze and painters David Kakabadze, Oskar Schmerling and Dimitri Shevardnadze. The units of Georgian currency with denominations of 1000 and 5000 were created by Henryk Hryniewski and Dimitri Shevardnadze. Henryk Hryniewski and Dimitri Shevardnadze had many joint ventures, like the co-establishment of the Academy of Arts and co-operation at the National Gallery. They also shared the same fate. Like Henryk Hryniewski, Dimitri Shevardnadze

56. „საბავშვოლი“, მ. დანჩენი
„დრო გაბაშვილი“ იბ. 2017 წ.
57. მ. სერგელის „სოციალისტური საქართველოში“
„საბავშვოლი“

59. Georgian National Museum. Archive of Shalva Amiranashvili. Museum of Fine Arts. Collection #2. Description 3. Case 1 p. 1

„საბავშვოლი“
„დრო გაბაშვილი“
„სოციალისტური საქართველოში“
„საბავშვოლი“

თუმცა, ვიდრე ქვეყანაში სტალინური „წითელი ტერორი“ დაიწყებოდა, პენრიკ პრინევსკიმ არაერთ სფეროში დატოვა საკუთარი კვალი. დამოუკიდებელი საქართველოს არსებობის წლებში (1918-1921 წ.წ.) მან მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძესთან და მხატვრებთან – დავით კაკაბაძესთან, ოსკარ შმერლინგთან და დიმიტრი შევარდნაძესთან ერთად, საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკის (1918-1921 წ.წ.) სახელმწიფო სიმბოლიკაზე იმუშავა. ქართული ფულის ერთეულის: 1000 და 5 000 კუპონურები - მან და მხატვარმა დიმიტრი შევარდნაძემ შეასრულეს.⁵⁸ პენრიკ პრინევსკისა და დიმიტრი შევარდნაძეს ერთმანეთთან არაერთი საერთო საქმე, მათ შორის, საქართველოს სამხატვრო აკადემიის დაარსებაში უშუალო მონაწილეობა და სურათების ეროვნულ გალერეაში თანამშრომლობა აკავშირებდათ. საერთო ჰქონდათ აღსასრულიც. პენრიკ პრინევსკის მსგავსად, დიმიტრი შევარდნაძეც სტალინური რეპრესიების მსხვერპლი გახდა. იგი 1937 წლის 10 აგვისტოს დახვრიტეს. 1920 წელს, საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის ხელმძღვანელ ნოე ჯორდანიას განკარგულებით, ყოფილი „სამხედრო დიდების ტაძარი“ სურათების ეროვნული გალერეა დაარსდა. გალერეის დირექტორად დაინიშნა დიმიტრი შევარდნაძე. 1921 წელს გალერეას მხოლოდ ცხრა თანამშრომელი ჰყავდა.⁵⁹

58. გ. ჯავახიშვილი. „საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბონები“. თბ. 1996 წ. გვ. 44.

59. საქართველოს ეროვნული მუზეუმი. შალვა ამირანაშვილის ხელოვნების მუზეუმის არქივი. ფ. 2. ა. 3. ს. 1. გვ. 1.

also became the victim of Stalin's repressions. He was executed on 10th August 1937.

In 1920 by the decree, issued by Noe Zhordania, Head of the Government of Georgian Republic, the National Art Gallery was established, housed at the former "Military Temple of Glory". Dimitri Shevardnadze was appointed as a director of the Gallery. In 1921 the Gallery employed only 9 people;⁶⁰ Henryk Hryniewski was among them. He was fine art restorer and was heading the department of European Art.⁶¹ Furthermore, Hryniewski was the member of expert commission of the Gallery together with Giorgi Chubinashvili, Dimitri Shevardnadze and Giorgi Natidze. The Commission

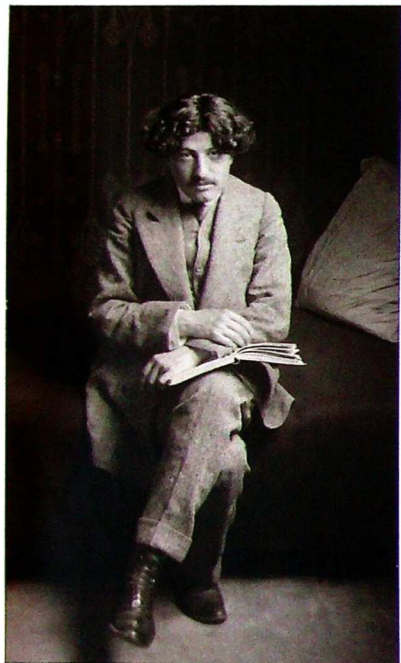
60. Ibid

61. Georgian National Archive. Collection 181. Description 1. Case 482 p. 82

5000 მანეთიანი კუპონი 105x175 მმ.
ფოტო: National Geographic საქართველო

5000 Rubles banknote. 105x175 mm.
Photo by National Geographic Georgia

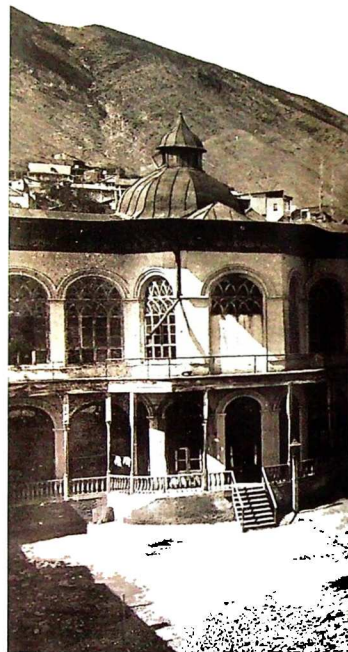
დimitრი შევარდნაძე
Dimitri Shevazdnadze

მათ შორის იყო პენრიკ პრინცესკი, იგი იყო შხატვარ-რესტავრაციორი და ევროპული ხელოვნების განყოფილების ხელმძღვანელი. ამასთანავე, პრინცესკი გიორგი ჩუბინაშვილთან, დიმიტრი შევარდნაძესთან და გიორგი ნათიძესთან ერთად გალერეის საექსპერტო კომისიის წევრი იყო. კომისია სახვითი და დეკორატიული გამოყენებითი ხელოვნების ნიმუშების ავთენტურობასა და ღირებულებას ადგენდა. იღებდა გადაწყვეტილებას გალერეისთვის ექსპონატების შეძენის და საზღვარგარეთ ნივთების გატანის ნებართვის თაობაზე პრინცესკის ბორჯომის სასახლეებში დაცული არტეფაქტების აღრიცხვასა და შეფასებაშიც იღებდა მონაწილეობას. 1927 წელს კი, საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატის მიერ დამტკიცებულ საპეციალურ კომისიაში, საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, ქვეყნიდან საფრანგეთში გატანილი სამეზემო ფასეულობათა სიის დადგენაზე მუშაობდა განათლების სახალხო კომისარიატის სამეცნიერო დაწესებულებათა მთავარმმართველობის გამგე ვუკოლ ბერიძესთან, ხელოვნებათმცოდნე გიორგი ჩუბინაშვილთან, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის დირექტორ სერგო გორგაძესთან, მხადგრებთან - იოსებ შარლემანთან და დიმიტრი შევარდნაძესთან ერთად.

60. იქვე გვ. 3.

61. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფ. 181. ა.1. ს. 482. გვ. 2.

62. გ. ჯორდანია. „დაბრუნებული საუნავე“. თბ. 1983 წ. გვ. 26; 73.

determined the authenticity and value of fine, applied and decorative arts objects; made decisions on acquisitions by the Gallery, and issued export permits. Hryniewski also participated in inventory and evaluation of artefacts preserved at Borjomi Palaces;⁶² in 1927 Hryniewski worked in the special Commission approved by the Georgian SSR People's Commissariat of Education to identify museum artefacts evacuated from Georgia

62. Givi Zhordania. "Returned treasure" Tbilisi. 1983. pp. 26; 73.

მარალელურად, იგი განათლების სახალხო კომისარიის სახელით ხელოვნების მემკრთულეებს სელმძღვანელოდა.

ჰენრიკ ჰრინევსკი საქართველოს სამხატვრო აკადემიის - კავკასიაში პირველი უმაღლესი სამხატვრო სასწავლებლის ერთ-ერთი ფუძემდებელია. სამხატვრო აკადემია არმაკუნის სახელეში 1922 წლის 8 მარტს დაარსდა „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“

to France after the occupation of Georgia by Soviet Russia. Together with Hryniewski, the members of the commission were: Vukol Beridze, head of organ of governance of scientific organizations of the People's Commissariat of Education, art historian Giorgi Chubinashvili, director of Historic and Ethnographic Museum Sergo Gorgadze, and painters – Iosif Charlemagne and Dimitri Shevardnadze.⁶³ In parallel, Hryniewski supervised the direction of fine arts within the People's

*სამხატვრო აკადემია, XX სუენის დასაწყისი
Academy of Arts. Beginning of 20th centurie*

მხატვართა ჯგუფი. ცუხიძის ქუჩაზე ქართლს ფოტო. 1902 წ.
 პირველ რიგში: იაკობ ნიკოლაძე და ალექსანდრე მკვირდიშვილი
 მეორე რიგში: გეორგი ბაშინჯიანი, ოსკარ შმეტლინგი
 მესამე რიგში: პენრიკ პრინეფსკი, გიგო გაბაშვილი, ლუიჯი ლუნგო
 მეოთხე რიგში: ჯიშკა თათუილიანი, ბოის ფოგელი,
 კონსტანტინე ზანისი, ნიკოლაი სკლიფოვსკი
 ვია გეტსამია კოლექცია

Group of artists. Tiflis. Photo by Eduard Klar. 1902
 1st row: Yakob Nikoladze and Aleksandre Mzevlisvili
 2nd row: Gevorg Bashinjaghyan, Oskar Schmeteling
 3rd row: Henzyk Hryniewski, Gigo Gabashvili, Luigi Lungo
 4th row: Yeghishe Tatevosyan, Boris Vogel,
 Constantine Zanis, Nikolay Sklifosovsky
 Gia Getsamia's collection

ფერწერისა და ქანდაკების სკოლის
 ბაზაზე. აკადემიის სამხატვრო
 საბჭოს წევრები გიგო გაბაშვილი,
 იაკობ ნიკოლაძე, ევგენი ლანსერე.
 მოსე თოიძე, იოსებ შარლემანი,
 ელიშე თათუილიანი, ანატოლი
 კალგინი, ნიკოლოზ სევეროვი
 და პენრიკ პრინეფსკი იყვნენ.
 პენრიკ პრინეფსკის დაწერილია
 სამხატვრო აკადემიის დებულება,
 დათარიღებული 1922 წლის 6
 მარტით.

Commissariat of Education.

Henryk Hryniewski is one of
 the founders of the first higher
 education art school in Caucasus –
 Georgian Academy of Arts. Academy
 of Arts was established in the
 Arshakuni Palace on 8th March 1922
 on the basis of the school of painting
 and sculpture, ran by "The Society
 for the Promotion of Caucasian
 Fine Arts" Board members of
 the Academy of Arts were: Gigo

სხვადასხვა წლებში ჰენრიკ პრინცესკი სამსადგრო აკადემიაში პრიორეტუროს, არქიტექტურის ფაკულტეტის დეკანი, ხატვისა და პერსპექტივის პროფესორი იყო, საქართველოს ეროვნულ არქივში დაცულია პრინცესკის აკადემიაში მუშაობის ამსახველი არაერთი დოკუმენტი. მათ შორის, სასწავლო საგნის პერსპექტივის სემესტრული ანგარიში, დაწერილი ქართულ ენაზე.

ევროპული სამხატვრო სასწავლებლების მსოფლზე დაყრდნობით შექმნილ ტფილისის სამხატვრო აკადემიაში 1920-იანი წლების ბოლოს ვითარება რადიკალურად შეიცვალა. სხვა საბჭოთა უმაღლესი სასწავლებლების მსგავსად, სასწავლო პროცესი მკაცრად იდეოლოგიზებული გახდა. პროფესორებსა და სტუდენტებზე მკაცრ კონტროლს აკადემიის პარტიული ორგანიზაცია ახორციელებდა. ორგანიზაციის მთავარი ფუნქცია „ბოლშევიკური სიფიზლით“ აკადემიის რიგებში შერეული „ხალხის მტრების“ გამოვლენა და მხილება, იდეოლოგიურად არასანდო პირთა სასწავლო პროცესიდან ჩამოშორება იყო.

1927 წლის 20 დეკემბერს განათლების სახალხო კომისარიატში სპეციალური კრება შედგა, რომელიც სამხატვრო აკადემიის რექტორის და მისი ერთ-ერთი დამფუძნებლის - პროფესორ გიორგი ჩუბინაშვილის თანამდებობიდან მოსხსნის საკითხს განიხილავდა. „პარტიის სამდივნო ყოველთვის ემხრობოდა აზრს, რომ რექტორი ჩუბინაშვილი

Gabashvili, Iakob Nikoladze, Eugene Lanceray, Mose Toidze, Iosif Charlemagne, Yeghishe Tatevosyan, Anatoly Kalgin, Nicholas Severov and Henryk Hryniewski. Hryniewski wrote the statute of the Academy of Arts dated by 6th March 1922.

In different times Henryk Hryniewski worked as the Vice-rector, dean of the Faculty of architecture, professor of painting and perspective at the Georgian National Academy of Arts. Georgian National Archive preserves number of documents attesting Hryniewski's work at the Academy. Among them was an end-of-term report of the taught course – perspective, written in Georgian language.

The conditions at the Tiflis Academy of Arts initially created on the basis of European art school model, drastically changed by the end of 1920s. Alike all Soviet higher education institutions, teaching process became strictly subjected to ideology. The Party organization of the Academy controlled professors and students very strictly, with “Bolshevik Sobriety”. Their main duty was to identify “people's enemies” within the walls of Academy, and expel ideologically unreliable people from educational process.

On 20th December 1927 the People's Commissariat of Education hosted a special meeting. They were discussing the displacement of Professor Giorgi Chubinashvili, the Rector and one of the founders of the Academy of Arts. “Party Secretariat always supported the idea that Rector Chubinashvili,

მხიჯი ფიგურა (ურავმენი)
ქალაქი, თბილისი. 20x29 სმ.
თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო
აკადემიის კოლექცია

Nude (Fragment)
Pencil on paper. 20x29 cm.
Collection of Tbilisi
state academy of art

ძველი კონსერვატული აკადემისტო არასდროს იდგა საბჭოთა ქლათფორმაზე და მისი გავლენით აკადემია ამჟამად არის გველზე კონსერვატული უმაღლესი სასწავლებელი საბჭოთა კავშირში და ამიტომ აუცილებელია შეიცვალოს მმართველი ორგანო, მხოლოდ მაშინ დადგება აკადემია ფეხზე“ - აღნიშნა კრებაზე სიტყვით გამოსვლისას ცნობილმა საბჭოთა ფუნქციონერმა, ხელოვნებათმცოდნე ალექსანდრე დუდუჩავამ.⁶⁴ მალევე, სწორედ მან შეცვალა გიორგი ჩუბინაშვილი სამხატვრო აკადემიის რექტორის პოსტზე. 1931 წელს, ალექსანდრე დუდუჩავამ შეეწირა საბჭოთა რეპრესიებს. რეჟიმი არავის ინდობდა, მათ შორის, არც ერთგულ მხახურებს.

1929 წლის 13 დეკემბერს, აკადემიის პარტორგანიზაციის კრებამ, პრორექტორ პენრიკ პრინცის საკითხიც განიხილა და მისი თანამდებობიდან გადაყენების გადაწყვეტილება მიიღო, როგორც „ინიციტივის და ადმინისტრაციული უნარის არ მქონე, რამაც გამოიწვია მიმდინარე სამოსწავლო პროგრამის ჩაშლა.“⁶⁵

პრორექტორის პოსტის დატოვების შემდეგ პრინცისკი განაგრძობდა სტუდენტებთან მუშაობას სამხატვრო აკადემიაში, სამშენებლო ტექნიკურა და საქართველოს სახელმწიფო

an old conservative academist, was not standing on the Soviet platform and under his influence the Academy at present is the most conservative higher educational institution in the Soviet Union and therefore it is necessary to replace the organ of governance, only then the Academy will recover” – said in his speech the famous Soviet functionary, art historian Aleksandre Duduchava.⁶⁴ Very soon he replaced Giorgi Chubinashvili and took up his post. However, in 1937 Duduchava also became the victim of Soviet repressions.⁶⁵ The regime had no mercy on anyone, even on its devoted servants.

On 13th December 1929 the Party organization also discussed the issue of Vice-rector Henryk Hryniewski, and took the decision to dismiss him, as he seemed to be a person “without initiative and not having administrative skills that caused collapse of current educational process”.⁶⁶

After his discharge, Hryniewski continued to work with students at the Academy of Arts, at the Technical School of Engineering and Georgian State University. In 1930s Hryniewski managed to realise one more significant project: together with architect Archil Kurdiani he designed the Tiflis Dinamo Stadium (1936). In 1967 the Stadium was radically reconstructed and now the

ჯარისკაცები (ფრაგმენტი). ქაღალდი, თანქარი. 18,5x24 სმ. თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის კოლექცია

Soldiers (Fragment). Pencil on paper. 18.5x24 cm. Collection of Tbilisi State Academy of Art

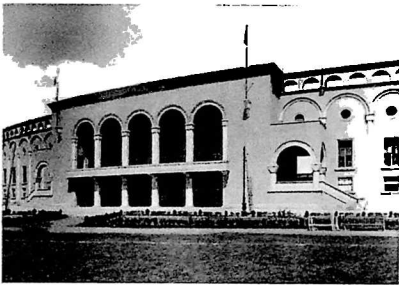
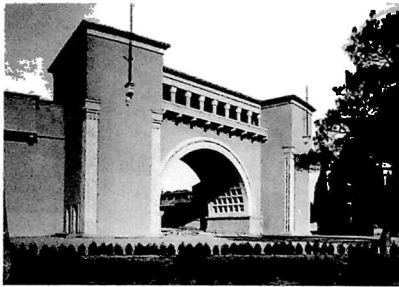
64 საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი. ფ. 865. ა. 1. ს. 2. გვ. 11-13.
65 ნ. ზაალაშვილი. „ახალი მონაცემები რეპრესირებული ქართველი მხატვრების ბიოგრაფიებისა და შემოქმედების შესახებ“. საქართველოს სიძველენი. თბ. 2005 წ. N7-8. გვ. 359.

66. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი. ფ. 865. ა. 1. ს. 1. გვ. 126-127.

64 Archive of the Ministry of Internal Affairs. Collection 865. Description 1. Case 2. pp. 11-13.

65. Nino Zaalishvili. “New information regarding the biographies and legacy of the repressed Georgian Artists”. “Saqartvelos Sidzveleni”, Tbilisi, 2005, #7-8, p. 359.

66. Archive of the Ministry of Internal Affairs. Fund 865. Description 1. Case 1. pp. 126-127.

თბილისის დინამოს სტადიონი. 1936 წ.
 არქიტექტორები: არჩილ ჯივჩავაძე, ჰენრიკ ჰრინიუვსკი
 საქართველოს ეროვნული მუზეუმი

Tbilisi Dinamo Stadium, 1936
 Architects: Archil Kvichadze, Henryk Hryniewski
 Georgian National Museum

უნივერსიტეტში, 1930-იან წლებში მას კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პროექტის განხორციელება მოახსრო: რეგიონზე ზემოთ აღინიშნა, 1936 წელს მას არქიტექტორ არჩილ ჯივჩავაძეს ერთად ფეხების დიზაინის სტადიონის პროექტებზე იმუშავე, სტადიონის შესართას 1936 წელს რადიკალური რეკონსტრუქცია ჩატარდა და პირველადი ხაზით ის მხოლოდ დიდი ზომის შენობის, პრინციპში, სტადიონის ელემენტების, ისევე ცნა.

სტადიონის არქიტექტორის არჩილ ჯივჩავაძე

1930-იან წლებში არჩილ ჯივჩავაძე მუშაობდა სტადიონის პროექტზე. 1937 წელს მისი ნამუშევრები „ქველად“ „ახალი კოლხიდის საერთო სედი“ წარმოდგენილი იყო გამოფენაზე „თრღისაანი საქართველო პეიზაჟურ მხატვრობაში“ გამოფენის, ისევე, როგორც ბერლინის ეროვნული მხატვრობის საერთო სურათის წარმოდგენად, სტადიონის სხვა მხატვრობის ნამუშევრების სათაურები დავასახელოთ: „ბედნიერი და შეძლებული ცხოვრება“, „ამხანაგები ღორმშობი და ბერია ავარში“, „ამხანაგი სედილი ახალგაზრდობის წლებში“, „ხილის კრეფა გორის საბჭოთა მეურნეობაში“, „ფიჭვების და ჩაის საბჭოთა მეურნეობა“ და სხვა. ამავე წელს, პრინციპის

initial appearance of the Stadium has been retained only in photos. While decorating the structure, Hryniewski again addressed the ornamentation of traditional Georgian architecture, and turned it into an organic element of the Stadium architecture.⁶⁷

In 1930s Hryniewski participated in several exhibitions. In 1937 his works “Old Kolkhida” and “Common View of New Kolkhida” were presented at the exhibition “Order Holder Georgia in Landscape Paintings”.⁶⁸ In order to create a common picture of Georgian painting of this period it is enough to list titles of the exhibits: “Happy and Wealthy Life” “Comrades Voroshilov and Beria in Adjara” “Soviet Citrus and Tea Farms” “Comrade Stalin in Youth” “Collection of Fruit in Soviet Farm of Gori” and others. In the same year Hryniewski's two paintings – “The Porch of Kintsvisi” and “Earth-digger” were sent to Moscow at the exhibition of Georgian painters.⁶⁹ The further fate of these paintings is unknown.

In 1937 Georgia celebrated Ilya Chavchavadze's centenary Jubilee. Many social activities were held during this celebration. On 6th June the exhibition of paintings, commissioned by the Ilya Chavchavadze's Jubilee Committee, was inaugurated at the National Gallery. Works of Henryk Hryniewski, the first illustrator of Ilya

67. T. Kvirikvelia, “Architecture of Tbilisi”, Tbilisi, p. 133

68. Georgian National Archive Collection 10. Description 1. Case 49 pp 2-3

69. Ibid

70. Georgian National Archive Collection 10. Description 1. Case 119 p. 11.

67. T. Kvirikvelia, “Architecture of Tbilisi”, Tbilisi, p. 133.

68. საქართველოს ეროვნული არქივი, ფ. 10.

ა. 1. ს. 49, გვ. 2-3.

69. იქვე.

საქართველო

Chavchavadze's literary works, were not presented at all. Obviously, he was already considered among those who were unacceptable for the Soviet regime. This is not a surprise – according to works, retained to modern days, Hryniewski and his works never served the regime. In 1937 he was not on the list of the artists, who were working on the themes of Lenin and Stalin by the order of the Union of Artists of Georgia. Thus, there is no evidence of Soviet leader's portrait painted by him. Seemingly, when the latter list was designed, Hryniewski was already on "another" list. In the settings of the Soviet Union and Stalin's repressions, the artist of Hryniewski was

1636 წ.

*Prof. Donato
Architects
Georgian*

საქართველო

73. Timothy Snyder. "Bloodlands: Europe between Hitler and Stalin". Tbilisi, 2014. p.164

[illegible]

პრინციპი 1937 წლის
15 დეკემბერს დააპატიმრეს.
ისევე, როგორც საბჭოთა
კავშირში მცხოვრები ახი ათასობით
ეთნიკური ნიშნით
გასდა.

„ოპერაციებს“
რაიქელთა შედეგად
საბჭოთა კავშირში მცხოვრები
ეთნიკური კმირესობები,
ეთნიკური კეთენილების მიხედვით
გადადნ რეპრესიების სამიზნე,
„პოლონური ოპერაცია“ ყველაზე
მასშტაბური იყო. მას საფუძვლად
დაედო სსრკ შინაგან საქმეთა
სახალხო კომისარიატის 1937 წლის
11 აგვისტოს ბრძანება (№00485).
საბჭოთა კავშირის მასშტაბით,
პოლონური აგენტურული
ქსელების ჯამუშების განადგურების
შესახებ. პოლონეთის
აგენტობისათვის დაპატიმრებული
143 810 ადამიანიდან სასჯელის

Henryk Hryniewski was arrested
on 15th December 1937. Alongside
with thousands of Poles living in
the Soviet Union, he became victim
of persecution on ethnic grounds.
Among “National operations”
when ethnic minorities living in the
Soviet Union became the targets
of repressions, “Polish Operation”
was the most large-scaled. And
the basis for these repressions
was NKVD Order #00485 dated
11th August 1937 about liquidation
of Polish sabotage and espionage
groups.⁷⁴ Out of 143,810 people
arrested as Polish agents in the
whole Soviet Union 111,091
Poles were sentenced to supreme
penalty.⁷⁵ In Georgia in the frames
of “Polish operation” 145 people
were arrested. 66 of them were
executed.⁷⁶

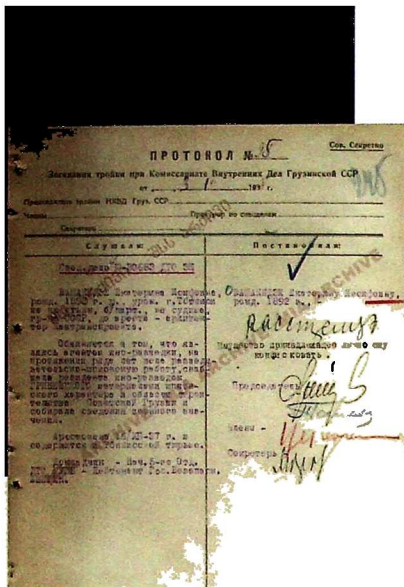
74. Timothy Snyder "Bloodlands: Europe
between Hitler and Stalin" Tbilisi, 2014, p. 164

75. Ibid. p. 178.

76. Mark Yunge, Omar Tushurashvili, Bernd
Bonvecchi. "Bolshevik Agenda in Georgia"
Tbilisi. 2015. p. 89.

74. ტ. სნაიდერი. „აიბლანდი მიწები.
გერმანია პიტლესა და სტალის შორის“
2014 წ. გვ. 164.

ჰენრიკ ჰრინევსკის სურათები, გაუქმების უკმაყოფილო დაპატიმრების დანართები. ოქმი. ბრალის დება უცხოეთის დაპატიმრების ანგარიშობა და რეზიდენციის პრინციპით სპონსორი მნიშვნელობის დაპატიმრების მასალის მისაღებად.

გაუქმების უკმაყოფილო დაპატიმრების 1937 წლის 16 დეკემბერს. პირველი დღის ჰენრიკ ჰრინევსკის დაპატიმრებისა.

ორივე მათგანი დაპატიმრების ერთ დღეს - 1938 წლის 4 მარტს.

დოკუმენტი დარჩენილი საქართველოს მინისტრის საქმის სპონსორის არსებით.

The minutes of execution of Ekaterine Vashakidze, student of Henryk Hryniewski.

Accused for being a foreign intelligence agent and supplying important military information to the resident Hryniewski.

Ekaterine Vashakidze was arrested on 16th December 1937, the next day after Hryniewski's arrest.

Both of them were executed on the same day - 4th March 1938.

The document is preserved at the archives of the Ministry of Internal Affairs of Georgia.

უმალესი ზომა - დახვრეტა
111 091 პოლონელს მიესაჯა.

საქართველოში „პოლონური ოპერაციის“ ფარგლებში 145 ადამიანი დააპატიმრეს. მათგან 66-ს დახვრეტა მიესაჯა.

ჰენრიკ ჰრინევსკის დაპატიმრების დღეს, სამხატვრო აკადემიის ბრძანებების წიგნში მოკლე ჩანაწერი გაკეთდა: „მათავისუფლდეს თავისი მოვალეობიდან ხატების კათედრის გამო. პერსპექტივის მასწავლებელი გენრიხ გრინევსკი ა/წ/ 15 დეკემბრიდან.“

ჰენრიკ ჰრინევსკი 1938 წლის 4 მარტს დახვრეტეს.

ჰენრიკ ჰრინევსკის ცხოვრება და შემოქმედება XX საუკუნის პირველი სამი ათწლეულის ქართული სახვითი ხელოვნების ისტორია. 1900-იანი წლებიდან 1937 წლამდე ქვეყნის კულტურისთვის მნიშვნელოვან არაერთ მოვლენას ჩაუვლია მისი მონაწილეობის გარეშე. თავის ცხოვრებით იგი მშვენიერებას და ცოდნას ნერგავდა. პასუხად საბჭოთა საქართველოსგან „ხალხის მერის“ წოდება და ტყვია მიიღო.

ჰენრიკ ჰრინევსკი დიმიტრი შვეპარდნაძესთან, პეტრე ოცხელთან, ვახტანგ კოტეტიშვილთან, რიშარდ ზომერთან ერთად იმ რეპრესირებულ და უსაფლავოდ

On the day of Henryk Hryniewski's arrest a short notice was made in the book of orders of the Academy of Arts: "Henryk Hryniewski to be discharged from his duties as a chair of painting department and teacher of perspective from 15th December of the current year".⁷⁷

Henryk Hryniewski was executed on 4th March 1938.

Life and artistic work of Henryk Hryniewski is the history of Georgian Fine Arts throughout the first three decades of the 20th century. Not a single significant event of Georgian culture passed by without his involvement from 1900s until 1937. He was creating beauty and disseminating knowledge for his entire life. In response he got a label of "people's enemy" and a bullet from Soviet Georgia.

Henryk Hryniewski together with Dimitri Shevardnadze, Petre Otskheli, Vakhtang Kotetishvili, Richard Sommer is among those painters, poets, writers, who were repressed and whose graves are lost; the aesthetic and moral deficiency caused by taking their lives, is still felt. Henryk Hryniewski is one out of millions of Soviet citizens, who were wiped off by the regime not only physically, but it also aimed at erasing their names and their achievements from our memories.

And yet memory never dies. Henryk Hryniewski and the trace

75. იქვე, გვ. 178.

76. მ. იუნგე, „ოთმურამული“, ბ. ბონდერი. „ბოლშევიკური წესრიგი საქართველოში“, თბ. 2015 წ. გვ. 89.

77. ციტირებულია: მ. ნალოშივილი.

„30-იანი წლების საბჭოთა რეპრესიების მსხვერპლი მხატვარი ჰენრიკ ჰრინევსკი“ კონფერენციის „ჰენრიკ ჰრინევსკი“ მოხსენებების კრებული, თბ. 2007 წ. გვ. 68.

დაკარგულ მხატვრებს, პოეტებს, მწერლებს შორისაა, რომელთა სიცოცხლის მოსპობით შექმნილი ესთეტიკური და მორალური დანაკლისი დღემდე იგრძნობა.

პეტრიკ პრისევსკი ერთ-ერთია ამ მდიდარობით საბჭოთა მოქალაქეთაგან, ვისც რეუმიზმა არა მხოლოდ ფიზიკურად გაანადგურა, არამედ მათი სახელებისა და საქმეების მესხიერებიდან წაშლივ დაიხსია მისი.

თუმცა, მესხიერება არ კვდება. პეტრიკ პრისევსკი და მისი მთელი ქართული ხელოვნებაში დარღვებული კვალი ილია ქავჭავაძის თხზულებათა პირველი, ძველად ქველად წიგნში, თბილისის არქივებში, დაზღვრულ მხატვრობაში დარჩება და ვიცხადია, ვიდრე ეს ყოველივე არსებობას განაგრძობს.

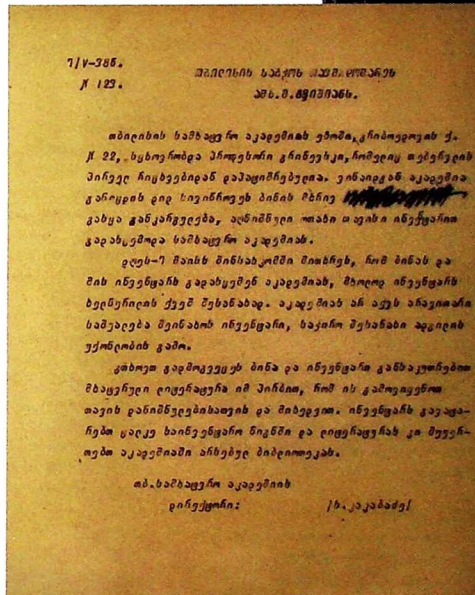
*ლაშავერის აუღუბის რეჟისორის
მიხარტოვ თბილისის საბჭოს
თავმჯდომარის დაპირებებით
პეტრიკ პრისევსკის ბინისა და
ინჟინერის აუღუბის საკუთრებაში
გადასვლის თხოვნით.*

დოკუმენტის თარიღი - 07/05/1938 წ.

ლაქართაქის ქრონოლოგიური არქივი

ფ. 87. პლ. 1. ს. 128. გვ. 15.

he left in Georgian art – in Ilia Chavchavadze's first volume of works, today a monument of cultural heritage; in Tbilisi architecture, in easel painting – is still visible and will remain alive until all these continues to exist.

*Letter of Rector of Tbilisi Academy
of Arts Silovan Kakabadze
addressed to the Head of Tbilisi
City Council requesting to transfer
Glenzyk Glyniewski's apartment and
property to the Academy of Arts.*

07/05/1938

National Archives of Georgia

Collection 87 Doc. C.128. Pg.15.

Сов. Секретно

Грузинской ССР

Сов. Секретно

ПРОТОКОЛ № 18

Заседания тройки при Комиссариате Внутренних Дел Грузинской ССР
от 19 1938 г.

Председатель тройки НКВД Груз. ССР

Прокурор по спецделам

Члены

Секретарь

Постановили:

Слушали:

След. дело 1-10062 от 1938 г.

Григорий Тенури каргози, род. 1889 г., урож. Гр., арестован в бывших Аджар, поляк, гр-н СССР, в партиях не состоял, не судим, до ареста профессор математики Худобаста г. Тбилиси.

Обналичился в том, что являлся резидентом трех инно-разведок, не исполняющих 20 лет, вел разведывательно-шпионскую работу в пользу инно-государств. Снабжал инно-разведок материалами шпионского характера вербально в связи разведки агентуры.

арестован 15.11.37
пущен в Тбилисской

Сек. М. Д. - Нач. У-го Управления
ДЮ Сек. М. Д. - Азерб.

1938

Рассмотрено
на заседании прикомандованного лично ему
инспектора

Генеральный

Handwritten signature and initials.

სამეულის სხდომის ოქმი N 95

სრულიად საიდუმლოდ

საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა კომისარიატის სამეულის სხდომის ოქმი

3 მარტი 1938 წ.

საგამომიგებო საქმე N30682 ამიერკავკასიის რკინიგზის შინსახკომის საგზაო-სატრანსპორტო განყოფილება.

მოისმინეს: პრინევსკი ჰენრი თეოდორის ძე, დაბადებული 1869 წ. ქ. ქუთაისში, წარჩინებული წარმოშავლობის, ეროვნებით პოლონელი, საბჭოთა კავშირის მოქალაქე. უპარტიო. ნასამართლები არ ყოფილა. დაპატიმრებამდე იყო ქ. თბილისის სამხატვრო აკადემიის პროფესორი.

ბრალი ედება 20 წლის განმავლობაში სამი უცხო ქვეყნის დაზვერვის რეზიდენტობაში, უცხო სახელმწიფოების სასარგებლოდ დაზვერვით-გაშუქურ მუშაობაში, უცხოეთის დაზვერვისთვის გაშუქური ხასიათის მასალების მიწოდებაში, აგენტების გადაბირებაში.

დაპატიმრებულია 1937 წ. 15 დეკემბერს და იმყოფება თბილისის ციხეში.

მომხსენებელი - ამიერკავკასიის რკინიგზის შინსახკომის საგზაო-სატრანსპორტო განყოფილების მე-5 განყოფილების უფროსი ავერინი.

დაადგინეს: პრინევსკი ჰენრიკ თეოდორის ძეს, დაბადებულს 1869 წ.

მიესაჯოს დახვრება

პირადი ქონების კონფისკაციით.

თავმჯდომარე - სერგო გოგლიძე

წევრები - ილარიონ ტალახაძე, შალვა წერეთელი

მდივანი - ალექსანდრე მოროზოვი

დოკუმენტი დატულია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივში

Ternary meeting, Protocol No. 95

Top Secret

Georgian SSR Commissariat of Internal Affairs ternary meeting protocol

March 3, 1938

Investigation Case No.30682 Trans-Caucasian Railway Road Transport Department of People's Commissariat of Internal Affairs (NKVD)

Reviewed: Henryk Hryniewsky's son of Theodor, born in Kutaisi in 1869. A noble descent of Polish nationality, citizen of the Soviet Union. Non-party. Never been convicted. Prior to his arrest, he was a Professor at the Tbilisi Academy of Arts.

Accused for being an intelligence agent of three foreign countries for 20 years; an intelligence and espionage work for the benefit of foreign states; supplying foreign intelligence agencies with the spyware; enticing agents.

Arrested in 1937 December 15 and is in Tbilisi prison.

Rapporteur – Head of the 5th Division of Road Transport Department of Trans-Caucasus Railway, Averin.

Found: Hrinesky Henrik, son of Theodore, born 1869

sentenced to shoot

with the confiscation of personal property.

Chairman - Sergo Goglidze

Members - Ilarion Talakhadze, Shalva Tsereteli

Secretary - Alexander Morozov

The document is preserved at the archives of the Ministry of Internal Affairs of Georgia

ოქმი

1938 წ. იანვარის 9-სა ჩვენ ქვემოთ ხელის მომწერთ ხელოვნების მუზეუმის დირექტორმა გრიგოლ ბუხნიკაშვილმა, ამავე მუზეუმის თანამშრომლებმა: იროდიონ სონღულაშვილმა და ლევან რჩეულიშვილმა ავღგვედით ხალხის მტერის, მხატვარ ჰერინესკის ხელოვნების მუზეუმის მტერების ქონებაში შესული აკვარელში შესრულებული შემდეგი არქიტექტურული (ისტორიული) სურათები.

1. N 253 პიტარეთის ტაძრის განაკვეთი
2. N254 "_____"
3. N400 პიტარეთის მონასტერი
4. N401 ერთანშინდის ეკლესია
5. N402 ბიეთი
6. N403 ყინცვისის მცირე ეკლესიის ფასადი
7. N381 წულრულაშენი
8. ბოლნისის სიონი სამრეკლოთი წინა პლანზედ.

გ. ბუხნიკაშვილი
ირ. სონღულაშვილი
ლ. რჩეულიშვილი

საქართველოს ეროვნული მუზეუმი.

შალვა ამირანაშვილის ხატულობის ხელოვნების მუზეუმის არქივი

Protocol

1938 On January 9, we, the Director of the Museum of Fine Arts, Grigol Bukhnikashvili, staff of the same Museum: Irodion Songhulashvili and Levan Rcheulishvili, confiscated following architectural (historical) works painted by the public enemy Henryk Hryniewski in the watercolor and preserved at the Metekhi Museum of Fine Arts)

1. N 253 Pitareti church sector
2. N254 "_____"
3. N400 Pitareti monastery
4. N401 Ertatsminda church
5. N402 Blet
6. N403 The façade of the Kintsvisi small church
7. N381 Tsugrugasheni
8. Bolnisi Sioni bell tower in the foreground.

G. Bukhnikashvili
Ir. Songhulashvili
L. Rcheulishvili

Georgian National Museum
Archives of Shalva Amiranashvili Museum of Fine Arts

პენრიკ ჰერინესკის მუზეუმ
„მეტეხში“ დაცული ნამუშევრების
განადგურების ოქმი.

ოქმში დასახელებული
ნამუშევრები, საბედნიეროდ,
განადგურებას გადაურჩნენ.
სავარაუდოდ, ისინი მუზეუმის
თანამშრომლებმა გადამაღეს.
მუზეუმის საინვენტარო წიგნში
ეს ნამუშევრები 1954 წელსაა
გატარებული. დღეს თითოეული
მათგანი დაცულია ხელოვნების
მუზეუმის ნახაზებისა და
არქიტექტურული ანაზღაურების
კოლექციაში.

Protocol on the destruction of
Henryk Hryniewski's works stored
in the Metekhi Museum. The
paintings survived the destruction.
They were probably secluded
by museum staff. These works
were mentioned in the museum's
inventory later, only in 1954 and
today they are preserved in the
collection of architectural plans
and drawings of the Museum of
Fine Arts.

ПРОТОКОЛ
Комиссаров Внутренних Дел Грузинской ССР

Заседания

Председатель
Члены

т ж а н

242

1938 წლის იანვრის 9-სა ჩვენ ქვემოთ ხელის მომწერით ხელშეწყობის
შედეგად "მეცხეობის" დირექტორმა გიორგი ბუბუკიძემ, ამავე შედეგის თანა-
მომწერებმა: ილიკო სომოქიძემ და ლევან ჩხეიძემ ავტომატურად ხარისხის
შეცვლის, მხატვარ პეტრეასკის ხელშეწყობის შედეგის ქონებაში შესუ-
ლი აკადემიკოსების მიხედვით ანტიკომუნისტური /ილუზიური/ ხელშეწყობა.

1. № 253 პეტრეასკის ცემის განკუთვნი
2. № 254 -" "
3. № 400 პეტრეასკის მომწერები
4. № 401 პეტრეასკის პეტრეასკის
5. № 402 ბიურო
6. № 403 ყიფიანის მიხედვით პეტრეასკის ფასადი
7. № 381 ნურბეასკის
8. პეტრეასკის სიონი საშენებლო ნიშნა პეტრეასკის.

მ. ბ. პეტრეასკის

საქართველოს ეროვნული მუზეუმის
შალვა ამირანაშვილის სახელობის
ხელოვნების მუზეუმის კოლექცია

Collections of the
Shalva Amiranashvili Museum of Fine Arts,
Georgian National Museum

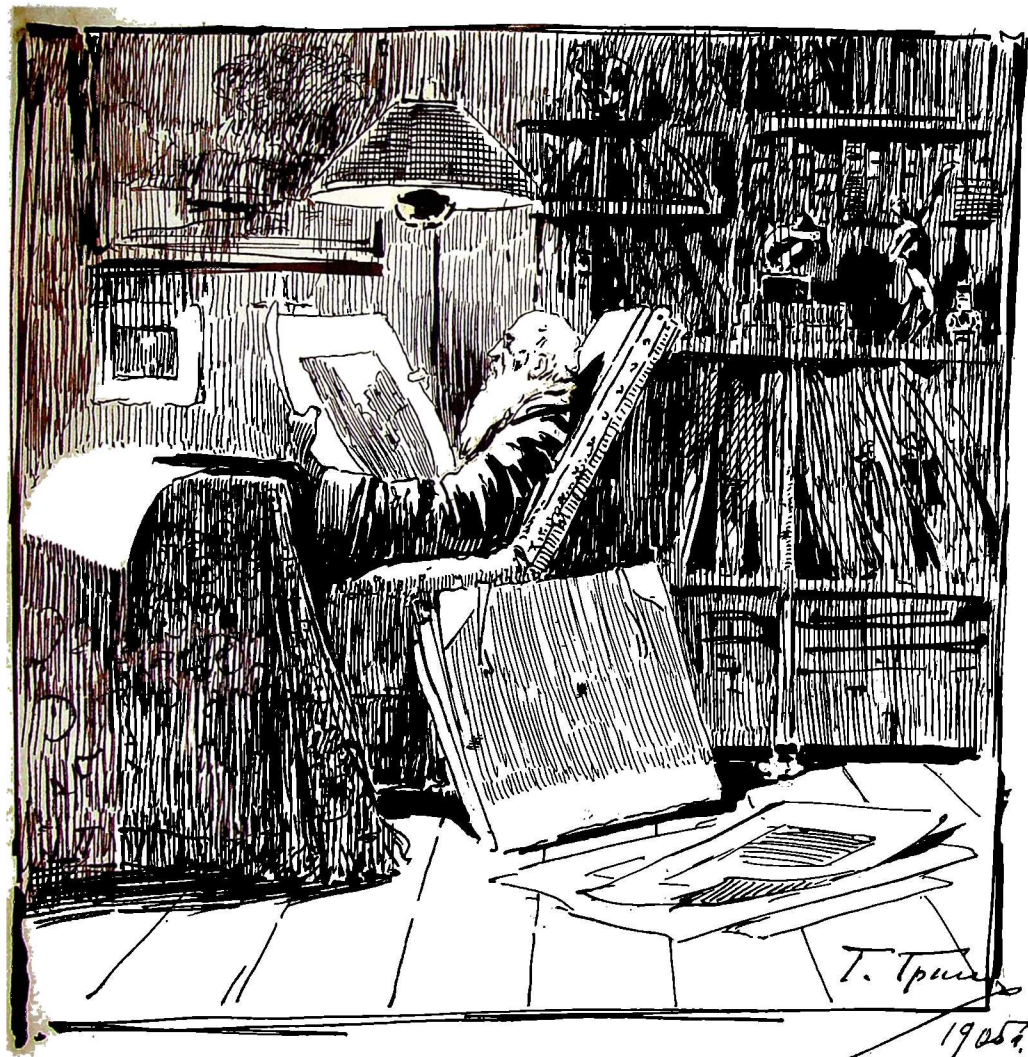

Երբեք չի լինում
Երբեք չի լինում. 1888 թ. 18.8x27.5 լմ.

Seascape
Tempera on cardboard. 18.8x27.5 cm.

Սրբազան Սրբազան. 1899 թ.
Սրբա. 76x64 լմ.

Portrait of Baglakov. 1899
Oil on canvas. 76x64 cm.

განახლება, 1908 წ.
ქაღაღედი, ცენტი.
22,3x17 სმ.

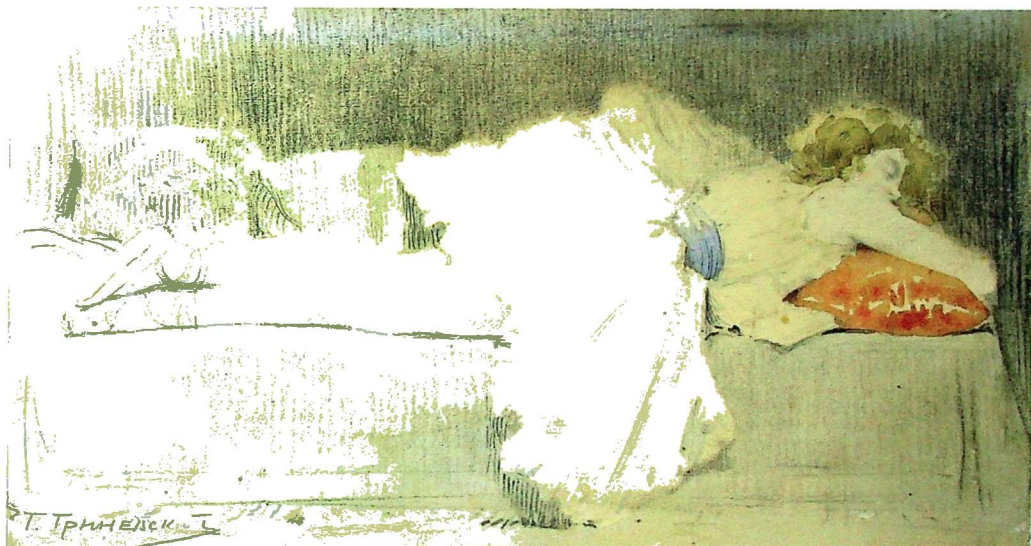
Sketch, 1908
Garden ink on paper
22 3x17

ძველი პირველი
ქაღაღედი, აკვარელი. 34,5x24 სმ.

Portrait of old man
Watercolor on paper, 34,5x24 cm.

Բալետուհի
Քարտեզ, աղջնիչ, տանձրու. 14,3X25,7 լմ.

Ballet dancer
Pencil, watercolour on paper. 14.3x25.7 cm.

Բալետուհի. 1920 թ.
Քարտեզ, տանձրու. 25X20,2 լմ.

Ballet dancer. 1920
Pencil on paper. 25x20.2 cm.

ქვეში, 1912 წ.
 მუკეზი, კვესი, 30x45 სმ.

Kveshi. 1912
 Watercolour on cardboard. 30x45 cm.

არაზატი
 ქაზანელი, 1947 წ. 28x47 სმ.
 Azazat
 Watercolour on paper. 28x47 cm.

ბრძოლის სურათი. 1915 წ.
 მუხრანის ბრძოლა. 9x15 სმ.

Battle scene. 1915
 Watercolor on cardboard. 9x15 cm.

ბრძოლის სურათი. 1915 წ.
 მეთაური, აკაკიშვილი. 13,5x15,5 სმ.
 Battle scene. 1915
 Watercolor on cardboard. 13,5x15,5 cm.

ճգնաժամ կյանք. 1915 թ.
 խորանարդ. 8.5x15 լմ.
 Battle scene. 1915
 Watercolour on paper. 8.5x15 cm.

ծովափը կտրել, 1915 թ.
 խաչքար, ապակի. 9X14 սմ.
 Battle scene, 1915
 Watercolour on paper, 9x14 cm.

ջրանկարչություն. 1915 թ.
 Ժյուլիոս Զյգանդյան. 14x13,5 լմ.

Soldiers. 1915
 Watercolour on card-board. 14x13.5 cm.

ԿՏՈՒՆՅԱՆ, 1915 թ.
 Ժողովուրդ, Երևան, 13,5x13 լժ.

Soldier. 1915
 Watercolour on cardboard. 13,5x13 cm.

Ծովերի կրիչ, 1915 թ.
 Ջրաներկ, չորհրդ. 14x14,5 լմ.

Battle scene. 1915
 Watercolour on paper, 14x14.5 cm.

Ծովերգի կտրված. 1915 թ.
 Ժողովրդ. պատերազմ. 14x14,7 սմ.

Battle scene. 1915
 Watercolour on cardboard. 14x14.7 cm.

ბრძოლის სურათი, 1915 წ.
 ბუქვარი, აკვარელი, 7x12,5 სმ.

Battle scene 1915
 Watercolour on cardboard 7x12.5 cm.

ბრძოლის სურათი, 1915 წ.
 ბუქვარი, აკვარელი, 9x13 სმ.

Battle scene 1915
 Watercolour on cardboard, 9x13 cm

ჯარისკაცი, 1915 წ.
 ქაღალდი, აკვარელი, 15x11,5 სმ.

Soldier. 1915
 Watercolour on paper, 15x11.5 cm.

Ծովազուկ կղզի, 1915 թ.
Ժայռ, օդանավ, 13,5x17 լճ.

Battle scene. 1915
Watercolour on cardboard 13.5x17 cm.

ბრძოლის სცენა. 1915 წ.
 ბუჩქი, აკვარელი. 15,5x18,8 სმ.

Battle scene. 1915
 Watercolour on cardboard 15.5x18.8 cm.

თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის კოლექცია
Collection of Tbilisi State Academy of Arts

კოსტუმის ესკიზი, ინგლისი. XVI საუკუნე
მუხლი, ფერადი ფანქარი. 15X9 სმ.

Costume design, England. 16th century
Coloured pencil on cardstock. 15x9 cm.

ნინო გუჯაბიძე

თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო
აკადემიის საბიბლიოთეკო სივრცის
ხელმძღვანელი

NINO GUJABIDZE

Head of The Library Space of
the Tbilisi State Academy of Arts

აპოლონ ქუთათელაძის
სახელობის თბილისის სახ.
სამხატვრო აკადემიის სასწავლო
კონცეფცია მსოფლიო ვიზუალური
კულტურის შესწავლას და
მის კრეატიულ, თავისუფალ
ინტერპრეტაციას გულისხმობს.
აკადემიაში არსებული
საბიბლიოთეკო სივრცე მიზნად
ისახავს ისეთი ორგანული
გარემოს შექმნას, რომლის
ფუნქციონირების ძირეული
სტრატეგია, საგანმანათლებლო
პროცესთან ერთად, საზოგადოების
კულტურულ ცხოვრებაში აქტიური
მონაწილეობაა. ამ მხრივ,
ერთ-ერთი პრიორიტეტი
აკადემიის ბიბლიოთეკაში
დაცული რარიტეტული კოლექციის
ხელმისაწვდომობა, მისი
რესურსების განვითარება და
პოპულარიზაციაა.

1924 წელს, საქართველოს
(ამჟამად, თბილისის) სახელმწიფო
სამხატვრო აკადემიის
გახსნიდან ორი წლის შემდეგ,
აკადემიის პირველი რექტორის,
ხელოვნებათმცოდნე გიორგი
ჩუბინაშვილის ინიციატივით,
დაარსდა სამხატვრო აკადემიის
ბიბლიოთეკა.

ბიბლიოთეკის წიგნადი ფონდის
დაარსების საფუძველი გახდა
არშაკუნის ყოფილ სასახლეში
განთავსებული „კავკასიის ნატიფ
ხელოვნებათა წამახალისებელი
საზოგადოების“ ბიბლიოთეკა.
მოგვიანებით კი მას დაემატა

Academic concept of Apolon
Kutateladze Tiflis Academy of
Arts envisages study of world's
visual culture and its creative, free
interpretation. Library space of
the Academy aims at creating such
organic environment that its basic
functional strategy, together with
educational process would be active
participation in the cultural life of
the society. In this respect one of
the priorities is accessibility of rarity
collections preserved at the library,
development of its resources and its
popularization.

In 1924, after two years from
the establishment of Georgian
(currently Tiflis) State Academy of
Arts, upon an initiative of the first
Rector of the Academy, art historian
Giorgi Chubinashvili, Academy
library was established. Library of
"The Society for the Promotion of
Caucasian Fine Arts", located at the
former Arshakuni Palace, became
the basis for the establishment
of the collections of the library.
Later book editions preserved in
personal libraries of the professors
of the Academy – Gigo Gabashvili
and repressed in 1937 Henryk
Hryniewski enriched the library. And
this is Hryniewski's collection that
preserved his unique thumbnail
sketches.

The closed storages of the
Academy library, by its content,

აკადემიის პედაგოგთა – გიგო გაბაშვილისა და 193 / წელს რეპრესირებული პროფესორის, პენრიკ პრინცესკის პირად ბიბლიოთეკებში დაცული გამოცემები. სწორედ პრინცესკის ბიბლიოთეკის წიგნადმა ფონდმა შემოინახა მისი უნიკალური ხელწერის სწრაფი ჩანახატები.

აკადემიის საბიბლიოთეკო სივრცეში არსებული დახურული ფონდი, შინაარსობრივად, „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ მიერ ინიცირებული

შემოქმედებითი პროცესის ამსახველი რარიტეტებია. იგი განსაკუთრებით მდიდარია პენრიკ პრინცესკის ჩანახატებით. ფონდი თავისი თვისობრიობით ხსნის „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ ძირეულ მისწრაფებებს, რაც კულტუროლოგიური და საგანმანათლებლო კუთხით მნიშვნელოვანი შენაძენია.

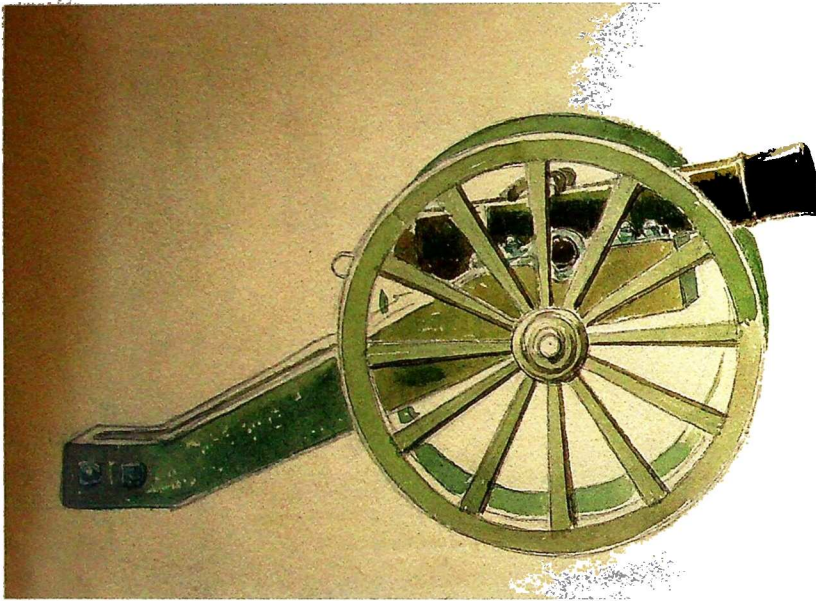
ამ ეტაპზე, აქტუალური გახდა დახურული ფონდის გახსნა. მასში აღმოჩენილი რარიტეტების შესწავლა და პოპულარიზაცია, რომელიც მე-19 საუკუნის ბოლოს და მე-20 საუკუნის დასაწყისის საგარეულოს კულტურული სივრცის, მისი ეთიკური და ესთეტიკური კავშირების უფრო ღრმად გაცნობის უნიკალური საშუალებაა.

represent rarities illustrating the creative process initiated by “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts”. It is especially rich with Henryk Hryniewski’s sketches. The collection with its qualitative descriptions explains basic aspirations of “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts” which in cultural and educational respect is a significant achievement.

At this stage, it became a live issue to make the closed collections accessible. It is a unique opportunity to study and popularize these rarities; and to deepen the knowledge about the cultural environment in Georgia of the end of 19th century and the beginning of 20th century.

ბიჭი
ქალაქი, ფანქარი. 13x15,8 სმ.
Boy
Pencil on paper. 13x15.8 cm.

ირინა ელიოზოვა
თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის
რარიტეტული ფონდის სპეციალისტი
ხელოვნებათმცოდნე

IRINA ELIOZOVA
Specialist of the rarity collections
Tbilisi State Academy of Arts
Art historian

ჰენრიკ ჰრინევსკი (1869-1938)

ჰენრიკ ჰრინევსკის - მხატვრის, არქიტექტორისა და სცენოგრაფის დაბადებიდან მიმდინარე წელს 150 წლის იუბილეა. ტფილისის მხატვრულ-შემოქმედებით ცხოვრებაში ჰრინევსკი გამორჩეულ ავტორიტეტულ და მასშტაბურ ფიგურად შეიძლება ჩაითვალოს. მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან, ქალაქის კულტურული ცხოვრების განვითარების პარალელურად, საზოგადოების გემოვნება და შეხედულებები მხატვრის როლსა და დანიშნულებაზე შეიცვალა და

HENRYK HRYNIEWSKI (1869-1938)

150 years have passed from the birth of Henryk Hryniewski – an artist, architect and stage designer. Hryniewski can be regarded as a distinguished, reputable and high-profile figure in the artistic and creative life of Tiflis. From the second half of 19th century, together with the development of cultural life of the city, taste of the society and their views about the role and task of an artist have changed; and consequently, role of art studies has raised.

ზარბაზანი
ქაღაღი, აკვარელი,
ფანქარი. 16,5X11,5 სმ.

Canion
Pencil, watercolor on
paper. 16.5x11.5 cm.

კავალერი
ქაღაღი, ფანქარი.
21,5X29,5 სმ.

Horseman
Pencil on paper.
21.5x29.5 cm.

ქალები
ქალები, ფანქარი, ცუმი. 21x16 სმ.

Women
Pencil, Indian ink on paper. 21x16 cm.

აქედან გამომდინარე მხატვრული განათლების როლიც გაიზარდა.

პრინციპში განათლება ევროპაში - იტალიასა და გერმანიაში მიიღო. იგი ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო, რომელიც ცდილობდა ევროპული განათლების სიახლეები „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოებისა“ და სასწავლო პროგრამებში ხატვის, ფერწერის და ქანდაკების მიმართულებით დაენერგა. ეს ხელს შეუწყობდა ახალი რეალობის დამკვიდრებას. საფუძველს დაუდებდა მხატვრული ფასეულობებისა და დახვეწილი გემოვნების ფორმირებას. სწორედ „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ კედლებში ყალიბდებოდა მოსახლეობის ხელოვნებასთან ზიარების კულტურა. იმ დროისთვის, ტფილისში სულ უფრო პოპულარული ხდებოდა სამხატვრო განათლება. 1888 წელს, გაიხსნა „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ პირველი გამოფენა, რომელზეც შემდგომში რეგულარული ხასიათი მიიღო. 1902 წლის 22 სექტემბერს, გრიბოედოვის ქუჩაზე, „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ შენობაში განთავსდა ტფილისის მხატვართა პირველი, მუდმივმოქმედი გამოფენა. 1904 წელს კი, ამ საზოგადოების გამოფენისთვის პირველად გაიხსნა „დიდების ტაძრის“ საგამოფენო დარბაზი გოლოვინის პროსპექტზე (დღეს საქართველოს ეროვნული მუზეუმის დიმიტრი შევარდნაძის სახელობის

Hryniewski got his education in Europe – in Italy and Germany. He was one of the first who tried to introduce European education novelties in “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts” and in academic programs in the direction of painting and sculpture. It would facilitate establishment of new reality and would lay foundation to the formation of artistic values and refined taste. It was within the walls of “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts” that population was introduced to the Georgian culture. Back at that time artistic education was becoming more popular in Tiflis. In 1888 first exhibition of “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts” was opened, which later became regular. On 22nd September 1902, first permanent exhibition was opened in Griboyedov street, in the building of “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts.” And in 1904 in Golovin Avenue an exhibition hall – “Temple of Glory” (present-day Dimitri Shevardnadze National Gallery of the Georgian National Museum) was opened for the first time for the exhibition of the above Society. In 1918-1921 Hryniewski was Director of School of Painting and Sculpture of “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts”. And from 1921 he became professor of the Academy of Arts and one of its founders. His views on educational forms and his work and European experience in the development of artistic education are invaluable. Hryniewski was always actively involved in the public life of

ეროვნული გალერეა). 1918-1921 წწ. პრინევსკი იყო „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ ფერწერისა და ქანდაკების სკოლის დირექტორი. 1922 წლიდან კი, თბილისის სამხატვრო აკადემიის პროფესორი და ერთ-ერთი დამფუძნებელი. შეუდგებელია მისი შესხედულებები განათლების ფორმებთან დაკავშირებით, მისი ღვაწლი და ევროპული გამოცდილება სამხატვრო განათლების განვითარების საქმეში.

პრინევსკი ყოველთვის აქტიურად იყო ჩართული ქალაქის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. 1912 წ. ბოლოს, მონაწილეობდა შუა საუკუნეების არქიტექტურული ძეგლების შესწავლის მიზნით მოწყობილ ექსპედიციაში, რომელსაც ატარებდა „კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ მხატვრულ-არქიტექტურული ჯგუფი, ო. შმერლინგის თავმჯდომარეობით. პრინევსკი პირადად ასრულებდა აზომვით სამუშაოებს. 1934 წელს კი, მისი ავტორობით გამოიცა წიგნი - „მხაველობითი პერსპექტივის პრაქტიკული სახელმძღვანელო“, რომელსაც აქტიურად იყენებდა აკადემიის არქიტექტურის ფაკულტეტზე სწავლების პროცესში.

1900-1910 წწ. პრინევსკის ნამუშევრები რეგულარულად იბეჭდებოდა ტფილისის ჟურნალ-გამეფებში: „ცნობის ფურცელი“, „კვალი“ და სხვა. 1912 წელს, სპეციალური კომისიის დაკავშირებით, რომელსაც თავმჯდომარეობდა ი. ჭავჭავაძე, პრინევსკიმ ილია ჭავჭავაძის თხზულებებისთვის შექმნა ილუსტრაციები. 1914

the city. In the end of 1912 he participated in the expeditions for studying medieval architectural monuments, organized by the artistic and architectural group of the “The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts” with the chairmanship of Oskar Schmerling. Hryniewski personally carried out surveying works. And in 1934 a book was published under his authorship – “A Practical Guide in Linear Perspective,” which he actively used in the academic process of the architectural faculty of the Academy.

In 1900-1910s Hryniewski's works were regularly published in Tiflis print media: “Tsnobis purtseli,” “Kvli,” and others. In 1912 upon the request of a special commission, chaired by Ivane Javakhishvili, Hryniewski created illustrations for Ilia Chavchavadze's works. In 1914 he was awarded the first prize for the competitive design of the Nobles' Land Bank and decoration of its interior. Hryniewski studied ornamental compositions of old monuments and made their graphical sketches. He is the author of watercolour painting series “Old Georgian Architecture” (1912-1918). He participated in the exhibition of paintings and watercolour paintings dedicated to Mtskheta Jvari [Holy Cross] Monastery (1925, Tiflis).

Unfortunately, Henryk Hryniewski appeared to have a tragic fate. In 1937 he was repressed and arrested, and in 1938 under invented political accusations together with other thousands of people was executed. History retained a document with the names of those persons who

ნოე
ჩაუაძე. ფანქარი. 12X8 სმ.

Nude
Pencil on paper. 12x8 cm

მხეწილი ფიგურები
ქაღალდი, თანკარი. 20x29 სმ.

Nudes Figures
Pencil on paper. 20x29 cm

წელს კი, მას პირველი პრემია მიენიჭა სათავადაზნაურო ბანკის საკონკურსო პროექტისთვის და მისი ინტერიერის გაფორმებისთვის. პრინცესკი შეისწავლიდა ძველი ძეგლების ორნამენტულ კომპოზიციებს და აკეთებდა მათ გრაფიკულ ჩანახატებს. ავტორია აკვარელის ციკლისა „ძველი ქართული არქიტექტურა“ (1912-1918). მონაწილეობდა მცხეთის ჯვრისადმი მიძღვნილ ნახატისა და აკვარელის გამოფენაში (1925 წ. ტფილისი).

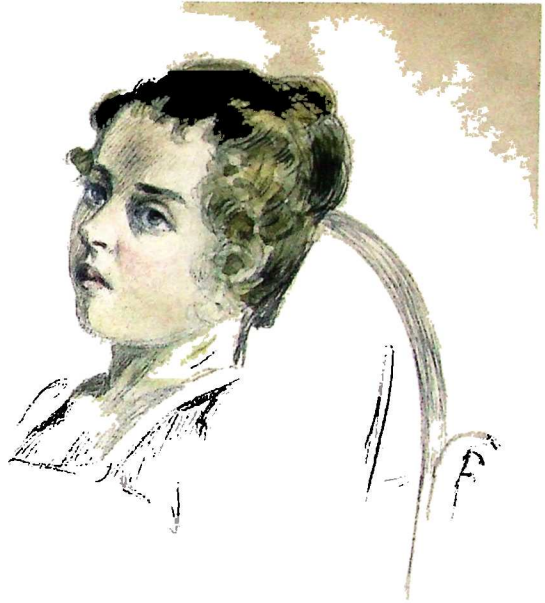
sealed Hryniewski's fate.

NKVD officers robbed Hryniewski's studio located in the Arshakuni Palace yard, where he worked with his students and studio walls were full of his works. Due to Hryniewski's verdict his library and property was subject to confiscation and elimination. Other information about his private documentation was not known not that long ago. But time sometimes prepares amazing surprises, as if it tries to repent before the victim ...

სამწუხაროდ, პრინცესკი
ტრაგიკული ბედის აღმონდა. 1937
წელს, ოგი რეპრესიებში მოყვა
და დააპატიმრეს. სოლო 1938
წ. გამოვლილი, პოლიტიკური
ბრალდებით, სხვა ათასობით
ადამიანთან ერთად დახვრიტეს.
ისტორიამ შემოისახა დოკუმენტი
იმ პირთა გვარებით, რომლებმაც
პენრიკ პრინცესკის ბედი
გადაწყვიტეს.

არშაკუნიის სასახლის ეზოში
მდებარე პრინცესკის სტედია,
სადაც ის სტუდენტობიდან
მუშაობდა და რომლის კედლებიც
მისი ნამუშევრებით იყო სავსე,
HHFმ-ს ოფიცირებმა გაძარცვეს.
პრინცესკის განაჩენიდან
გამომდინარე, მისი ბიბლიოთეკა
და ქონება კონფისკაციას და
განადგურებას ექვემდებარებოდა.
სხვა ინფორმაცია მისი პირადი
დოკუმენტაციის შესახებ, არც
თუ ისე დიდი ხნის წინ, ცნობილი
არ იყო, მაგრამ დრო ხანდახან
გასაოცარ სიურპრიზებს
გვიმზადებს, თითქოს ამით
ცდილობს თავისი მსხვერპლის
წინაშე მონანიებას...

პენრიკ პრინცესკის
შემოქმედების ახალი გვერდი
საზოგადოებისთვის 2010 წელს
გადიშალა, როდესაც ქ-ნ ნინო
ზალიშვილმა (თსსა ბიბლიოთეკის
გამგე) სამხადგრო აკადემიის
ბიბლიოთეკის ფონდებში
დაცული პედაგოგების პირადი
საარქივო მასალები გახსნა.
მან, რამდენიმე დახურულ
საქაღალდეში, პრინცესკის პირადი
დოკუმენტაცია აღმოაჩინა. მათ
შორის, ისტორიული მასალები
„კავკასიის ნატიფ ხელოვნებათა
საზოგადოების“ შესახებ.
ფოტომასალები შუა საუკუნეების

A fresh page in Hryniewski's
creative work was opened for the
society in 2010, when Ms. Nino
Zaalishvili (Head of the Tbilisi State
Academy of Arts library) opened
teachers' private archive materials
preserved in the library of the
Academy of Arts. In some closed
files she found Hryniewski's private
documents. Among them historic
materials about "The Society
for the Promotion of Caucasian
Fine Arts," photo-materials about
expeditions organized for studying

ბელკინა პრინცესკი
ქუდაუელი, აქაოელი, ფანაური. 26.5x16.5 სმ.
Portrait of a ballet dancer
Pencil watercolour on paper. 26 x 16.5 cm

ჩანახატი
ქუდაცი, ფანქარი. 23x13 სმ.

Sketch
Pencil on paper. 23x13 cm.

ძეგლების შესწავლის მიზნით მოწოდებულ ვესპედიციამდე და რაც მთავარია, ყველაზე მნიშვნელოვანი - ჰენრიკ ჰრინიევსკის ნამუშევრები.

ჰრინიევსკის დახვრებიდან 69 წლის შემდეგ, როდესაც გადაწურული იყო ყოველგვარი იმედი მისი, დაკარგულად მიჩნეული ნამუშევრების მოძიებისა, სამხატვრო აკადემიის ბიბლიოთეკის ფონდში აღმოჩნდა ჰრინიევსკის პირადი, სამუშაო საქალაქდები ფასდაუდებელი მასალებით. როგორც შემდგომ გაირკვა, ეს მასალები „უცხო თვალისგან“ საგულდაგულოდ იყო დამალული აკადემიის კედლებში. ისტორიისთვის ცნობილია ფაქტები, როდესაც რეპრესირებული ადამიანების სახეებს ტრიდენ ისტორიული ფოტოებიდან და მონეტაჟის საშუალებით სხვაგვარად აწებდნენ. წიგნებიდანაც კი შლიდნენ მეცნიერებისა და მხატვრების გვარებს.

2013 წელს, ბიბლიოთეკის ახალი ხელმძღვანელის, ქ-ნ ნინო გუჯაბიძის ძალისხმევით და სამხატვრო აკადემიის ადმინისტრაციის დახმარებით, მოხდა ჰრინიევსკის ნამუშევრების გაცნობიერება, ჩარჩოებში ჩასმა და საექსპოზიციოდ მომზადება. დაგეგმილი იყო ახალი კოლექციის გამოფენა, რისთვისაც თხოვნით მიმართეს კულტურის სამინისტროს, მაგრამ არასაკმარისი ფინანსური რესურსების გამო, პროექტი ვერ განხორციელდა.

როდესაც საუბარია ახალაღმოჩენილ მასალაზე, მის ისტორიულ წარმომავლობაზე, არ შეიძლება არ აღინიშნოს იმ ადამიანების როლი, რომლებმაც

medieval monuments and what is most important – works of Henryk Hryniewski.

69 years after Hryniewski's execution, when all hopes to find his works, which were thought to be lost, were desponded, Hryniewski's private, working files with priceless materials were found in the library of the Academy of Arts. As it became clear later, these materials were thoroughly hidden from "strangers' eyes" within the walls of the Academy. History knows the facts that faces of repressed people were cut out from historic photos and glued together differently through image assembly. Even names of scholars and artists were deleted from the books.

In 2013, with efforts of the new director of the library, Ms. Nino Gujabadze and with the support of administration of Academy of Arts, Hryniewski's works were digitized, framed and prepared for exhibition. It was planned to exhibit a new collection and Academy administration addressed the Ministry of Culture, but due to lack of finances the project was not realised.

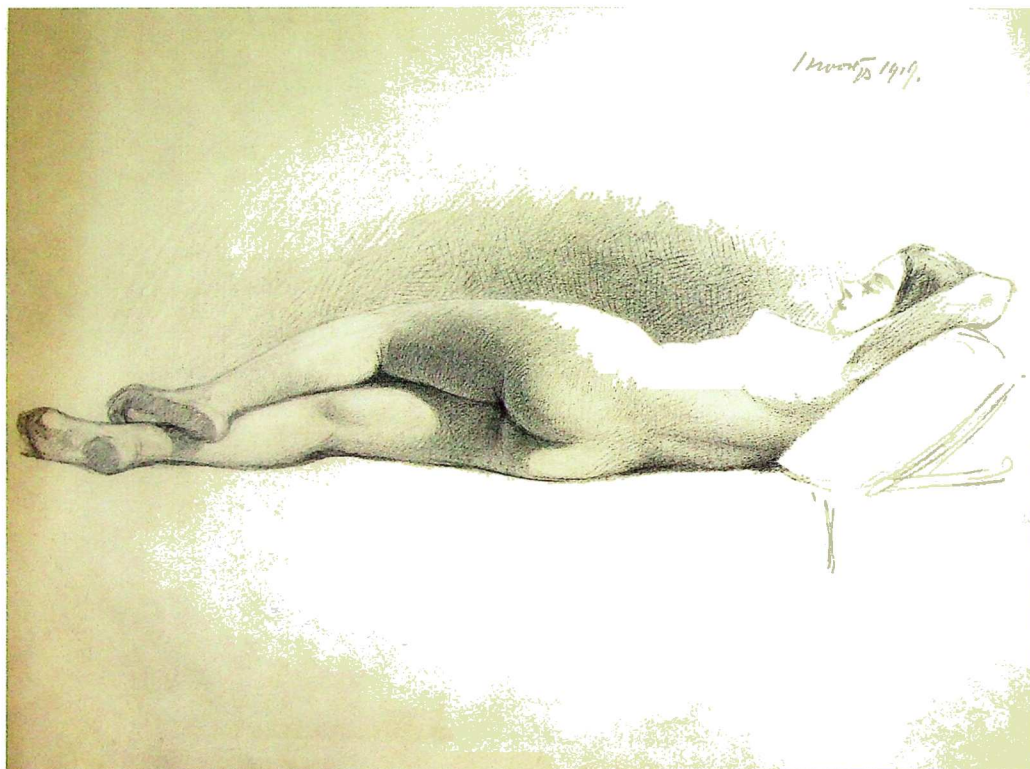
When we are talking about newly observed materials, its historic origin, roles of the people who kept and preserved up to the present days this cultural treasure should not be forgotten. These people were: in 1960-70s: head of human resources department of the Academy Ms. Lidia Pirtskhalava (personnel records and Academy archive were kept under her control); heads of the library – Tatiana Kakabadze, Aniko Kaladze, Nina Japaridze, Lia

69 წლის მანძილზე დაიცვეს, შეინახეს და აქამდე მოიტანეს ეს კულტურული საგანძური. ეს ადამიანები იყვნენ: 1960-1970-იან წლებში აკადემიის კადრების განყოფილების უფროსი ქ-ნი ლილია ფირცხალავა (მისი კონსტროლის ქვეშ ინახებოდა თანამშრომლების პირადი საქმეები და აკადემიის არქივი); ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელები ტატიანა კაკაბაძე, ანიკო კალაძე, ნინო ჭაფარიძე, ლია ბარათია, ქეთევან ნარეკლიშვილი, ნინო ზაალიშვილი და ბიბლიოთეკის დღევანდელი ხელმძღვანელი-ნინო გუჯაბიძე. მათი დამსახურებით აღმოჩენილი საარქივო დოკუმენტების კოლექცია, კიდევ უფრო ნათელ წარმოდგენას გვიქმნის სისტემური მხატვრული განათლების ჩამოყალიბებაზე მე-19 ს. ბოლოსა და მე-20 ს. დასაწყისის საქართველოში. იმ დროისათვის უკვე არსებულმა საფუძველმა, შემდგომში, ხელი შეუწყო მხატვრული კულტურის ფორმირებასა და დამკვიდრებას ტფილისის მხატვრულ-შემოქმედებით ცხოვრებაში. პრინციპის ნამუშევრების თვალთვლებისას თვალში გვხვდება მისი შინაგანი მოთხოვნა უწყვეტად ხატვისა. კომპოზიციური გადაწყვეტის მუდმივი ძიება. საქალაქო დეი აღმოჩენილია პრინციპის სხვადასხვა დროით დათარიღებული უნიკალური ნამუშევრები - ესკიზების ჩანახატები. ვენეციასა და გერმანიაში მოგზაურობის მთაბედილობები წარმოდგენილია ქერებისა და სანაპიროების ჩანახატებში, ყოფით სცენებში.

Bartaia, Ketevan Narekishvili, Nino Zaalishvili and present head of the library – Nino Gujabidze. Collection of archive materials found with their assistance, gives a clearer insight into the development of systemic artistic education by the end of 19th century and beginning of 20th century in Georgia. Foundation which already existed in those days facilitated formation and establishing of artistic culture in Tiflis artistic life.

ცხენის თავი
ქალაქელი, აკადემიის, თანამშრომლის.
15x15 სმ.
Head of horse
Pencil, watercolor on paper. 15x15 cm.

ნოუ. 1919 წ.
ქალღმერთი, ფანქარი. 21,5x28 სმ.

Nude. 1919
Pencil on paper. 21.5x28 cm.

ესკიზებსა და ფანქრით შესრულებულ ეტიუდებში, ნატურის ხასიათის, მოძრაობის, მანერის თუ პოზის ხაზგასმის მიზნით, მხატვარი ხშირად სვამს აქცენტებს უფრო მკვეთრი ტუშის გამოყენებით. ნამუშევრები თითქოს ასახავენ იმ გარემოსა და ცხოვრების რიტმს, რომელიც მხატვარს გარს ეხვია და რომელშიც ცხოვრობდა.

When looking at Hryniewski's paintings, his internal need to paint constantly, and continuous seeking of formula catches the eye. Unique works – drawings with different dates were found in Hryniewski's files. Sketches of streets and coasts, daily routine scenes depict his impressions of his travel to Italy and Germany.

ნამუშევრები მეტყველებენ მის ხელწერაზე, რომელსაც განსაკუთრებული ოსტატობით შექმლო ადენიზმა და ლაკონურად გადმოცა ნატურის ყველაზე სახასიათო თვისება. ამავე საქალაქებში აღმოჩენილია ფრაგმენტული სამუშაო ჩანახატები სურათებისთვის „ვენეციელი მოვაჭრეები“, „ოთარაანთ ქვრივი“ და სხვა.

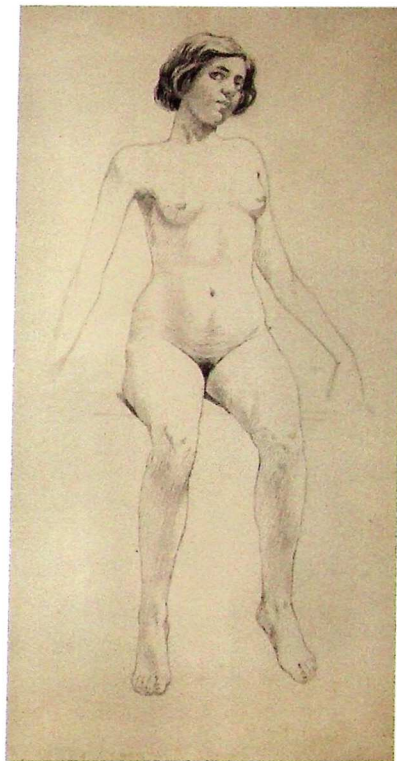
პატარა ფორმატის, ფანქრით ჩანახატებში იგრძნობა კომპოზიციური ოსტატობა, რბილი განათების ეფექტები, ხაზგასმულია გრაფიკული ხაზის სილამაზე. ეს განსაკუთრებით ელონდება ქალის ფიგურებში. პატარა ზომის ჩანახატები ხელს არ უშლის მათი ელეგანტური მოძრაობის გადმოცემას. ნამუშევრები თითქმის ხელის ერთი დახვეწილი და უწყვეტი მოძრაობით არის შექმნილი. ფიგურები რეალისტურია. მათში არ არის აკადემიური პირობითობა. ისინი ბუნებრივი, კლასიკური მკაფიოობითა და პარმონიით განმსჭვალულები, ზომიერად ემოციურები და განსაკუთრებული ლირიკული ექსპრესიით გამორჩეულები, „ფიგურა ელეგიალ“ გვევლინებიან.

განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს პრინცესის მიერ შესრულებული თეატრის კოსტუმების ესკიზები. მათი საკმაო რაოდენობა ამყარებს ვარაუდს პრინცესის იდეის შესახებ, რომლის მიზანზე გახლდათ ყველა დროის თეატრის კოსტუმებზე წიგნის გამოცემა. არსებობს ცნობები, რომ ჰენრიკ პრინცესკი მონაწილეობდა ტფილისის ოპერის თეატრის

In the sketches and études made in pencil, in order to underline character of the model, movement, manner or posture, the painter often accentuates them by using sharp Indian ink. The works seem to depict the environment and life rhythm, which surrounded the painter and in which he lived. His works speak for his personal handwriting, which could note and laconically depict the most typical qualities of the model with outstanding technique. Some fragments of working sketches were found in the files for the films “The Merchant of Venice”, “Otarant Widow” and others.

Compositional mastery, effects of intimate lighting are felt in the small format sketches drawn with pencil, graphic line beauty is underlined. This is mostly revealed in women's figures. Small size sketches do not hinder showing their elegant movements. His works seem to be done with one refined and continuous movement of his hand, without any academic conventionality. The paintings appear before the audience as “Figure Elegy” – with the inspired natural, classic clarity and harmony, moderately emotional and distinguished by lyrical expression.

Hryniewski's sketches of theatre costumes is of particular interest. Their significant number strengthens the supposition about Hryniewski's idea whose aim was to publish a book about theatre costumes of all periods. There are some indications that Henryk Hryniewski participated in the decoration of performances at the Tiflis Opera Theatre, combining

ნო
ქაღაჯი. ფანქარი. 26X18 სმ.

ნუდა
Pencil on paper. 26x18 cm.

ოფიცერი
ქაღალდი, აკვარელი, ფანქარი. 21,5x11 სმ.
Офицер
Pencil, watercolour on paper. 21.5x11 cm.

საექტაკელების გაფორმებაში და ასევე თეატრალური კოსტუმების კონსულტანტის ფუნქციასაც ითავსებდა. ცნობილია, რომ პრინცესკის ცოლი - მარინა პერინი ტფილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სოლისტი იყო. მან 1916 წელს, საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ჩამოაყალიბა საქართველოში პირველი საბალეტო სკოლა, რომელიც 1936 წლამდე ფუნქციონირებდა.

დაკარგული ნამუშევრების ნაწილი შესრულებულია აკვარელში, მათ ხშირად ვაწყდებით ინტერნეტში, სხვადასხვა აუქციონებზე. აუქციონზე გატანილი ერთ-ერთი კომპოზიციის ფრაგმენტული ჩანახატი ინახება ბიბლიოთეკის ფონდში.

პრინცესკის ნამუშევრების პარალელურად ფონდში აღმოჩენილია ი. ზანკოვსკის აკვარელში შესრულებული პეიზაჟები. ზანკოვსკი 1880-1910 წწ. ასწავლიდა „კავკასიის ნათიფ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ სამხატვრო სკოლაში. ასევე აღმოჩენილია ო. შმერლინგის კარიკატურები; ე. თათვეოსიანის ტუშით და კალმით შესრულებული კომპოზიციები; ნ. კოლობოვის ცხოველების ჩანახატები; ნ. კიუს (ხატვის მასწავლებლის) ფანქრით შესრულებული ჩანახატები; ნ. სამოკიშის ბატალური სცენები; მ. ტილკეს ეთნოგრაფიული ჩანახატები. ნამდვილ აღმოჩენად შეიძლება ჩაითვალოს მხატვრისა და მასწავლებლის პ. კოლჩინის იშვიათი ნამუშევრები. პ. კოლჩინი,

the function of consultant of theatrical costumes. It is well known that his wife – Marina Perini was the ballerina of Tiflis Opera and Ballet Theatre. In 1916 she established the first ballet school, which functioned until 1936.

Part of the lost paintings are made in watercolour, we often come across them in internet, at different auctions. One fragmented sketch of a composition, put up for auction is kept at the library. Simultaneously together with Hryniewski's works Ilya Sankowski's watercolour landscapes were found in the collections. Sankowski taught at the art school of "The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts". The collection also revealed works of: Oskar Schmerling's caricatures; compositions drawn in Indian Ink and pen by Yeghishe Tatevosyan; sketches of animals by N. Kolobovoy; sketches drawn in pencil by N. Quai? (teacher of painting); battle scenes by Nikolay Samokish; ethnographic sketches by Max Tilke. Rare works of the painter and teacher Peter Kolchin can be regarded as a real discovery. Kolchin together with Luigi Longo participated in Tiflis Aleksander-Nevski Military Cathedral wall painting. Information about Kolchin is scarce. Even in Russian collections there are a few of his works (most probably not more than 2-3 works). He mainly painted pictures on Caucasian themes. All works of the above mentioned painters are vivid samples of highly professional performance art. "The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts" and peoplew related to it have never been

ლუიჯი ლონგოსთან ერთად, მონაწილეობდა ტფილისის ალექსანდრე ნეველის სამხედრო ტაძრის მოხატვაში. კოლჩინის შესახებ ინფორმაცია მწირია. მისი ნამუშევრები რუსეთის კოლექციაშიც კი ძალიან ცოტაა (სავარაუდოდ 2-3 ნამუშევარი). ის ძირითადად ქმნიდა ფერწერულ ნამუშევრებს კავკასიურ თემებზე. ჩამოთვლილი მხატვრების ყველა ნამუშევარი მაღალპროფესიული შესრულების თვალსაჩინო ნიმუშია.

„კავკასიის ნათივ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოების“ და მასთან დაკავშირებული პირების მოღვაწეობა არასდროს ყოფილა გამოკლებული ისტორიულ და კულტურულ ჭრილში.

აკადემიის ბიბლიოთეკის ფონდებში აღმოჩენილი ნამუშევრების კოლექცია წარმოადგენს ძვირფას, თავისი დროის ისტორიულ დოკუმენტს. იგი შეიძლება საფუძველი გახდეს ახალი კვლევებისათვის „კავკასიის ნათივ ხელოვნებათა წამახალისებელი საზოგადოებისა“ და მე-19 ს. ბოლოსა და მე-20 ს. დასაწყისის ტფილისის მხატვრულ-შემოქმედებითი ცხოვრების შესახებ. ასევე ხელს შეუწყობს პრინციპის პირად ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე ჩვენი წარმოდგენის გამდიდრებას. სწორედ აღნიშნულის გათვალისწინებით, რათა ხელოვნებათმცოდნეებსა და დაინტერესებულ პირებს პქონდეთ კვლევებისთვის მასალებზე ოპერატიული წვდომა, აკადემიის ბიბლიოთეკაში შეიქმნა ელექტრონული ვერსიები.

studied from historic and cultural perspective.

Art collections discovered in the Academy library represent valuable and historic document of those days. They may become the foundation for new studies of "The Society for the Promotion of Caucasian Fine Arts" and in Tiflis artistic and creative life of the end of 19th century and beginning of 20th century. It will also support enrichment of our conception about Hryniewski's private life and creative work. Therefore, taking into consideration the above, electronic versions were created at the Academy library to facilitate operative access to materials preserved there for art historians and interested persons.

ცხენის თავი, ქვიზი
ქაღაღდი, ფანქარი. 20,5x26 სმ.

Head of horse sketch
Pencil on paper. 20.5x26 cm.

ქალი წიგნით. 1926 წ.
 ქალაქი, პეკინი, თბილისი. 21x29 სმ.
 Woman with book. 1926
 Pencil, watercolour on paper. 21x29 cm.

ქალი სწავლობს. 1926 წ.
 ქალაქი, პეკინი, თბილისი. 21x29 სმ.
 Woman in an armchair. 1926
 Pencil, watercolour on paper. 21x29 cm.

26.

26.

ქალი ქუთონით. 1927 წ.
ქაღალდი, ფანქარით. 29x21 სმ.

Woman with hat. 1927
Pencil on paper. 29x21 cm

ქალი ქუთონით. 1927 წ.
ქაღალდი, ფანქარით. 29x21 სმ.

Woman with hat. 1927
Pencil on paper. 29x21 cm

9/1

ქალი სავსიჯიში. 1927 წ.
ქაღალდი, ფანქარი. 29x21 სმ.

Woman in an armchair 1927
Pencil on paper. 29x21 cm.

ქალი სავსიჯიში. 1926 წ.
ქაღალდი, ფანქარი. 21x29 სმ.

Woman in an armchair 1926
Pencil on paper. 21x29 cm.

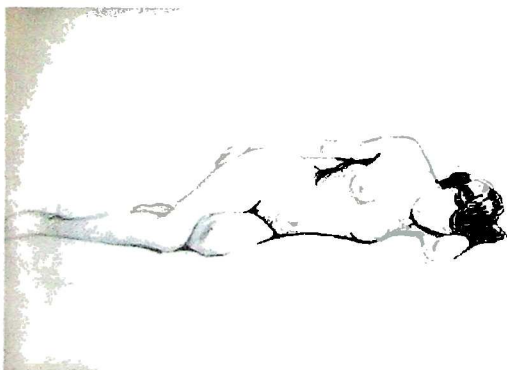
ნახატი. 1927 წ.
ქატი, უნდა. 21x29 სმ.

Sketch. 1927
Pencil on paper. 21x29 cm.

Բնանկար. 1928 թ.
խորանարդ, ցանկաճր. 21x29 լմ.

Sketch. 1928
Pencil on paper. 21x29 cm.

ՐՆՆՆԵՆԵՐԻ. 1927 Ն.
 ԴՅՈՒՆԵՐԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ. 21X29 լճ.
 Sketch. 1927
 Pencil on paper. 21x29 cm.

ՐՆՆՆԵՆԵՐԻ. 1927 Ն.
 ԴՅՈՒՆԵՐԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ. 21X29 լճ.
 Sketch. 1927
 Pencil on paper. 21x29 cm.

ՐՆՆՆԵՆԵՐԻ. 1927 Ն.
 ԴՅՈՒՆԵՐԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ. 21X29 լճ.
 Sketch. 1927
 Pencil on paper. 21x29 cm.

ՐՆՆՆԵՆԵՐԻ. 1927 Ն.
 ԴՅՈՒՆԵՐԻ, ԵՐԵՎԱՆԻ. 21X29 լճ.
 Sketch. 1927
 Pencil on paper. 21x29 cm.

ჩანახტი. 1927 წ.
ქაღალდი, ფანქარი. 21x29 სმ.
Sketch. 1927
Pencil on paper. 21x29 cm.

ჩანახტი. 1928 წ.
ქაღალდი, ფანქარი. 21x29 სმ.
Sketch. 1928
Pencil on paper. 21x29 cm.

ჩანახტი. 1927 წ.
ქაღალდი, ფანქარი. 21x29 სმ.
Sketch. 1927
Pencil on paper. 21x29 cm.

ჩანახტი. 1927 წ.
ქაღალდი, ფანქარი. 21x29 სმ.
Sketch. 1927
Pencil on paper. 21x29 cm.

მამაკაცის ფიგურები
ჩანახატი

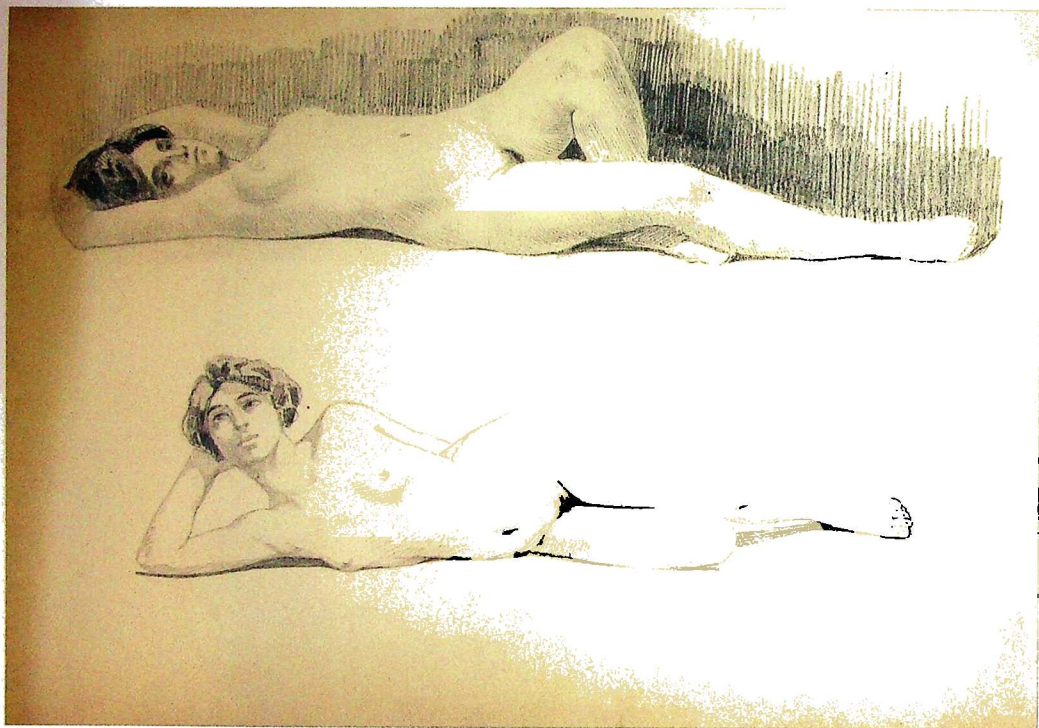
ქუთაისი, თბილისი
28.6x21.7 სმ.

Figures of men
Sketch
Pencil on paper
28.6x21.7 cm.

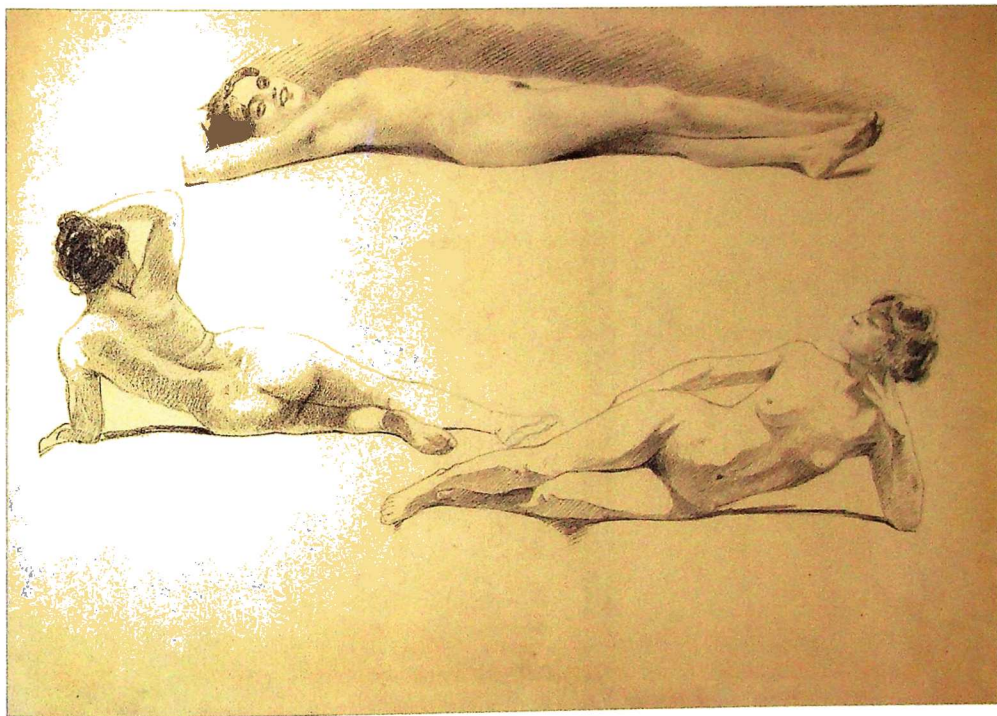
ფიგურები
კიკნაძე, თაშვირი
28,5x21,7 სმ.

Figures
Pencil on paper
28.5x21.7 cm.

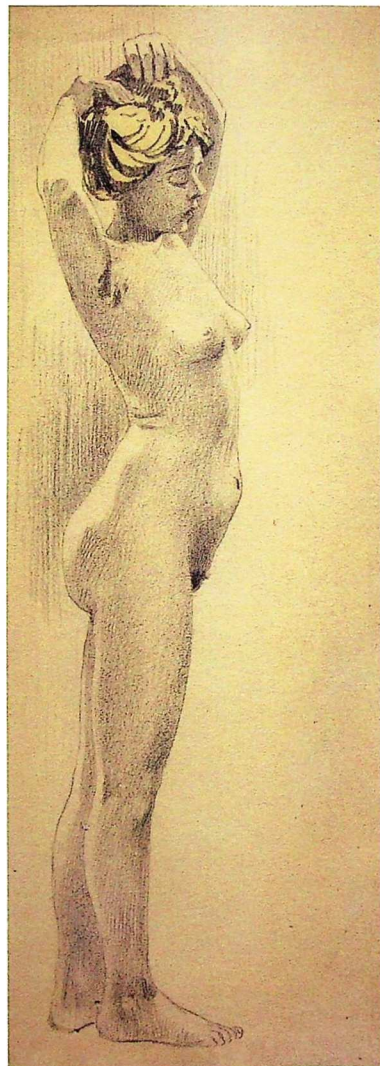
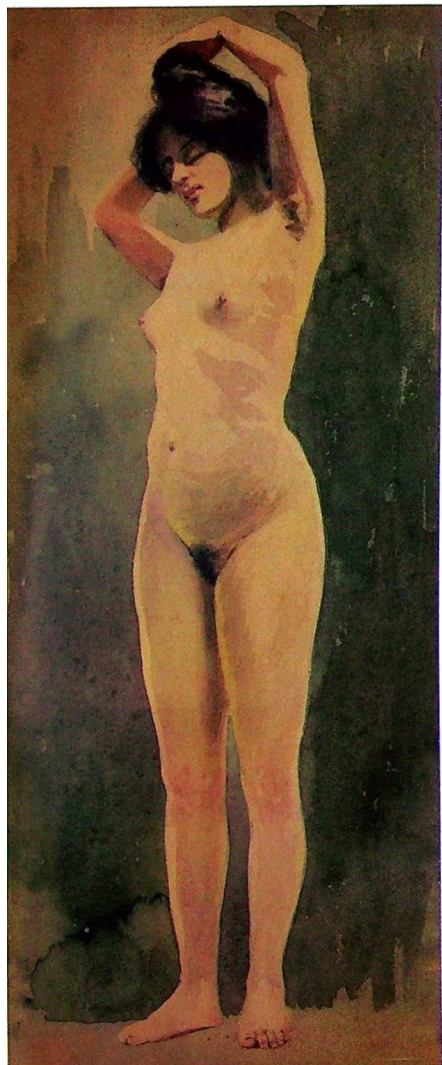
ფიგურები
ქვადელი, ფანქარი. 20x28 სმ.

Figures
Pencil on paper. 20x28 cm.

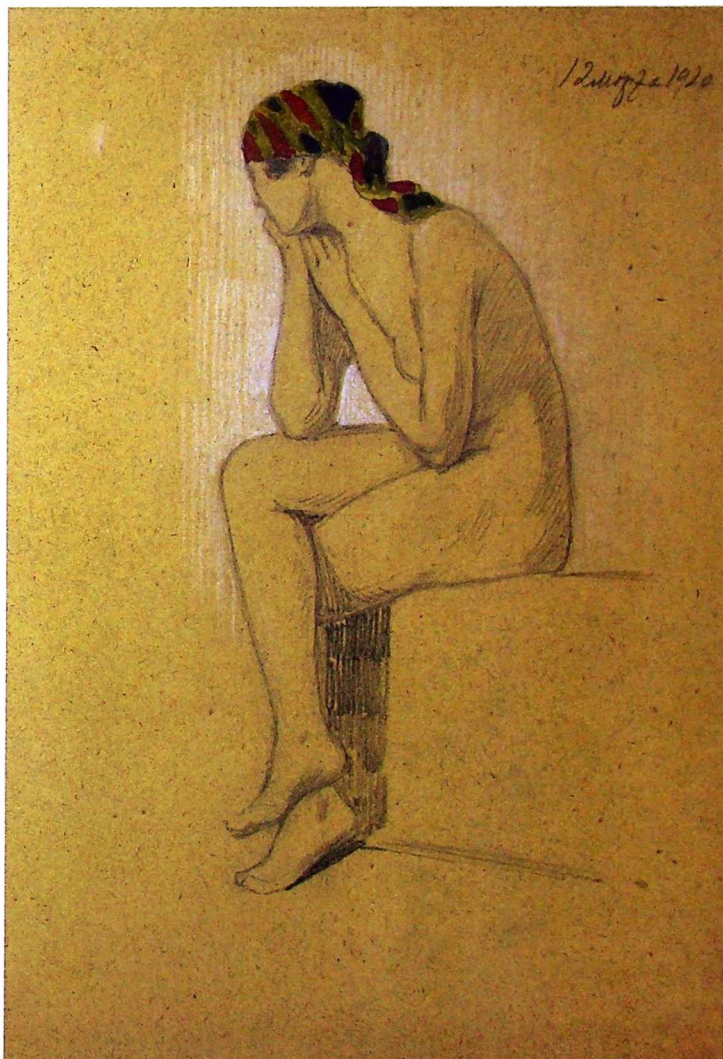
ფიგურები
 ქალის, მდებარეობა. 20x28,5 სმ.

Figures
 Pencil on paper 20x28.5 cm.

ნახევარი
ქალის, აკრძალა
39x16 სმ.
Sketch
Watercolour on paper
39x16 cm.

ნო
ქალის, თანაური,
ყრუადაა თანაური
26.5x9 სმ.
Nude
Pencil, coloured pencil
on paper
26.5x9 cm

ნო. 1920 წ.
ბიუჯეტი, აკრძალა, თანაური.
25x20.5 სმ.
Nude, 1920
Pencil, watercolour on cardboard.
25x20.5 cm.

გორსმანი
ქალაქი, თბილისი. 23,5x15 სმ.

Ghorseman
Pencil on paper, 23.5x15 cm.

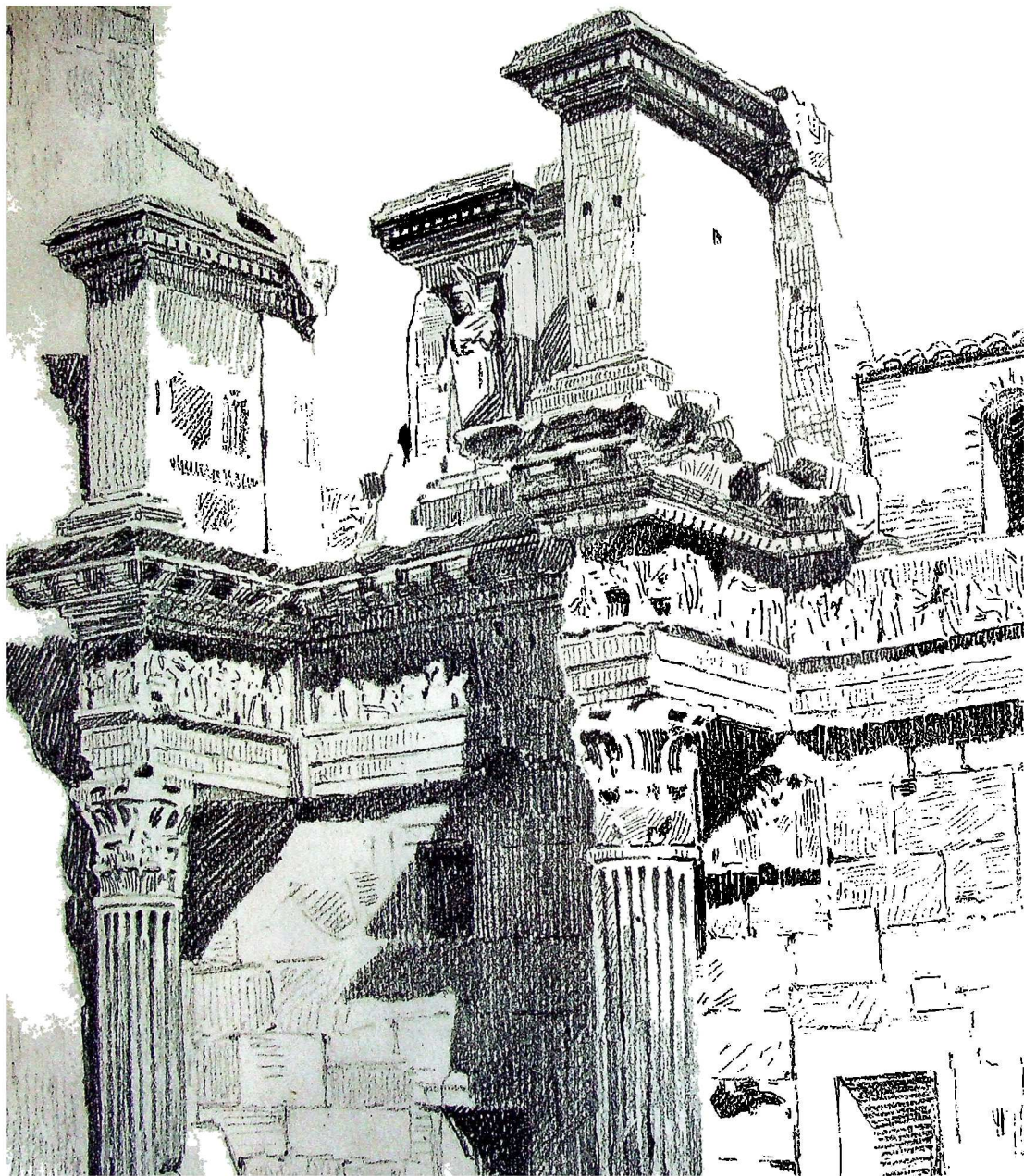
ჯანსუკი
ქაბაქაძე, აკვარელი, ფანქარი. 25,5x16 სმ.

Soldier
Pencil, watercolour on paper. 25.5x16 cm.

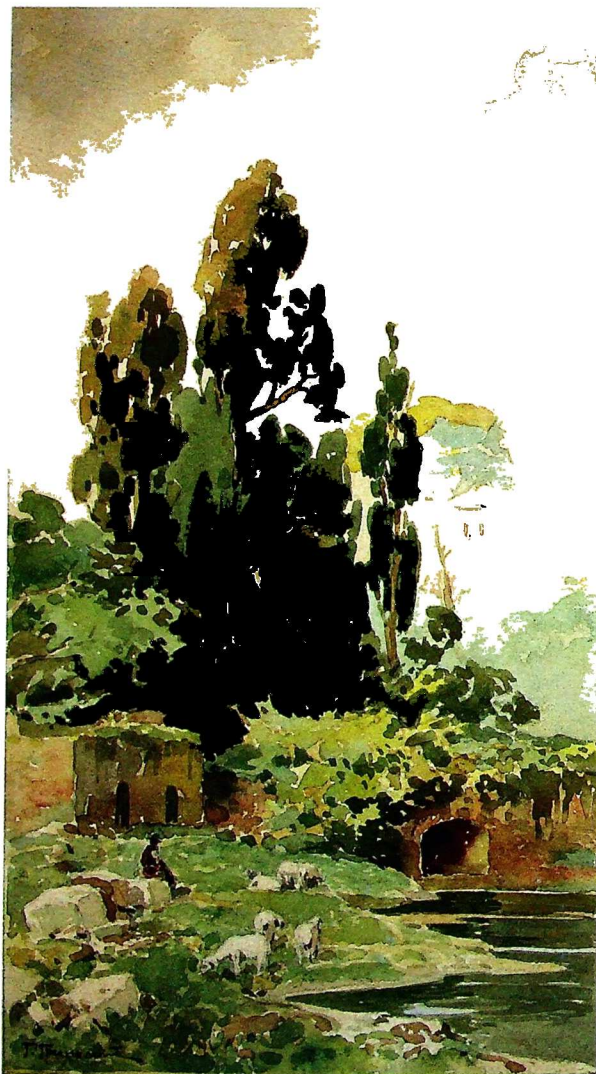
ჯანსუკი
ქაბაქაძე, ფანქარი. 22,5x15 სმ.

Soldier
Pencil on paper. 22.5x15 cm.

კერძო კოლექციები
Private Collection

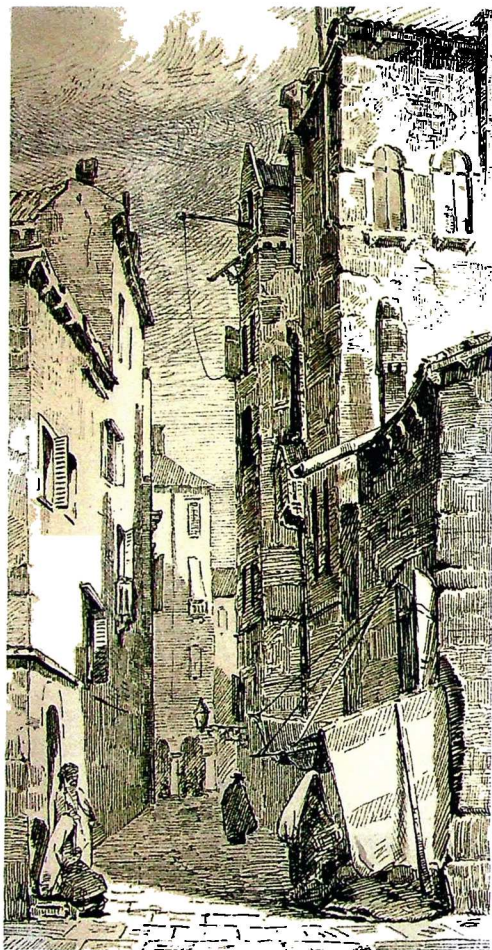
პეიზაჟი. მუყაო, აკვარელი. 28,6X15 სმ.
 ციხის თავდასაღებიდან ჩანს მთის პეიზაჟი

*Landscape. Watercolour on cardboard. 28.6x15 cm.
 Levan Jaktakishvili's Private Collection*

ქალი წიგნით. ქაღალდი, აკვარელი, თანკარი. 10x13 სმ.
დავით კიკნაძის კერძო კოლექცია

Woman with book Pencil, watercolour on paper. 10x13 cm.
David Kiknadze's private collection

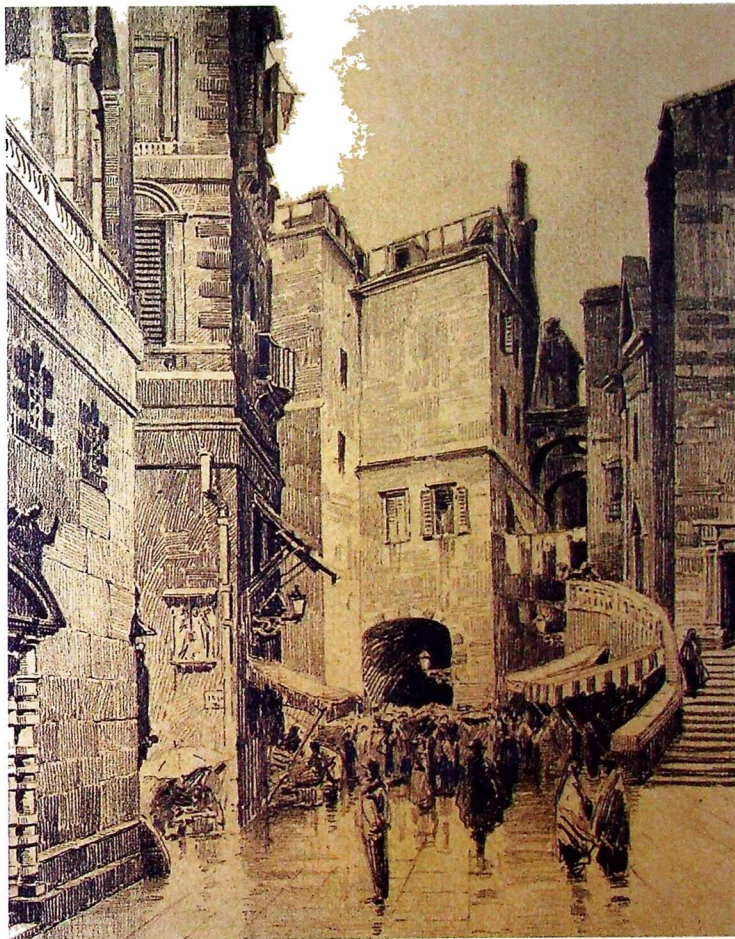
ქუჩა. ქუდადგი, კადაში, თბილისი. 19X10 სმ.
 შავით ნიქაშვილის კრძოლი ჯიქაშვილი

Street, Pen, pencil on paper. 19x10 cm.
 Daid Tsiklauri's private collection

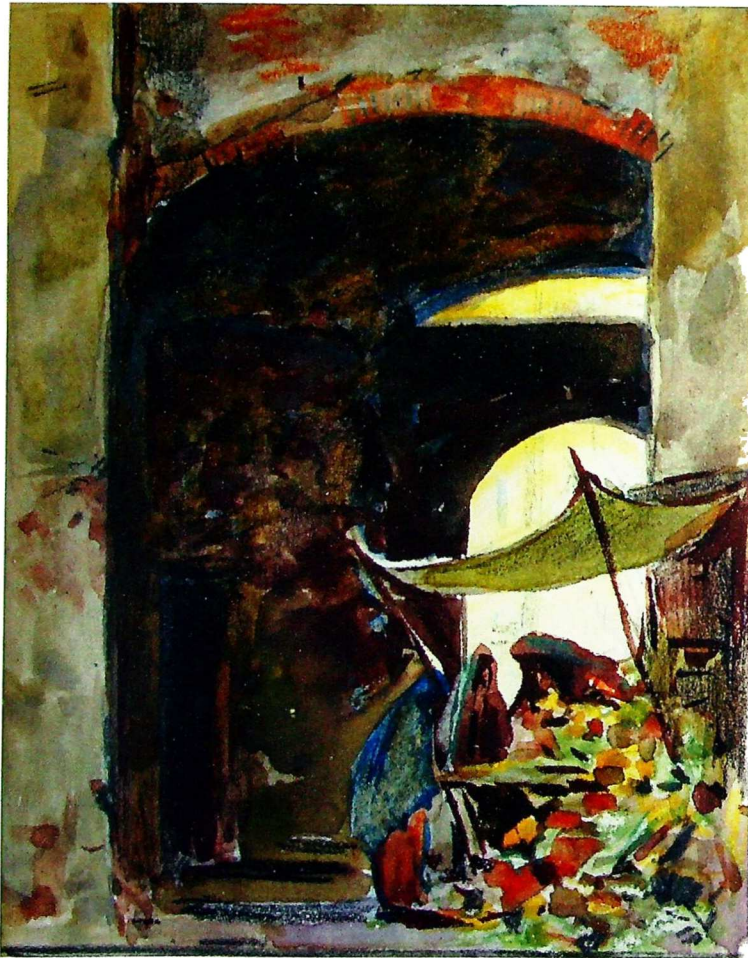

კიბნო ქუჩა კარაქბოთ. ქუდადგი, კადაში, თბილისი. 19X10 სმ.
 ზაზა გოგოთიშვილის კრძოლი ჯიქაშვილი

Narrow street with tents. Pen, pencil on paper. 19x19 cm.
 Zaza Gogotishvili's private collection

მთელი. ქალაქი, ქუჩა, თანამედროვე. 24x19 სმ.
 „გაქცევა ვერა“
 Square. Pen, pencil on paper. 24x19 cm.
 Collection of "Vere Gallery"

ბაზარი ქუჩაში. ქაღალდი, აკვარელი. თბქარი. 6,5x2 სმ.
ზაზა გოგოთიშვილის კერძო კოლექცია

Street market. Pencil, watercolour on paper. 6.5x2 cm.
Zaza Gogotishvili's private collection

კაცი ქრისტიანულად მოწყობილი. ქართული, აკრძალული, 12x6 სმ.
-გაბრიელ ურბი- ჯიქიშვილი

Man in colorful cape. Pen, watercolor on paper. 12x6 cm.
Collection of "Vere Gallery"

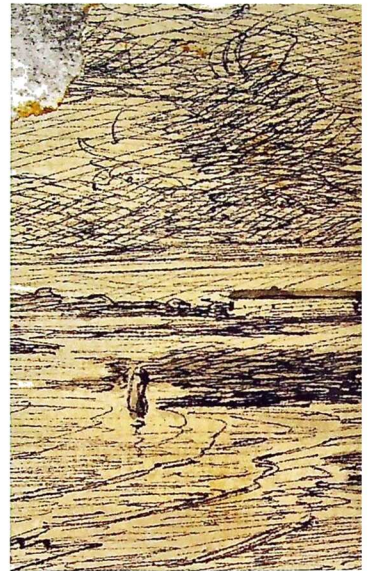

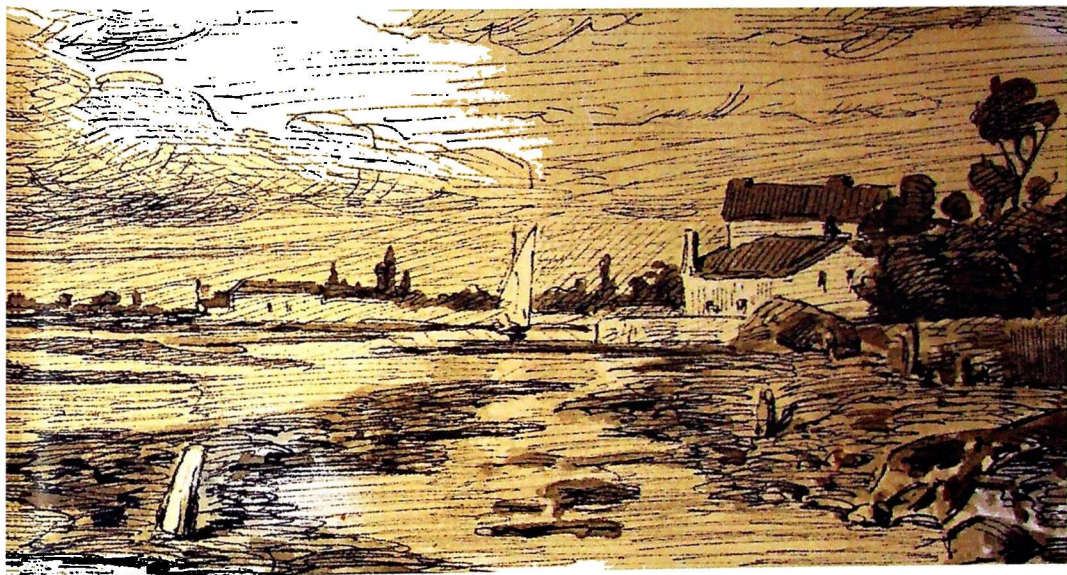
კაცი თანამედროვე. ქართული, აკრძალული, 13x8 სმ.
-გაბრიელ ურბი- ჯიქიშვილი

Man with flagons. Pen, watercolor on paper. 13x8 cm.
Collection of "Vere Gallery"

რეზინა, ქაღალდი, ფენიქსი, გეგმა. 10x16 სმ.
„გეგმა ქვე“ გეგმა

Sketch. Pen, pencil on paper. 10x16 cm.
Collection of "Vero Gallery"

პანორამა, ქუთაისი, თბილისი, ჯავახი, 6X16 სმ.
 გ. ბერიძის კრებული

Landscape. Pen, pencil on paper. 6x16 cm
 Collection of 'Vere Gallery'

მონეტა
ქაღალდი, ფენქარი. 22x15 სმ.
„მედიკალი“ კოლექცია

Laundress
Pencil on paper. 22x15 cm.
Collection of "Veze Gallery"

ქალი ჯაჭანთით, ქაბადუცი, ფანქარით. 13x8 სმ.
 -გენერალის კოლექცია, ვერო გალერეა
 Woman with basket Pencil on paper. 13x8 cm.
 Collection of "Vero Gallery"

ქალი, ქაბადუცი, ფანქარით. 22x11 სმ.
 -დაიდის ნახევარული, კერძო კოლექცია
 Woman Pencil on paper. 22x11 cm.
 Daid Tsiklauri's private collection

ვაჭრობა მოკლანზე
ქაღალდი, თანქარი.
17x16 სმ.
„გაქრები ქარი“
პირველი

Trading on square
Pencil on paper
17x16 cm
Collection of
"Vera Gallery"

ქაღალდი
ქაღალდი, თანქარი.
22x17 სმ.
„გაქრები ქარი“ პირველი

Women
Pencil on paper, 22x17 cm.
Collection of "Vera Gallery"

წიგნში გამოყვანილი მასალა დაცულია შემდეგ კოლექციებში:

საქართველოს ეროვნული მუზეუმის შალვა ამირანაშვილის სახელობის ხელოვნების მუზეუმი
და სიმონ ჯანაშიას სახელობის საქართველოს მუზეუმი

თბილისის აბოლონ ქუთათელაძის სახელობის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემია

გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმი

ილია ჭავჭავაძის საგურამოს სახელმწიფო მუზეუმი

ხელოვნების სასახლის ხალხური და გამოყენებითი ხელოვნების მუზეუმი

საქართველოს ეროვნული არქივი

შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი

MATERIALS PUBLISHED IN THE BOOK ARE PRESERVED IN THE FOLLOWING COLLECTIONS:

Shalva Amiranashvili Museum of Fine Arts, Georgian National Museum

Simon Janashia Museum of Georgia, Georgian National Museum

Giorgi Leonidze State Museum of Georgian Literature

Ilia Chavchavadze Saguramo State Museum

Georgian State Museum of Folk and Applied Arts, Georgian Art Palace

Georgian National Archive

Archive of the Georgian Ministry of Internal Affairs